

TAMPEREEN YLIOPISTO

Elina Laurila

HYVÄ, PAHA ANNELI

Millaisen tarinan A-studio kertoo Anneli Jäätteenmäen viimeisestä
pääministerivuorokaudesta?

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2006

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

LAURILA, ELINA: Hyvä, paha Anneli. Millaisen tarinan A-studio kertoo Anneli Jätteenmäen viimeisestä pääministerivuorokaudesta?

Pro gradu -tutkielma, 62 s., 7 liites.
Tiedotusoppi

Maaliskuu 2006

Tutkielma tarkastelee, miten media käsittelee Anneli Jätteenmäen viimeistä vuorokautta pääministerinä. Aineistona on A-studion 1.3.2004 esitetty jakso Jätteenmäen viimeinen vuorokausi pääministerinä.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, millaisen tarinan ja ennen kaikkea kenen tarinan ohjelma kertoo. Erityisesti se kiinnostaa, onko tarina moniääninen, jollainen se ainakin näennäisesti on.

Tutkimuksen pohjana on Horace Newcombin ja Paul Hirschin ajatus televisiosta kulttuurisena foorumina, jossa julkinen ajattelu syntyy. Tutkielma hyödyntää Mihail Bahtinin ajatuksia moniäänisyydestä ja yksinäisyydestä sekä Valentin Volosinovin käsityksiä kielen ideologisesta luonteesta.

Millainen tarina siis on? Luonnollisesti se on kronologinen kertomus siitä, mitä Jätteenmäen viimeisenä pääministeripäivänä tapahtui. Tarina on myös moniääninen, sillä se jättää mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin.

Aineisto ei varsinaisesti kerro kenenkään tarinaa. Toki tarina Anneli Jätteenmäen viimeisestä pääministerivuorokaudesta kulkee eräänlaisena kehyskertomuksena, mutta se ei loppujen lopuksi ole niin tärkeä kuin ohjelmassa esiintyvien henkilöiden kertomukset. Osa ohjelman henkilöistä pääsee ääneen paljon useammin kuin jotkut toiset. Se ei merkitse sitä, että heidän sanomisensa olisivat jotenkin arvokkaampia. Henkilöt, jotka ovat vähemmän äänessä, ovat erittäin tärkeitä tarinan kuljettamisessa eteenpäin ja siinä, miten katsoja muodostaa ohjelmasta omia käsityksiään.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. AINEISTON ESITTELY JA TUTKIMUSONGELMA.....	3
2.1. Viimeinen pääministerivuorokausi.....	3
2.2. Jätteenmäki ja Irak-jupakka.....	3
2.3. Tutkimusongelma.....	5
3. KATSAUS AIEMPAAN TUTKIMUKSEEN.....	7
3.1. Aikaisempia tutkimuksia.....	7
3.2. A-studio ajankohtaisten asioiden kertojana.....	9
4. KULTTUURINEN FOORUMI JA IDEOLOGINEN KIELI.....	12
4.1. Kulttuurinen foorumi nostaa esiin tärkeitä asioita.....	12
4.2. Ideologinen kieli on aina suunnattu kuulijalle.....	15
5. MONIÄÄNISYYDESTÄ, YKSIÄÄNISYYDESTÄ JA DIALOGISUUDESTA.....	19
5.1. Moniäänisessä maailmassa tietoisuudet asetetaan vastakkain.....	19
5.2. Yksiäänisyys ei anna mahdollisuutta valita.....	20
5.3. Yksiäänisessä teoksessa tekijän rooli korostuu.....	21
5.4. Merkitys syntyy dialogissa.....	22
6. MILLAINEN TARINA ON?.....	26
6.1. Ensimmäiset puheenvuorot.....	26
6.2. Mitkä asiat asetetaan vastakkain ja missä kielen dialogisuus näkyy?.....	31
7. KENEN TARINA KERROTAAN?.....	37
7.1. Miten ohjelma sijoittuu draaman kaarelle?.....	37
7.1.1. Alkusysäys.....	37
7.1.2. Esittelyjakso.....	38
7.1.3. Syventäminen.....	41
7.1.4. Ristiriidan kärjistäminen.....	45

7.1.5. Ratkaisu.....	48
7.1.6. Häivytyt.....	48
7.1.7. Yhteenveto.....	49
7.2. Mitä kuvassa on?.....	50
7.2.1. Toimintaympäristöt.....	51
7.2.2. Sanan ja kuvan vuorovaikutus.....	53
8. YHTEENVETO.....	56
9. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	58

LÄHTEET

LIITTEET

1. Johdanto

Vuoden 2003 juhannusviikko oli hyvin poikkeuksellinen. Se oli yksi kesän kauneimmista ja lämpimimmistä viikoista, mutta siitä huolimatta ihmiset liimautuivat televisioruutujen ääreen seuraamaan eduskunnan istuntoa. Kyseessä ei tosin ollut mikään tavallinen istunto. Silloin punnittiin silloisen pääministerin Anneli Jäätteenmäen luottamusta eduskunnan edessä. Samalla lyötiin sinetti sille, että pääministerin luottamus oli mennyt.

Kiinnostuin Jäätteenmäki-jupakasta sen ainutlaatuisuuden takia. Tapaus herätti ihmisissä vahvoja tunteita puolesta ja vastaan. Taatusti jokaisella suomalaisella oli ainakin tuolloin mielipide siitä, syytetäänkö syytöntä vai saako Jäätteenmäki ansionsa mukaan.

Jäätteenmäki-jupakan ympärillä leijuu vieläkin pieni jännitys ja epävarmuus: Vaikka oikeus on päätöksensä tehnyt ja löytänyt syyttömät ja syylliset, emme voi vielääkään olla täysin varmoja, mikä on totuus. Emme tiedä, kuka loppujen lopuksi on syytön ja kuka syyllinen, kuka valehteli ja kuka puhui totta.

Miksi oikeuden päätös ei riitä vakuuttamaan minua ja varmasti montaa muutakin Anneli Jäätteenmäen syyttömyydestä? Rehellisesti sanottuna en tiedä. Ehkä liian moni kysymys jäi vastauksia vaille. Ehkä Jäätteenmäen "rangaistus", eroaminen pääministerin tehtävästä, tuntuu liian kovalta syyttömälle. Ehkä perinteinen ei savua ilman tulta -ajatus on pitänyt niin usein paikkansa, ettei se voisi pitää paikkansa tässäkin tapauksessa.

Tutkimuskohteenani oleva A-studion jakso pääsee aiheen käsittelyssä asian ytimeen: se kertoo yhden tarinan. Ohjelma ei tarjoa vastauksia vaan yhden tarinan lisää keskusteluun ja mielipiteiden kirjoon. Haluan selvittää, millaisen tarinan A-studio kertoo, ja ennen kaikkea: kenen tarinan.

Koko Anneli Jäätteenmäki -tapaus on hyvin kiinnostava kaikessa salaperäisyydessään. Aineistonani oleva A-studion jakso taas on löytänyt yhden kiinnostavimmista tavoista käsitellä vaikeaa asiaa. Sen lisäksi, että se kertoo yhden tarinan lisää, se antaa kaikille ohjelmassa esiintyville henkilöille mahdollisuuden kertoa oman tarinansa. Tämä kuvastaa niin hyvin sitä, mitä kaiken kaikkiaan koko Anneli Jäätteenmäen tapauksesta tiedämme. On olemassa pelkkiä tarinoita: eri ihmisten kertomia ja tiedotusvälineiden eri tavalla välittämiä. Kun Jäätteenmäki aikanaan todettiin syyttömäksi, se tarkoitti lähinnä sitä, että joku osasi kertoa tarinansa uskottavammin kuin joku toinen.

Mikä siis voisi olla jännittävämpi tutkimuskohde kuin tarina, joka ainakin näennäisesti sisältää monta tarinaa? Kaiken lisäksi yhtään niistä ei edes väitetä tapahtumien todelliseksi kuvaukseksi.

Aion tarkastella ohjelmaa siitä näkökulmasta, onko ohjelmassa moniäänisyyttä vai onko se yksiääninen, kuten uutiset yleensä ovat. Minua kiinnostaa se, millä tavalla ohjelman henkilöt käyvät keskenään dialogia aiheesta. Toivon saavani selville, onko jonkun puhe jonkun toisen puheen yläpuolella. Onnistuvatko jonkun henkilön perustelut vakuuttamaan katsojan puolelleen?

Haluan selvittää, puhuvatko henkilöt loppujen lopuksi lainkaan eri tavalla. Onko niin, että kaikki ovat perimmältään samaa mieltä? Haluan saada selville, tarjoaako ohjelma katsojalle mahdollisuuden tehdä omia johtopäätöksiä vai tarjoaako se sittenkin vain yhden näkökulman ja yhden suunnan sille, millaisia tulkintoja ohjelmasta ja samalla koko tapauksesta voi tehdä.

2. Aineiston esittely ja tutkimusongelma

2.1. Viimeinen pääministerivuorokausi

Aineistonani on 1.3.2004 esitetty A-studion jakso Jätteenmäen viimeinen vuorokausi pääministerinä. Ohjelmassa seitsemän ihmistä kertoo oman näkemyksensä siitä, mitä heidän mielestään tapahtui 17. ja 18. kesäkuuta 2003, kun Anneli Jätteenmäki jätti paikkansa pääministerinä. Ohjelma esitettiin paria päivää ennen kun Anneli Jätteenmäki joutui ensimmäistä kertaa oikeuden eteen Irak-jupakan takia.

Ohjelmassa esiintyvät henkilöt ovat ihmisiä, jotka työskentelivät kyseisen vuorokauden aikana Eduskuntatalossa. Mukana on Sdp:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jouni Backman, vihreiden puheenjohtaja Osmo Soininvaara, keskustan puoluesihteerin Eero Lankia, Helsingin Sanomien politiikantoimittaja Martta Nieminen, siivooja Raili Hämäläinen, virastoavustaja Seppo Salonen ja eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen.

Nämä ihmiset muistelevat pääministerin viimeistä vuorokautta ja sen tapahtumia. He muistelevat, mitä itse tekivät silloin ja kertovat, millaisia tunteita tapaus heissä herätti.

Näiden seitsemän henkilön puheen välissä on myös 17. ja 18. kesäkuuta 2003 kuvattua arkistomateriaalia. Näissä arkistopätkissä puhuu myös Anneli Jätteenmäki itse, mutta pätkät on kuvattu muun muassa tiedotustilaisuuksissa ja eduskunnan istunnossa sekä Eduskuntatalon käytävillä. Tätä nimenomaista A-studion jaksoa varten Jätteenmäkeä ei ole haastateltu kuten muita ohjelmassa esiintyviä henkilöitä.

Ohjelmassa esiintyy myös kaksi A-studion toimittajaa: Johanna Saukkomaa juontaa ohjelman ja haastattelee ja miestoimittaja, jota ei missään vaiheessa esitellä, haastattelee.

2.2. Jätteenmäki ja Irak-jupakka

Koko Irak-jupakka sai alkunsa loppuvuodesta 2002. Marraskuun 2002 lopulla Yhdysvallat tiedusteli Suomen halukkuutta osallistua mahdollisen Irakin sodan jälkiselvittelyyn. Joulukuun alussa ulko- ja turvallisuuspoliittinen valiokunta, jonka muodostavat presidentti ja osa hallituksesta, käsittelivät Irakin tilannetta Yhdysvaltain tiedustelun pohjalta. Käsiteltävänä oli lähinnä sodan jälkihoito.

Joulukuun alussa 2002 silloinen pääministeri Paavo Lipponen tapasi Yhdysvaltain presidentin George W. Bushin Washingtonissa. Tapaamisen aikana he keskustelivat myös Irakista. Tapaamisesta laadittiin salaiseksi luokiteltu muistio, johon sisältyi Iltalehden myöhemmin julkaisema Washingtonin ”salasanoma”: ”Presidentti Bush ylisti Suomea hyväksi yhteistyökumppaniksi ja kiitti Suomen hallitusta Irakin tilannetta koskevista kannanotoista ja liittymisestä koalitioon. Lipponen kertoi tasavallan presidentin ja hallituksen päätöksestä suhtautua myönteisesti Yhdysvaltain pyyntöön olla mukana mahdollisen konfliktin jälkeisen Irakin vakauttamisessa humanitaarisen avun ja rauhanturvatoiminnan kautta.”

Alkuvuonna 2003 oppositiojohtaja Anneli Jäätteenmäki väitti hallituksen luvanneen liian hätäisesti auttaa Irakin sodan jälkihoidossa. Lipposen ja Jäätteenmäen julkinen sanailu ulkopoliitikasta jatkui alkutalven 2003.

MTV3:n vaalitentissä 6. maaliskuuta 2003, ennen eduskuntavaaleja, Jäätteenmäki syytti Lipposta liian pitkälle menneiden lupauksen antamisesta Yhdysvalloille. Hänen mukaansa tästä syystä Yhdysvalloissa ymmärrettiin Suomen kuuluvan koalitioon. Tentin jälkeen Jäätteenmäki vilautti tv-toimittajalle papereita ja vihjasi Bushin ja Lipposen tapaamisesta laaditun muistion asiakirjoista. Tiedot päätyivät myös Jäätteenmäen nettipäiväkirjaan. Myös iltapäivälehdet saivat asiakirjat käsiinsä ja julkaisivat ne 11. maaliskuuta 2003.

Ulkoministeri Erkki Tuomioja selitti, että salaisissa asiakirjoissa mainittu koalitio tarkoitti tässä tapauksessa terrorisminvastaista yhteistyötä, jossa Suomi on mukana. Sen sijaan Irakiin kohdistuvien voimatoimien koalitiossa Suomi ei ole mukana.

Julkisuudessa ihmeteltiin, mistä Jäätteenmäki oli saanut tietoja Lipposen ja Bushin tapaamisesta.

Keskusta voitti eduskuntavaalit 16. maaliskuuta 2003, ja Anneli Jäätteenmäki valittiin pääministeriksi.

Vaalivoiton jälkeen tiedotusvälineissä spekulointiin sitä, miten Jäätteenmäki oli saanut vihiä salaisista asiakirjoista. Keskustelu huipentui viimein siihen, että Jäätteenmäki päätti antaa eduskunnan istunnossa 18. kesäkuuta 2003 pääministerin ilmoituksen asiasta. Hän siis aikoi kertoa, miten oli saanut käsiinsä nämä salaiset asiakirjat.

Päivää ennen pääministerin ilmoitusta eli 17. kesäkuuta 2003 tasavallan presidentin neuvonantaja Martti Manninen paljastui Irak-tietojen luovuttajaksi. Manninen kuitenkin väitti, että Anneli Jäätteenmäki oli pyytänyt häneltä salaisia tietoja. Mannisen esiintulosta huolimatta Jäätteenmäki vakuutti eduskunnalle, ettei ollut pyytänyt asiakirjoja Manniselta ja ne tulivat hänelle yllätyksenä.

Jäätteenmäki pyysi eroa pääministerin tehtävästä ja jätti hallituksensa eronpyynnön 18. kesäkuuta 2003.

Poliisi alkoi tutkia, oliko Manninen syyllistynyt virkasalaisuuden rikkomiseen ja Jätteenmäki yllätykseen. Puolta vuotta myöhemmin 19. joulukuuta 2003 valtakunnansyyttäjä nosti syytteet Mannista ja Jätteenmäkeä vastaan.

Oikeudenkäynti Jätteenmäkeä ja Mannista vastaan alkoi Helsingin käräjäoikeudessa 3. maaliskuuta 2004. Syyttäjä vaati molemmille sakkorangaistusta. Oikeudenkäynnissä kuultiin todistajina muun muassa ulkoministeri Erkki Tuomiojaa ja valtiosihteeri Risto Volasta.

Syyttäjän mukaan Manninen oli toimittanut Jätteenmäelle kaikkiaan 55 lähetystä eli yhteensä noin 1 400 sivua tietoja 39 asiakirjasta. Tämä oli tapahtunut 28. tammikuuta 2003 ja 6. maaliskuuta 2003 välisenä aikana. Syyttäjän mukaan Manninen oli lähettänyt 9. maaliskuuta 2003 Jätteenmäelle faksin, jossa kerrottiin, että ”sovittu aineisto mennyt perjantaina jakeluun”. Iltapäivälehdet olivat saaneet asiakirjat 10. maaliskuuta 2003.

Käräjäoikeus antoi päätöksensä 19. maaliskuuta 2004. Päätös vapautti Anneli Jätteenmäen syytteistä, mutta tuomitsi Martti Mannisen 80 päiväsakkoon.

2.3. Tutkimusongelma

Televisiolla on tarinankertojan luonne. Televisio on perinyt radiolta tarinoitsijan paikan. (Hietanen 1996, 60.)

Keskityn tutkimuksessani siihen, millainen tarina ja ennen kaikkea kenen tarina aineistossani kerrotaan. Erityisesti minua kiinnostaa se, onko tarina moniääninen. Tarjoaako se erilaisille katsojille erilaisen tarttumapinnan ja antaako se pohjaa julkisen mielipiteen syntymiselle? Antaako ohjelma katsojalle mahdollisuuden tehdä omia johtopäätöksiä aiheesta?

Vai onko aineistonani oleva A-studio sittenkin yksiääninen, kuten uutiset yleensä? Haluan selvittää, puhuvatko henkilöt loppujen lopuksi lainkaan eri tavalla. Onko niin, että kaikki ovat perimmältään samaa mieltä? Haluan saada selville, tarjoaako ohjelma sittenkin vain yhden näkökulman ja yhden suunnan sille, millaisia tulkintoja ohjelmasta ja samalla koko tapauksesta voi tehdä.

Aion myös tarkastella sitä, millä tavalla ohjelman henkilöt käyvät keskenään dialogia vuoden 2003 kesäkuun tapahtumista. Toivon saavani selville sen, onko jonkun ohjelmassa esiintyvän henkilön puhe toisen puheen yläpuolella siten, että hän vakuuttaa katsojan muita paremmin.

Tutkimukseni pohjana on Horace Newcombin ja Paul Hirschin käsitys televisiosta kulttuurisena foorumina. Aion tarkastella, millainen kulttuurinen foorumi aineistonani oleva A-studion jakso on. En siis aio tutkimuksessani puuttua lainkaan siihen, kuinka todenmukaisessa valossa ohjelma esittää Jätteenmäki-jupakan. En myöskään aio sen kummemmin pohtia, onko Jätteenmäki syytön vai syyllinen.

En myöskään aio tutkimuksessani keskittyä A-studion ja ajankohtaisohjelmien tutkimiseen. A-studio vain sattuu tässä tapauksessa olemaan tarinan kertoja.

3. Katsaus aiempaan tutkimukseen

3.1. Aikaisempia tutkimuksia

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella on tehty muutamia pro gradu -tutkielmia television ajankohtaisohjelmista. Vaikka televisiotutkimusta on tehty runsaasti, ajankohtaisohjelmien tarkastelu on jäänyt yllättävän vähälle. Muun muassa Kirsti Pimiäinen ja Marja-Leena Tihveräinen (1997) ovat tutkineet yhtä A-studion juttua. He ovat tarkastelleet sekä jutun tekoa että sen vastaanottoa.

Tutkielma ei sinänsä anna omalle tutkielmalleni oikeita lähestymistapoja lukuun ottamatta heidän määritelmänsä siitä, millaisena ajankohtaisohjelmana A-studioa voidaan pitää. Heidän mielestään A-studioa voidaan pitää uusien uutisaiheiden luojana sen lisäksi, että tavallisia uutisaiheita käsitellään syvällisemmin. A-studio ravistelee ihmisiä miettimään. Koska asioita pohditaan rauhallisemmalla tavalla, aihetta voidaan tarkastella monelta eri taholta. (Mt. 18.)

Riitta Väkeväinen (1993) on vertaillut A-studion ja Ajankohtaisen kakkosen tapaa taustoittaa ajankohtaisia asioita. Hän keskittyy tutkielmassaan ainoastaan makasiiniohjelmiin jättäen aineistoni kaltaiset erikoisohjelmat kokonaan huomiotta.

Väkeväinen on tullut siihen tulokseen, että A-studio jatkaa usein siitä, mihin uutiset jäivät. Aiheet ovat samat, usein jopa haastateltavat ja asiantuntijatkin ovat samat. Suurin osa tutkimuksessa mukana olleista A-studioista käsitteli joko politiikkaa tai taloutta. (Mt. 7, 40–42.)

Olen valmis allekirjoittamaan sen, että tarkasteleman A-studio jatkaa nimenomaan siitä, mihin uutiset jäivät. Ohjelman esittämisen aikoihin Jätteenmäkeä käsiteltiin ahkerasti uutisissa. Olihan ratkaiseva oikeudenkäynti ovella. Väitän kuitenkin – toki vain omiin muistikuvini perustuen – että käsittelytapa ja ainakin suurin osa ohjelmassa esiintyvistä haastateltavista on sellaisia, joita ei asian tiimoilta ole vielä kulutettu loppuun. Jouni Backman ja kuuluisa lappu toki saivat huomiota muuallakin kuin tässä A-studiossa, mutta tuskinpa eduskunnan siivoojaa päästivät ääneen muut kuin a-studiolaiset.

Marja-Liisa Tornainen (2002) keskittyy Vaasan yliopiston viestintätieteiden laitokselle tekemässään pro gradu -tutkielmassa siihen, millaisia näkemyksiä katsojalla on ajankohtaisohjelmista. Hän on tutkinut sitä, mitä mieltä katsojat ovat dramaturgiasta

ajankohtaisohjelmassa ja edelleen dramaturgian mahdollisista vaikutuksista ohjelman viihteellisyyteen. (Torniainen 2002, 3.)

Torniainen on tullut siihen tulokseen, että katsojien mielestä draaman elementit sopivat ajankohtaisohjelmaan ja draamallisuus koetaan ajankohtaisohjelmalle tyypilliseksi piirteeksi. (Mt. 3.)

Torniainen on käsitellyt tutkimuksessaan ajankohtaisohjelmien henkilöitä siinä kokonaisuudessa, jossa he toimivat. Hän on ymmärtänyt henkilöt ikään kuin roolihahmoina, jotka vievät ohjelman juonta eteenpäin. Tästä huolimatta hänen mielestään on tärkeää pitää mielessä, että kuvitteellisten roolihahmojen asemesta tarkastellaan nyt todellisia, olemassa olevia henkilöitä ja heidän esiintymistään tiedotusvälineissä. (Mt. 49.)

Kun ihmiset esiintyvät niin sanotusti itsenään, saattaa näkyä muun muassa se, onko ihminen tottunut vai tottumaton kameran edessä esiintyjä. Aion omassa tutkimuksessani Torniaisen tavoin käsitellä analysoimani A-studion henkilöitä ikään kuin he olisivat roolihahmoja, ja tarkastelen näiden roolihahmojen toimintaa analysoimani ohjelman kokonaisuudessa. Otan huomioon myös sen, että tarkastelemani kaltaisessa ohjelmassa ihmiselle ei ole kirjoitettu valmiiksi roolia vaan että hän esittää itseään.

On otettava huomioon myös se, että vaikka ihminen esittää ohjelmassa itseään, itsensä esittäminenkin on rooli. Tätä roolia varten aineistossani A-studio tarjoaa kullekin henkilölle sen kehyksen, minkä sisällä hän omaa rooliaan voi esittää. On muistettava myös se, että niin sanotut tavalliset ihmiset eivät ole yhtä harjaantuneita esittämään itseään tiedotusvälineissä kuin mitä esimerkiksi useimmat poliittiset toimijat ovat.

Dan Steinbock (1990) onkin tutkiessaan poliittista televisiodramaturgiaan keskittynyt siihen, millä tavalla poliittiset henkilöt esittävät itsensä vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi hän keskittyy tarkastelemaan sitä, millä tavalla he pyrkivät ohjaamaan ja kontrolloimaan vaikutelmia, joita heistä muodostetaan. Hän on käyttänyt aineistonaan Yhdysvaltain presidenttien vaalikampanjoita ja presidentti Ronald Reaganin hallintokautta 1980-luvulla.

Steinbock puhuu tutkimuksessaan esiintyjän roolista, jota tässä tapauksessa poliitikko haluaa yleisölleen esittää. Esiintyjän oma asenne siihen vaikutelmaan, jonka hän yrittää luoda katsojalle, voi olla varsin monimutkainen. Esiintyjä voi ottaa oman esityksensä todesta ja olla itse vakuuttunut siitä, että tämä lavastetun todellisuuden todellisuus on totta. Ääripää tälle vaihtoehdolle on se, ettei esiintyjä ei pidä lavastettua todellisuutta todellisuutena. Lisäksi esiintymiseen vaikuttaa se, välittääkö esiintyjä katsojiensa uskomuksista vai ei. Tarkoituksenmukaisessa poliittisessa tv-dramaturgiassa esiintyjällä on oltava valmius nähdä itsensä katsojien näkökulmasta. (Mt. 38–39.)

Veikko Pietilä (1998) taas toteaa virkaanastujaispuheessaan, että journalismi on ihmisille kokemuksellisesti ikkuna maailmaan. Toinen asia onkin sitten se, millainen ikkuna journalismi on. Media kun yleensä valitsee sen, mihin suuntaan ikkuna osoittaa ja etenkin sen, mitä ikkunasta näkyy. Vastaavasti näyttämättä jää sitten jotain muuta. Pietilä käyttää esimerkkinä Riitta Uosukaisen muutama vuosi sitten ilmestynyttä kirjaa. Tiedotusvälineet leimasivat kirjan

kohukirjaksi tarttumalla loppujen lopuksi hyvin pieneen osaan kirjaa, Uosukaisten lemmeleikkeihin. (Pietilä 1998, 97–98.)

Tiedotusvälineillä on valta valita, mitä tapahtumista tai ihmisistä kerrotaan ja mitä ei. Sen takia tutkimukseni kannalta on täysin hyödytöntä keskittyä siihen, miten hahmot itseään esittävät. En aio tutkimuksessani keskittyä tarkastelemaan sitä, onko henkilö aito vai epäaito tai esiintyykö hän tässä kyseisessä ohjelmassa jotain tiettyä kuulijakuntaa ajatellen. Lopputulos on kuitenkin tiedotusvälineiden, tässä tapauksessa A-studion toimituksen suodattimen läpi mennyttä.

3.2. A-studio ajankohtaisten asioiden kertojana

Yleisradion TV1:lle perustettiin ajankohtaisohjelmien toimitus vuonna 1967 ja tällöin aloitettiin A-studion edeltäjän Ajankuvan tuottaminen. Kakkosen Ajankohtainen kakkonen aloitti pari vuotta myöhemmin syyskaudella 1969. Pian tämän jälkeen ykkösen Ajankuvan nimi muutettiin ohjelmakaudella 1970–1971 A-studioksi. (Hujanen 1993, 6.)

Journalismi on määritelmällisesti ajankohtaista, äskettäisiä tapahtumia ja ilmiöitä korostavaa. Julkisuuden muotona journalismiin kuuluu asioiden ajankohtaistaminen. Näin ollen mikä tahansa journalismin julkisuuteen nostama ilmiö muuttuu ajankohtaiseksi, julkisuuden päiväjärjestyksen osaksi. Samalla, kun journalismi ajankohtaistaa esille nostamia asioita, se muuttaa ne yksilöiden, yhteiskuntien ja jopa koko ihmiskunnan yhteiseksi omaisuudeksi. Ajankohtaisuus ei siten ole pelkästään aikaan ja paikkaan sidottua vaan hyvin pitkälle sosiaalista ja kulttuurista. (Hujanen 1993, 4.)

Voidaan tietenkin pohtia, olisiko koko Jätteenmäki-jupakasta tullut ajankohtainen, jolleivät iltapäivälehdet olisi saaneet salaisia asiakirjoja käsiinsä ja tarttuneet siihen, että Jätteenmäki alkoi käyttää salaista tietoa vaaliaseenaan. Jätteenmäen tapauksen voidaan todellakin ajatella nousseen koko Suomen kansan yhteiseksi omaisuudeksi, niin suuret mittasuhteet koko tapaus sai. Itse asia, siis pääministeri Paavo Lipposen ja Yhdysvaltain presidentin George W. Bushin keskustelu, oli jo maaliskuussa varsin vanha asia. Sen lisäksi, että Jätteenmäen käyttäytyminen nousi julkisuuteen, tapetille pääsi myös jo yli kolme kuukautta sitten käyty Lipposen ja Bushin keskustelu.

Yleinen keskustelu keskittyi hyvin pian pelkästään Jätteenmäen toimintaan. Se onkin hämmästyttävää, sillä Lipponen oli silloin ihan yhtä ajankohtainen eduskuntavaalien toisen suuren puolueen puheenjohtajana. Hän kävi vaalitaistelua yhtä lailla kuin Jätteenmäkikin. Jätteenmäen syyttelyyn verrattuna Lipposen tekemisiä kyseenalaistettiin loppujen lopuksi hyvin vähän.

Miksi myös Lipposen mahdollisista lupauksista Bushille ei keskusteltu enempää? Miksi keskityttiin pelkästään siihen, että Jätteenmäki oli käyttänyt hyväkseen salaisia tietoja? Jos Lipponen olisi oikeasti antanut Yhdysvalloille liian pitkälle meneviä lupauksia, miksi häntä ei vaadittu niistä tilille?

Uutiset ja ajankohtaisohjelmat muodostavat faktan lajityypin (genren) perinteisen ytimen. (vrt. Steinbock 1983, 203–204, Hujanen 1993, 7.) Ajankohtaisohjelmat ovat jatkoa ja lavennusta uutisille: ne aloittavat siitä, mihin uutiset lopettavat. Ajankohtaisohjelmat voidaan määrittellä uutisia taustoittaviksi ja kommentoiviksi ohjelmiksi. (Hujanen 1993, 5.)

Tutkimani A-studion jakso toteuttaa varsin hyvin sekä taustoituksen että kommentoinnin tehtävän. Jakso esitettiin päivää ennen Irak-oikeudenkäynnin alkua. Se antoi jo valmiiksi taustaa tulevan päivän todennäköisesti kuumimmalle uutiselle. Se palautti katsojien mieleen pääpiirteittäin sen, mitä on tapahtunut ja miksi oikeuden eteen on jouduttu.

Ajankohtaisohjelmia voidaan pitää uutisten raporttia enemmän teoksena, jonka tarkoituksena on paitsi välittää tietoa myös kommentoida kyseessä olevaa asiaa ja aihetta. (Järvinen 1993, 22.)

Kommenttina tarkastelemani A-studion jakso on varsin vaisu, mutta kommentti kuitenkin. Toimittajalla on mahdollisuus valita ohjelmassa esiintyvät haastateltavat, ja toimittajat olisivat varmasti löytäneet myös sellaisia henkilöitä, jotka olisivat olleet sumeilematta valmiita lyttäämään Jäätteenmäen täysin. Nyt ohjelmasta on vaikeaa, jollei mahdotonta, löytää ainuttakaan täysin Jäätteenmäkeä vastaan olevaa kantaa sen paremmin kuin henkeen ja vereen Jäätteenmäkeä puoltavaa. Pienen epäilyksen ohjelma jättää kytämään. Ehkä onkin tehokkaampaa esittää Jäätteenmäen puoluetoveri epävarmana sivustaseuraaja, joka ei pysty varmasti vakuuttamaan syytetyn puoluetoverinsa syyttömyyttä, kuin pistää kameran eteen oppositiopuolueen tai kilpailevan hallituspuolueen edustaja esittämään vahvoja, syyllisyyden puolesta puhuvia kommentteja. Jos näiden perustelujen valossa ohjelman pitäisi ajatella olevan joko Jäätteenmäen puolesta tai vastaan, se on tuon pienen vivahde-eron takia vastaan.

Riitta Väkeväinen on haastatellut tutkielmaansa varten A-studion silloista ohjelmapäällikköä Astrid Gartzia. Gartzin mielestä on tärkeää osoittaa se, että vain yksiä totuuksia ei ole olemassakaan. Hänen mielestään se, pyritäänkö selkeään informaatioon vai monimerkityksisyyteen, on kiinni jutun tekijästä. (Väkeväinen 1993, 11.) Ajankohtaisohjelmien toimittajat eivät välttämättä pyri jutuissaan samanlaiseen objektiivisuuden vaikutelmaan kuin uutisten toimittajat. Ajankohtaisohjelmien jutuissa voidaan ottaa kantaa sekä tekstillä että kuvituksella. Joskus kuvilla onnistutaan saamaan aikaan sellaisia miellelyhtymiä, joita ei puheessa voisi ilmaista. (Järvinen 1993, 76–88.)

Miksei samaa vaikutusta voitaisi saada aikaan myös kuvan ja taustamusiikin avulla? Aineistossani soi usein Kesäillan valssi ja kuvasto on sarjaa ihmisiä rannalla, veneitä lipumassa kiiltävällä ulapalla tai lapsia syöttämässä sorsia. Kepeä kuvasto on täysin ristiriidassa Jäätteenmäki-jupakan raskaan sisällön kanssa. Vai olisiko kansa, tai ainakin A-studion tekijät, kyllästynyt jo yli vuoden jatkuneeseen spekulointiin? Huoleton kuvasto kun antaa ymmärtää, että nyt on kyseessä jo paremminkin kertaalleen naurettu farssi. Kommenttihan sellainenkin on.

Radion ja television sähköinen journalismi on omiaan korostamaan ajankohtaisuutta. Se on rakentunut jo radion ja television välineluonteeseen, joka tekee mahdolliseksi ajan ja paikan rajojen rikkomisen. (Hujanen 1993, 4.)

Television välineluonteeseen liittyy tietynlainen oletus ajankohtaisuudesta – etenkin, jos kyseessä on vielä uutinen. Siksi television voi ajatella hoitavan ensisijaisesti asiasta tiedottamisen: televisiosta ja miksei radiostakin kuulemme usein ensimmäisenä, mitä on tapahtunut. Lehtijutut ovat usein jo luonteeltaan taustoittavia. Koska uutinen sinänsä on usein jo seuraavana aamuna vanha, lehti tarjoaa usein monipuolisine taustoineen kiinnostavaa tietoa. Samaa asiaa voisi ajatella ajankohtaisohjelmien ajavan. Niissä pohditaan jutun taustoja ja tässä tapauksessa jopa sitä, kuka on syyllinen ja kuka ei.

4. Kulttuurinen foorumi ja ideologinen kieli

4.1. Kulttuurinen foorumi nostaa esiin tärkeitä aiheita

Tutkimukseni pohjana on Horace M. Newcombin ja Paul Hirschin (1983) kehittänyt ajatus televisiosta kulttuurisena foorumina. Heidän mukaansa televisio on yksi niistä areenoista, joissa kulttuurin ”julkinen ajattelu” syntyy ja luodaan. Televisio on ottanut paikkansa valtatiedotusvälineenä ohittaen esimerkiksi radion, sanomalehden ja elokuvan. On siis luonnollista, että televisiolla on merkittävä rooli julkisen ajattelun syntymisessä. (Mt. 505.)

Yhdyn Newcombin ja Hirschin ajatukseen televisiosta kulttuurisena foorumina. Television ajankohtaisohjelmat ovat yhtä lailla julkisen ajattelun synnyttäjiä ja luoja kuin tiedonvälittäjiä. Samalla, kun ne taustoittavat ja ehkä myös kommentoivat, ne antavat ihmisille aikaa muodostaa omia käsityksiään. Ne tarjoavat usein laajemman kattauksen näkökulmia ja perusteluja kuin mihin uutisilla tavallisesti on aikaa.

Newcomb ja Hirsch lainaavat Victor Turnerin ajatuksia siitä, että rituaalit, joilla yhteiskuntaa ja kulttuuria pidetään yllä, ovat enemmän kehittyviä tapahtumasarjoja kuin valmiita tuotteita. He uskovat, että aikalaiskulttuuri tarkastelee itseään rituaalien kautta. Kautta aikain rituaaleja on hyödynnetty muun muassa taiteessa. Rituaalit ja näin siis myös taide tarjoavat eräänlaisen metakielen eli tavan tarkastella itseämme ja sitä, mitä olemme, millaisia arvoja ja asenteita meillä on. (Mt. 506.)

Ohjelmat on opittu ottamaan vastaan niiden geneerisen luonteen mukaisina. Jos uutislähetysten avauksen tehtävänä voidaan ajatella olevan erottaa lähetys muista ohjelmista eli viestittää katsojille, minkälaisen tv-genren ääreen ollaan nyt siirtymässä, niin toistuessaan illasta toiseen lähetysten alussa avaus on omanlaisensa rituaali. (Pietilä 1995, 172.) Lisäksi televisio-ohjelman tutut rituaalinomaiset puitteet suuntaavat katsojan odotuksia ja auttavat ymmärtämään tarjottuja merkityksiä. Televisio on täynnä kuvan ja äänen puolesta täysin ennakoitavia ohjelmia. Kukin ohjelmatyyppi on vakiinnuttanut oman audiovisuaalisen retoriikkansa. (esim. Hietala 1993, 37, Hietala 1996, 37.) Se on merkinä yleisölle siitä, mitä he voivat ohjelmalta odottaa. Esimerkiksi ajankohtaisohjelmia ja uutisia katsoessaan ihmiset odottavat tositahtumia toisin kuin vaikkapa fiktiivisiä televisiosarjoja katsoessaan. Lisäksi ajankohtaisohjelmilta ihmiset voivat odottaa eräänlaista vapaampaa tyyliä. Silloin on mahdollista saada tietoa asian eri puolista ja samalla saada oman mielipiteensä tueksi tai jopa rinnalle uudenlaisia kysymyksiä.

Myös A-studion avauksen voidaan ajatella olevan rituaali. Alussa toimittaja toivottaa lähes uutislähetysten tavoin katsojan tervetulleeksi ja mainitsee ohjelman nimen. Lisäksi jo ohjelman tunnus on vuosien varrella tullut suomalaisille varmasti niin tutuksi, että osaamme yhdistää A-studion nimen Suomen pitkäaikaisimpien ajankohtaisohjelmien joukkoon. Katsoja tietää heti, että kyseessä ei ole uutinen, vaikka ajankohtaiseen kysymykseen puututaankin.

Rituaalit saattelevat muutoksia ja siirtymiä olivatpa nämä sitten palautumattomia, kuten siirtyminen elämänvaiheesta toiseen tai palautuvia kuten väliaikainen siirtyminen elämänvaiheesta toiseen. Rituaalien yksi tehtävä on vähentää tällaisiin siirtymiin liittyvää epävarmuutta ja tukea näin itse siirtymää. (Pietilä 1995, 172–173.)

Itse ymmärrän rituaalit sellaisena asiana, joka kiinnittää ohjelman todellisuuden katsojan todellisuuteen. Yksi rituaali tarkastelemassani A-studion jaksossa voisi olla se, kun siivooja ennen omaa puheenvuoroaan luuttuaa lattiaa. Samoin rituaalina voidaan pitää toimittajan kädessään pitämää sanomalehteä. Tällaisena olemme tottuneet noiden ammattikuntien edustajat näkemään. Siivooja puunaamassa ja toimittaja seuraamassa maailman tapahtumia esimerkiksi sanomalehdestä. Myös eduskunnan käytävillä näkyvät ihmiset salkkuineen käyvät rituaalista: ne pitävät yllä tavallisen katsojan käsitystä kiireisestä, jossain määrin tyylikkäästäkin maailmasta, jossa tehdään tärkeitä päätöksiä.

Tv-uutislähetystä seuratessaan katsoja siirtyilee kolmen piirin – katsomistilanteen, uutisstudion ja jutuissa esittäytyvän maailman – välillä. Katsomistilanne edustaa tuttua lähipiiriä kun taas jutuissa esittäytyvä maailma edustaa siihen verraten jotain ennustamatonta, juuri sellaista tilaa, johon siirtyminen on kutsunut esiin rituaaleja. Uutislähetysten avaus turvaa rituaalina tuohon tilaan siirtymistä. Avauksen tavoin myös uutisstudio tuttuine lavasteineen ja ankkureineen toistuu lähetyksestä toiseen. Senkin toistuminen on osa rituaalikoneistoa, joka vähentää epävarmuutta ja luo turvallisuutta, kun lähetyksessä siirrytään yhä uusiin juttujen esittämiin maailmoihin. (Pietilä 1995, 173.)

Tarkastelemassani A-studion jaksossa jakson avaus tuttuine tunnuksineen ja juontajan tervehdyksineen on rituaali kuten myös ohjelmassa esiintyvien henkilöiden vaatetus, puhetapa ja jopa ammatti tai puoluekanta. Se kiinnittää ohjelman maailman meidän omaan maailmaamme.

Jos puhuja on vaikkapa eduskunnan siivooja, voimme olettaa hänen olevan niin sanotusti lähempänä kansaa ja näin ollen hänen maailmansa voi olettaa olevan lähellä tavallisen ihmisen, työntekijän maailmaa. Kun hän kertoo näkemyksensä tapahtumasta, voimme ajatella, että hän näkee asiat hyvinkin tavallisen ihmisen kantilta.

Toisaalta koko tarkasteleman A-studion jakso voidaan nähdä rituaalina siinä mielessä, mitä Newcomb ja Hirsch sekä Turner tarkoittavat. Ohjelma on rituaali, jolla ihmiset valmistautuvat tulevaan oikeudenkäyntiin. Voimme ohjelmaa hyväksi käyttäen miettiä muun muassa sitä, kenen puolella olemme. Voimme valmistautua tulevaan. Koko Jätteenmäki-jupakka on omalla tavallaan rituaali. Se antaa meille hyvän muistutuksen siitä, että poliitikotkaan ja etenkin he eivät hoida asioitamme vilpittömästi ja aina oikein keinoin. Koko tapaus muistuttaa meitä siitä, että mitä tahansa voi sattua ja että niitä tapahtumia kannattaa odottaa valppaana.

Lähes kaikki television tekstit toimivat foorumina, jolla tärkeitä aiheita voidaan käsitellä. Television tarkoitus ei kuitenkaan ole etsiä tai tarjota oikeita vastauksia kysymyksiin vaan nimenomaan kysymysten esiintuominen on tärkeää. On siis enemmänkin tarkoitus saada yleisö huomaamaan se, että tietyt ongelmat ovat olemassa. Televisio nostaa esiin erilaisia ideologisia ongelmia. Newcomb ja Hirsch väittävät, että tällaista ongelmien esiin nostamista on nähtävissä elementeissä, jotka ovat lähes kaikkien televisio-ohjelmien rakenteessa. (Newcomb ja Hirsch 1983, 507–508.)

A-studio on tarttunut aiheeseen, joka yli vuoden ajan oli ihmisten mielessä tärkeällä sijalla. Heti ohjelman alussa toimittaja Johanna Saukkomaa myöntää, että he aikovat kertoa tarinan. He eivät tarjoa vastauksia vaan he tarjoavat katsojille jälleen uuden näkökulman asian tarkasteluun. Ohjelma esittelee monenlaisia näkökulmia asiaan. Voisi melkein sanoa, että kaikkien aineistossani esiintyvien seitsemän henkilön näkökulmat tulevat esiin ja antavat jälleen lisää pohdittavaa. Ketään ei esitetä epäilyttävässä valossa tai hänen kommenttejaan ei aseteta naurunalaiseksi. Vaikka aikaisemmin pohdin, voisiko ohjelma kepeine kuvastoineen ja Kesäillan valsseineen olla kommentti siitä, että nyt riittää, se ei tarkoita sitä, että erityisesti jonkun tietyn ihmisen mielipiteet riittävät. Ainakin kaikkien näiden seitsemän aineistossani mielipiteitään esittävien ihmisten annetaan kertoa tarinaansa rauhassa ilman että heidän sanomisensa jotenkin nollettaisiin vaikkapa jollain asiaan kuulumattomalla kuvastolla tai musiikilla.

Newcomb ja Hirsch uskovat, ettei televisio-ohjelmasta löydy välttämättä yhtä ongelmaa, jonka katsoja huomaa. Eri ryhmät saattavat tulkita televisio-ohjelmaa hyvinkin eri kantilta. Newcomb ja Hirsch nostavat esimerkiksi televisiosarja Charlien enkelit. He muistuttavat, että esimerkiksi feministit saattavat pitää sarjaa yhtenä esimerkkinä seksistisestä alistamisesta kun taas jokin toinen ryhmä saattaa pitää sarjaa esimerkkinä moraalista rappeutumisesta.

Tutkimaani A-studiota esimerkiksi Anneli Jäätteenmäen kannattajat saattavat pitää jälleen yhtenä yrityksenä mustata hänen mainettaan kun taas Jäätteenmäen vastustajat ja häntä syyllisenä pitävät saattavat ohjelman vain yrittävän puolustella ja lievennellä hänen osaansa. Kerätä siis vain säälipisteitä Jäätteenmäelle. Jos samaa ohjelmaa voidaan tulkita kahdelta täysin vastakkaiselta kantilta, lienee selvää, ettei ohjelma ainakaan tarjoa suoria vastauksia, onko Jäätteenmäki syyllinen vai ei.

Tärkeintä ei ole esimerkiksi niiden monien äänien paikantaminen vaan päämääränä on ymmärtää kaikkien viestintämuotojen perimmäinen dialoginen luonne. (Newcomb 1987, 7.)

Yksi erityisen tärkeä näkökohta Newcombin ja Hirschin ajatuksissa on se, että on mahdotonta sanoa, että jonkun ryhmän ajatukset olisivat jotenkin oikeampia kuin jonkin toisen ryhmän. Yksilöt ja ryhmät luovat kukin omia merkityksiään televisiotekstistä. (Newcomb ja Hirsch 1983, 511.)

Onkin mielenkiintoista nähdä, tarjoaako tämä A-studio kullekin ryhmälle mahdollisuuden vahvistaa omia mielipiteitään ja käsityksiään. Ehkä tämäkin A-studion jakso on enemmän Jäätteenmäkivastainen kuin -myönteinen. Ehkä joku toinen taas näkee ohjelman Jäätteenmäkeä puoltavana.

Kun erilaisia intressiryhmiä muodostuu ja kun nämä ryhmät alkavat esittää mielipiteitään televisiosta, kansalaisista konkreettisesti tulee osa kulttuurista foorumia. (Mt. 512.)

4.2. Ideologinen kieli on aina suunnattu kuulijalle

Ajatus kielen ideologisuudesta on tärkeä, kun televisio-ohjelmasta aletaan muodostaa omia tulkintoja ja käsityksiä sekä nostaa esiin ideologisia ongelmia.

Mikko Lehtonen muistuttaa, että kaikkiin ihmisiin ja heidän maailmaansa koskeviin näkemyksiin sisältyy aina jokin lausuttu tai lausumaton käsitys kielestä. (Lehtonen 1996, 28.) Kielen voidaan ajatella olevan väline, jota ihmiset käyttävät erilaisten viestien lähettämiseen. Kieli voidaan nähdä myös käytännön tietoisuutena ja maailmassa olemisena. Kielen voidaan ajatella olevan kanssakäymistä: maailmaa ja kieltä, jolla siitä puhumme, ei voi käytännössä erottaa toisistaan. Se voi olla valikoija, uuden tuottaja, representoija ja merkityksellistäjä. (Lehtonen 1996, 29–72.)

E erityisen tärkeänä pidän ajatusta siitä, että kieli tuottaa identiteettejä ja että myös sosiaalinen kerrostuminen tuottaa erilaisia kielenkäyttötapoja ja identiteettejä. Näin esimerkiksi sukupuoli, etnisuus, rotu, ammatti ja muut tekijät voivat tuottaa niin sanottuja sosiaalisia murteita eli sosiolektejä. Esimerkiksi naisten ja miesten kieli poikkeaa toisistaan monin tavoin. (Lehtonen 1996, 47.)

Kielellä on tärkeä merkitys ihmisten liittymisessä yhteen, mutta myös heidän erottautumisessaan toisistaan. Kieli on tärkeä sosiaalisen ja kulttuurisen kerrostumisen osoitin ja kerrostamisen väline. (Mt. 48.)

Kaikilla ihmisillä on useampia kielellisiä identiteettejä. Kukin meistä on arjessa tekemisissä useiden puheyhteisöjen kanssa. Kielenkäyttö ei vaihtele vain sen mukaan, kuka puhuu van myös sen mukaan, keille ja missä tilanteessa puhutaan. Valitsemme murteen ja yleiskielen välillä samoin kuin erilaisten sanastojen välillä aina sen mukaan, kuinka käsitämme puhetilanteen. Erilaiset sosiaaliset roolit tuottavat myös erilaisia kielenkäyttötapoja, ja päinvastoin. (Volosinov 1990, 117–119, Lehtonen 1996, 51.)

Kun ihmistä haastatellaan televisio-ohjelmaa varten, hän saattaa käyttää huolellisempaa kieltä kuin mitä hän käyttäisi normaalisti. Siitä huolimatta jätän tässä tutkimuksessa kokonaan huomioimatta sen mahdollisuuden, että haastateltava olisi muuttanut puhetapaansa pelkästään sen takia, että häntä haastatellaan televisio-ohjelmaa varten. Siviiliroolilla ja siihen mahdollisesti liittyvällä kielellisellä identiteetillä ei ole tutkimukseni kannalta merkitystä.

Toinen tärkeä asia muistaa kieltä määriteltäessä on kielen kontekstuaalisuus: kielen merkeillä ei ole kiinteää, ennalta määrättyä ja muuttumatonta merkitystä. Emme koskaan puhuessamme tai kirjoittaessamme voi olla varmoja siitä, että sanomamme tai kirjoittamamme ymmärretään tarkoittamallamme tavalla. Kielelliset tuotoksemme eivät ole yksityisomaisuuttamme eikä meillä ole yksinoikeutta niiden tulkintaan. Jokainen kielellinen tekemme tulee tulkituksi yhteydessä

muihin merkityksiin, joista meillä lausumien tuottajana ei välttämättä ole aavistustakaan. Merkityksen määrää kokonaisuudessaan konteksti. (Lehtonen 1996, 52, Volosinov 1990, 100.)

Näin siis sanomisiamme voidaan käyttää periaatteessa jopa meitä itseämme vastaan. Kuten jo aiemmin mainitsin, pidän Eero Lankia epäilyjä Jätteenmäen mahdollisesta syyllisyydestä paljon painavampina todisteina Jätteenmäkeä vastaan kuin jos joku muu olisi esittänyt painavia argumentteja Jätteenmäkeä vastaan. Olen kuitenkin aivan varma, että Lankia ei ole missään vaiheessa tarkoittanut sanojaan tulkittavaksi näin. Uskon, että hän on todellakin ajatellut niiden tukevan puoluetoveriaan.

Omani kaltaiseen tulkintaan annetaan kuitenkin mahdollisuus, sillä kieltä käytetään aina tiettyssä kontekstissa. Emme käytä kieltä eristyksissä vaan aina suhteessa johonkin skenaarioon tai ihmisten, toimien ja tapahtumien muodostamaan kontekstiin, josta sanotut seikat saavat merkityksensä. Jokaisen ihmisen sisäisellä maailmalla ja ajattelulla on oma sosiaalinen kuulijakuntansa. Sanan merkitys muodostuu puhujan ja kuulijan välisessä suhteessa. Sana on puhujan ja kuulijan yhteinen tuote. (Lehtonen 1996, 53, Volosinov 1990, 106.)

Tiettyssä mielessä voisi siis ajatella, että olisi olemassa jokin ryhmä, joka puhuu täsmälleen samaa kieltä puhujan kanssa. Tämä ryhmä olisi silloin puhujan sosiaalinen kuulijakunta ja ymmärtäisi puhujan viestin täydellisesti. Tässä tapauksessa esimerkiksi Lankian sosiaalinen kuulijakunta voisi olla vaikkapa puoluetoveri, joka on seurannut Jätteenmäki-tapausta samalta etäisyydeltä kuin Lankia ja joka tuntee Lankian tavan esittää asioita.

Ohjelman yhteydessä, sen maailmassa, Lankiankin puheenvuorot saavat varsin erilaisen sävyn. Melkein missä tahansa muussa tilanteessa niiden vakuuttavuutta Jätteenmäen syyttömyyden puolesta ei olisi syytä kyseenalaistaa.

Samasta aineistosta on mahdollista kirjoittaa monta tarinaa. Asiat voidaan laittaa tulkinnallisesti hyvinkin monenlaiseen valoon jo pelkästään käyttämällä eri sanavalintoja ja nimityksiä. (Reitala ja Heinonen 2001, 12.)

Aineistossani samasta asiasta kerrotaan nimenomaan monta tarinaa. Tarinankertoja katsoo tapahtumaa ja kertoo tarinansa aina siitä omasta subjektiivisesta näkökulmastaan, josta tapahtumia tarkastelee.

Ihmisten välisissä merkeissä kieli on nimenomaan yhteisöllistä, sosiaalista tietoisuutta. Kieli ja yhteisö kuuluvat erottamattomasti yhteen. Merkityksiä ei ole vain yhdelle ihmiselle. Astuminen merkitysten piiriin merkitsee aina astumista inhimillisen kanssakäymisen piiriin. Niinpä myös yksilöllinen tietoisuus on riippuvainen yksilöiden välisestä kielestä. (Lehtonen 1996, 53.)

Kun kieli on sosiaalista tietoisuutta, pienelläkin yhteisöllä voi olla jostain toisesta yhteisöstä poikkeava kielensä. Näin siis Lankian niin sanottu oma kuulijaryhmä voi ymmärtää Lankian sanat juuri sillä tavalla kuin hän on ne tarkoittanut.

Kieli on väistämättä suunnattu toiselle. (Lehtonen 1996, 53.) Sanan merkityksen määrää konteksti. Sanalla voi olla yhtä monta merkitystä kuin käyttöyhteyttäkin. (Volosinov 1990, 100.)

Näin ollen kielen merkitystä ei määrää pelkästään kuulijakunta vaan myös konteksti, jossa se esitetään. Kun kontekstina on televisio-ohjelma, jonka aihe on määritelty, on puheenvuoroja ja niiden kieltä lähes mahdotonta olla tarkastelematta nimenomaan sen ohjelman ”hengen” mukaisesti. Puheenvuoroja on mahdotonta olla suhteuttamatta toisiin puheenvuoroihin. On melkein vaikeampaa ottaa huomioon se, kuka puhuu ja mikä on hänen asemansa, sukupuolensa, ammattinsa ja niin edelleen. Kontekstin paine on niin vahva.

Tarkastelemassani A-studion jaksossa on mielestäni tietty sävy ja se sävy on kytevä epäily Jätteenmäkeä vastaan. Tätä sävyä ylläpitää eritoten se, että suurin osa puheenvuoroista tuntuu sisältävän jonkinlaisen varauksen siinäkin tapauksessa, että puheenvuoro olisi muuten puoltava.

Eero Lankian puheenvuoro käy oivallisesti merkinä tästä.

Eero Lankia: ”Tänäkään päivänä minä en tiedä, mikä on objektiivinen totuus. Totta kai lähtökohtaisesti uskoin omaa puheenjohtajaa, hyvää ystävää, ja tänäkään päivänä en tiedä, mikä on totuus.”

Voiko kytevä epäilyksen enää selvemmin osoittaa? Jos edes hyvä ystävä ei voi uskoa ystävää, niin kuka sitten?

Tutkimuksessani kieli on tutkimuksessani siis tässä tapauksessa vain yksi puhujaa ja kuulijaa määrittävä asia. Kieli siis liittyy tässä siihen, millaisia tulkintoja kuulija voi puhujan puhunnasta tehdä.

Omien merkitysten luominen ja löytäminen tietystä tekstistä liittyy olennaisesti kieleen ja sen käytäntöihin. Valentin Volosinovin mukaan kieli on ideologista luonteeltaan. (Volosinov 1990, 115.) Kieli kehittyy aina sosiaalisessa käytännössä ja puhunta rakentuu aina kahden ihmisen välille. Ellei todellista keskustelukumppania ole, puhuja kuvittelee sellaiseksi henkilön, joka on hänen oman sosiaalisen ryhmänsä niin sanottu normaali edustaja. Sana on siis aina suunnattu keskustelukumppanille. (Mt. 106.)

Jokainen kuulija tuo viestinnän vastaanottoon oman kontekstinsa, jossa sanasta tulee osa vastaanottajan maailmaa. Kuulijan tapaan kuulla sana voi vaikuttaa yhtä hyvin kuulijan aseman esimerkiksi jonkin poliittisen puolueen jäsenenä kuin uskonnollisen yhteisönkin jäsenenä. Olennaista on se, että kullakin yhteisöllä on ikään kuin oma tapansa puhua, siis oma kielensä, joka ei aina ole täysin sopusoinnussa muiden kielten kanssa. (Newcomb 1987, 8.) Lähettäjä ei voi koskaan olla täysin varma, että hänen lähettämänsä viesti tulkitaan niin sanotusti oikein. Vastaanottaja ei ole mikään niin sanottu tyhjä taulu, jonka vaikkapa television välittämä kuva täyttää, miten haluaa. Esimerkiksi katsojan sosiaaliluokka, sukupuoli, ihonväri, kansallisuus, etninen ryhmä ja seksuaalinen suuntautuneisuus, kaikkiaan siis katsomiskonteksti, vaikuttavat siihen, miten hän tulkitsee televisio-ohjelman. (Hietala 1993, 26.)

Volosinov käyttää myös vieraan puheen käsitettä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jossakin yhteydessä ihminen välittää toisen ihmisen puhetta. Puhe voidaan lainata sellaisenaan, mutta lausuman kaikki merkitykset eivät silti välity kuulijalle. Näin ollen kieli ei myöskään saa samoja merkityksiä kuin jos sanat olisivat välittäjän omia tai jos vastaanottaja kuulisi ne suoraan sanat tai ajatukset luoneen henkilön suusta. (Volosinov 1990, 138–141.) Sanat voi kyllä siirtää huulilta toisille, mutta niiden sävy ja perimmäinen merkitys muuttuvat. (Bahtin 1991, 310.)

Volosinovin mukaan kertoja voi vastaanottaa vierasta puhetta joko suoraviivaisesti, eli rajaamalla henkilön diskurssin erilleen omasta diskurssistaan mutta saattaa toisaalta sen yhdenmukaiseksi oman diskurssinsa kanssa, tai maalauksellisesti, eli häivyttämällä rajaa oman ja henkilön diskurssin väliltä mutta säilyttämällä henkilön diskurssin tyyllisiä erityispiirteitä. (Volosinov 1990, 143–144.) Veikko Pietilä (1998) lisäisi yhdeksi vieraan puheen vastaanottamistavaksi sen, että kertoja sisällyttäisi vieraan puheen enemmän tai vähemmän erottumattomaksi osaksi omaa diegeettistä kerrontaansa. (Mt. 84–85.)

Jos aineistonani olevaa ohjelmaa verrattaisiin vaikkapa lehtijuttuun, sen voitaisiin todeta olevan suoria esityksiä toisensa perään. Aineistossani kertojan ääni ei varsinaisesti kuulu. Siitä huolimatta koko ohjelma on tekijän tuotos. Aineistossani kertoja siis on sisällyttänyt vieraan puheen erottumattomaksi osaksi omaa kerrontaansa.

Sanoman vastaanottajalle jää mahdollisuus lukea eri tavalla. Kukaan ei säätele sitä tapaa, jolla vastaanottaja käyttää viestiä. Vaikka tiedotusvälineet saattavat välittää ideologioita, vastaanottaja vastaa niihin siten, kun hänen elämänsä puitteet eli esimerkiksi yhteiskunnallinen tilanne ja koulutus vaativat. On siis mahdollista, että viesti voidaan tulkita eri tavalla. (Eco 1985, 154–159.)

Dialogisessa prosessissa on tärkeää tarkastella lausumien lisäksi vielä vastaanottoakin. Jokainen kuulija tuo viestinnän vastaanottoon oman kontekstinsa, jossa sanasta tulee osa vastaanottajan maailmaa. Kuulijan tapaan kuulla sana voi vaikuttaa yhtä hyvin kuulijan asema esimerkiksi jonkin poliittisen puolueen jäsenenä kuin uskonnollisen yhteisön jäsenenä.

Todellisuuden ilmiöillä ja tapahtumilla ei ole luontojaan merkityksiä, joita sanoilla ja muilla merkeillä välitettäisiin, vaan vasta kielen ja muiden merkkijärjestelmien käyttö antaa niille näitä tai noita merkityksiä. Siten uutisetkaan eivät voi informoida todellisuudesta välittömästi vaan välillisesti, niiden merkitysten pohjalta, joita ne tulevat käsittelemilleen asioille antaneeksi. Näin merkitys osoittautuu informaatiota perustavammaksi asiaksi, mikä perustelee merkityksen nostamista etualalle myös uutistutkimuksessa. (Pietilä 1995, 10–11.)

5. Moniäänisyydestä, yksiäänisyydestä ja dialogisuudesta

5.1. Moniäänisessä maailmassa tietoisuudet asetetaan vastakkain

Mihail Bahtin (1991) on esittänyt ajatuksen sosiaalisiin kieliin kätkeytyvästä moniäänisyydestä. Polyfonia eli moniäänisyys on eräänlainen itsenäisten, toisiinsa sulautumattomien äänten ja tietoisuuksien moneus. Nämä tietoisuudet ovat tasa-arvoisia keskenään. (Bahtin 1991, 20.)

Ääni ei ole pelkästään se yksittäinen, kuultava, jonkun tuottama ääni. Ääni on näkökulma ja tietoisuus. Jokaisessa äänessä kuuluu ja ilmenee koko ihminen, ja ääneen sisältyy ihmisen koko maailmankatsomus. (Mt. 139–140.)

Tämän seurauksena dialogi rakentuu myös niin, että vastakkain asetellaan kokonaisia ääniä, siis tietoisuuksia. Nämä erilliset äänet ja niiden maailmat asetetaan vastakkain kokonaisuuksina. Niistä ei poimita mitään yksittäisiä teesejä. (Mt. 104, 144.)

Newcomb on hyödyntänyt Bahtinin moniäänisyyden ajatusta kehitellessään omaa ideaansa televisiosta kulttuurisena foorumina. Kielen moninaisuus heijastelee käsityksiä erilaisista eroista, esimerkiksi luokka- ja sukupuolieroista. (Newcomb 1987, 7.) Sosiaalisista kielistä ei siis löydy jotain yhtä ja yhteistä merkitystä vaan niiden merkitys muodostuu kielten ja sanojen vuorovaikutuksessa keskenään.

Tämä moninaisuus on nähtävissä paremminkin ihmisten välillä kuin ihmisten sisällä. En ajattele yhden ihmisen olevan moniääninen yksin vaan uskon hänen olevan moniääninen suhteessa muihin ihmisiin ja muiden ihmisten kanssa. Silloin maailma, joka esimerkiksi aineistossani olevassa A-studiossa luodaan ja esitetään, on eräänlainen areena näille monille äänille. Tällä arenalla ohjelman henkilöt käyvät keskustelua keskenään.

Bahtin on käyttänyt polyfonian eli moniäänisyyden käsitettä analysoidessaan Dostojevskin romaaneja. Hän uskoo, että romaanin henkilöt ovat vapaita ihmisiä, jotka voivat tulla luojansa eli rinnalle ja jopa kapinoida häntä vastaan. Romaani on siis eräänlainen itsenäisten, toisiinsa sulautumattomien äänten ja tietoisuuksien moneus. Nämä tasa-arvoiset tietoisuudet ja maailmojen moneus yhdistyvät jonkin tapahtuman ykseyteen, jossa tietoisuudet eivät kuitenkaan sulaudu yhteen vaan säilyvät toisiinsa sulautumattomina. (Bahtin 1991, 21.)

Myös televisio-ohjelman voidaan ajatella siis olevan toisiinsa sulautumattomien äänten ja tietoisuuksien moneus. Yksilöt ja ryhmät luovat kukin omia merkityksiään televisiotekstistä. Minkään ryhmän merkitysten ei kuitenkaan voida katsoa olevan jotenkin oikeampia kuin toisten.

Jos romaanin usein fiktiiviset henkilöt voivat kapinoida tekijäänsä vastaan, mikseivät silloin oikeasti olemassa olevat ihmiset voi kapinoida tekijäänsä, tässä tapauksessa ohjelman tekijöitä vastaan? Ohjelman tekijöillä on tietenkin se valta, että he voivat valita henkilöiden sanoista ne, mitkä parhaiten tukevat heidän omia näkemyksiään. Siitä huolimatta henkilöt voivat tekijöiden tarkoituksista ja suunnitelmista huolimatta saada esiin varsin vastakkaisiakin merkityksiä ja viestejä. Ja jos vastaanottaja luo vielä oman merkityksensä televisiotekstistä, on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, taata sitä, että ohjelman avulla voidaan välittää tietynlainen viesti katsojille.

5.2. Yksiäänisyys ei anna mahdollisuutta valita

Uutinen taas voidaan mieltää tyyppilliseksi yksiääniseksi ohjelmaksi. Uutiset ovat todellisuutta merkityskellistäviä tekstejä. Nekään eivät voi informoida todellisuudesta välittömästi vaan välillisesti niiden merkitysten pohjalta, joita ne antavat käsittelemilleen asioille. (Pietilä 1995, 11.)

Yksiäänisessä ohjelmassa tai missä tahansa tekstissä tekijä siis on jo valinnut näkökulman ja antanut tapahtumille merkityksen. Jo se, että uutinen on valittu näytettäväksi katsojalle, on valinta. Samoin kuin tietyn painoarvon antaminen uutiselle. Uutisia voidaan valita muun muassa niiden tuoreuden, kansallisen näkökulman, jatkuvuuden, eliitti- tai henkilökeskeisyyden tai negatiivisuuden perusteella. (Hietala 1996, 71–73.) Yhtä kaikki, uutisen valinnassa on tehty jo valinta.

Mikä sitten erottaa tarkastelemani A-studion yksiäänisestä uutisesta? Sehän on varsin henkilö- ja eliittikeskeinen, tuore, Suomen kansaa koskettava ja niin edelleen. Väitän, että tietynlainen asian syventäminen ja laajentaminen tekee siitä ainakin näennäisesti moniäänisen. Se antaa mahdollisuuden asettaa vastakkain kokonaisia ääniä, siis tietoisuuksia. Jos Bahtinin mielestä romaanin henkilöt voivat tulla tekijänsä rinnalle ja kapinoida häntä vastaan, eivätkö elävät ja ajattelevat, todelliset henkilöt voi tehdä niin?

Yksiäänisyys asettaa toimijoilleen tietyt rajat. Näitä rajoja voi nimittää myös todellisuudeksi. Toimijat toimivat, kokevat, ajattelevat ja tiedostavat niissä rajoissa, mitä he ovat. He eivät voi tulla muuksi, ylittää luonteensa, tyyppinsä, temperamenttinsa rajoja murtamatta samalla häntä koskevaa tekijän monologista tarkoitetta. (Bahtin 1991, 84.)

Jos tarkastelemani ohjelma olisi yksiääninen, olisi ohjelman tekijällä ikään kuin viimeinen sana. Tekijällä olisi tietty tarkoite, jonka hän haluaa ohjelmalla saada aikaan. Silloin henkilöt ikään kuin toteuttaisivat tekijän suunnitelmaa.

Tarkastelemani A-studion jakso näyttäytyy moniäänisenä jo senkin takia, että siinä puheenvuoron saavat ihmiset ovat niin kovin erilaisia. He edustavat eri sukupuolta, eri

ammattiryhmiä, eri aateryhmiä ja niin edelleen. Silloin on helppoa olettaa, että he eivät toimi pelkästään tekijän asettamissa rajoissa.

Polyfonisessa teoksessa jokainen henkilö jäsentää ja perustelee omaa totuuttaan vapaasti ilman tekijän väliintuloa. Jokainen sanoo omasta puolestaan. (Mt. 105.) Sankarien näkökulma avautuu kokonaan ja itsenäisenä.

5.3. Yksiaanisessa teoksessa tekijän rooli korostuu

Yksiaanisessa teoksessa henkilöhahmot ja heidän maailmansa ovat rinnakkain samassa objektiivisessä maailmassa ja niiden kosketus on ulkoinen. Ne eivät tiedä toisistaan mitään eivätkä heijastu toisiinsa. Ne ovat sulkeutuneita ja ne eivät kuule toisiaan eivätkä vastaa toisilleen. Ne eivät kiistele eivätkä ole samaa mieltä. Kaikki henkilöhahmot asetetaan rinnakkain ja niiden väliset merkitykset muodostetaan samassa tekijän näköpiirisissä ja tietoisuudessa. Juuri tekijä tietää heistä kaiken, rinnastaa, asettaa vastakohtiksi ja arvottaa kaikki elämät ja kuolemat. Kaikki valottavat toisiaan, mutta vain tekijän kautta, joka on ulkopuolella ja ulkopuolisena antaa heille lopullisen merkityksen ja rajaa heidät. Tekijän laaja näköpiiri saa henkilöhahmojen näkökulmien rinnastamisessa valtavan ja periaatteellisen etuoikeuden. Sankari ei saa viimeistä sanaa vaan viimeinen sana kuuluu tekijälle. Monologisessa teoksessa on vain yksi tiedostava subjekti ja kaikki muut ovat pelkästään hänen tietoisuutensa objekteja. Kukaan henkilöistä ei ole samalla tasolla tekijän sanan kanssa. Kukaan heistä ei asetu tekijän kanssa dialogiseen suhteeseen. Kaikki monologisen kokonaisuuden kytkenät ja ratkaisut ovat tekijän yksityisaluetta, jolle sankareiden tietoisuus ei periaatteessa koskaan pääse. (Bahtin 1991, 108–112.)

Aineistossani tekijä on ennen kaikkea toimitus. Tai voidaan jopa sanoa, että tekijä on A-studion tapa tehdä. Äkkiseltään voisi Bahtinin luettelemia yksiaanisyyden tunnusmerkkejä lukiessaan ajatella, että tämä kaikki sopii aineistooni kuin nakutettu. Mutta tutkimukseni ajatuksena ei ole niinkään kiinnittää huomiota siihen, mikä on tekijän rooli, tässä tapauksessa A-studion rooli. Käsittelen aineistoani tarinana, sellaisena, kun se meille näytetään. A-studio nyt vaan sattuu olemaan tuon tarinan kertoja. Vaikka tekijä olisi kuinka rinnastanut näkökulmia oman mielensä mukaan, se ei tutkimukseni kannalta ole olennaista. Olennaista on se, millainen kulttuurinen foorumi tuo tuotos on. Tekijän rooli on toissijainen.

Voidaan tietysti miettiä, mikä on toimittajan rooli aineistossani. Miksi toimittaja on välillä kuvassa ja ohjaa joidenkin ihmisten puhetta ja ajatuksenjuoksua? Selvää on se, että toimittaja on läsnä kaikissa haastatteluissa ja hän on aivan varmasti esittänyt kysymyksen, johon haastateltava vastaa. Halutaanko toimittajan läsnäololla ja katsojillekin nähtäväksi ja kuultavaksi tehdyllä kysymyksellä jotenkin alleviivata tietyissä puheenvuoroissa sitä, että toimittaja todellakin ohjaa keskustelua ja näin ollen pitää haastateltavaa, ohjelman ajattelevaa todellista henkilöä sittenkin tekijän talutusnuorassa? Kiinnostavaa onkin se, miten hyvin haastateltava pysyy tekijän talutusnuorassa ja miten orjallisesti hän vastaa juuri toimittajan esittämään kysymykseen.

On tietenkin otettava huomioon myös se mahdollisuus, että toimittajan kysymys on leikattu mukaan ohjelmaan pelkästään selventämisyistä. Tämä on aineistoni perusteella varsin mahdollista. Miestoimittaja nimittäin esittää kysymyksen ääneen kolmessa kohdassa. Ensin hän kysyy Osmo Soininvaaralta, tiesikö tämä, mitä demarit sillä hetkellä päättivät tai puuhastelivat, hän kysyy seppo Saloselta, missä tämä kuuli ensimmäisen kerran Mannisen esiintulosta ja toisen kerran hän kysyy Saloselta, missä tunnelmissa tämä lähti työpaikalta. Näiden kysymysten vastaukset alkavat niin, että on mahdotonta sanoa, mistä vastaaja puhuu.

Uutisissa uutistenlukija on kerronnallisessa hierarkiassa kaikkein korkeimmalla. Uutistenlukijan auktoriteettiasema perustuu muun muassa siihen, että hän valtuuttaa muut kertojat, siis toimittajat, esittämään uutisensa. Lisäksi uutistenlukija luo itsestään illuusion inhimillisenä ja asioita pohtivana totuuden tulkkina. Uutisen toimittaja taas on hierarkiassa uutistenlukijaa alempana, sillä uutistenlukijalla on periaatteessa mahdollisuus korjailta toimittajan esittämiä tietoja. Lisäksi uutistenlukija saattaa vaikuttaa objektiivisemmalla kuin vaikkapa poliittinen kommentaattori, sillä kommentaattori voi ottaa kantaa asioihin. Haastateltavat asioiden kokijat ja näkijät taas ovat kaikkein subjektiivisimpia, sillä he esittävät oman näkemyksensä tilanteesta. (Hietala 1996, 64–67.)

Veikko Pietilä on käynyt Hietalan kanssa debattia aiheesta. Pietilän mielestä on otettava huomioon, toimivatko muut kertojat, siis toimittajat, uutistenlukijankerronnan sisällä sisäkkäisissä kertojaroleissa vai jatkavatko ja täydentävätkö he ankkurin avaamaa kerrontaa. Jos he täydentäisivät uutisankkuria, uutistenlukijan ja toimittajien roolit eivät olisi alisteisia vaan muodostaisivat rinnasteisten roolien rakenteen, jossa vastuu kerronnasta sen edetessä siirtyisi roolilta toiselle. Tällöin sekä uutistenlukija että toimittaja olisivat tarinan kerronnassa yhtäläisessä vastuussa ja kerronnallisessa hierarkiassa samalla tasolla. (Pietilä 1997, 123.)

A-studiossa varsinaista uutistenlukijaa ei ole, joten se kaikkein objektiivisin taho puuttuu. Pääroolissa ovat siis nämä kaikkein subjektiivisimmat eli haastateltavat asioiden kokijat ja näkijät. Heitä ei joissakin kohdissa ohjelmaa edes näkyvästi haastatella (haastattelijaa ei näy kuvassa), joten he vain kertovat omaa tarinaansa siis ilmentävät omaa maailmaansa. Tähän taas toinen kommentoi ja vastaa.

5.4. Merkitys syntyy dialogissa

Bahtinille sana on se väline, jolla puhujan ääni, näkökulma, tuodaan esiin. Sana on kieli konkreettisenä ja elävänä kokonaisuutena. Kieli ei tässä ole lingvistiikan erityinen kohde, vaan sanan elämän ulottuvuudet otetaan huomioon ja niitä pidetään ensiarvoisen merkittävänä. (Bahtin 1991, 263.)

Sana ilmaisee erilaisten subjektien kantoja. Vaikka dialogiset suhteet eivät ole lingvistisiä, ne pitää pukea sanoiksi. Muuten subjektien kantojen välille ei voi syntyä dialogisia suhteita. (Mt. 265.)

On kuitenkin mahdotonta kohdata sana neutraalina kielen sanana, joka on vapautettu vieraista pyrkimyksistä. Sana tulee kontekstiinsa aina toisesta kontekstista, jonka lävistävät vieraat merkitykset. (Mt. 273.)

Subjekti siis käyttää sanaa ilmaisemaan omaa kantaansa, mutta sana ei välttämättä palvele juuri tässä tehtävässä. Puhuja kyllä voi käyttää sanaa omiin tarkoituksiinsa ja antaa sanalle oman merkityksensä, vaikka sanalla onkin jo merkitys. Silloin sana saattaa vaikuttaa tehtäväänsä nähden jopa vieraalta. Tällöin sanassa on kaksi merkityssuuntaa, kaksi ääntä. (Mt. 290.)

Kun sanassa on kaksi merkityssuuntaa, on mahdollisuus, että sanaa ei ymmärretä puhujan tarkoittamalla tavalla. Sanaa voidaan silloin tavallaan käyttää hyväksi jopa puhujaa vastaan, jos sanaa on mahdollista tulkita eri tavalla kuin mitä puhuja on tarkoittanut.

Volosinov uskoo, että kielen perustana on kielellinen vuorovaikutus, dialogi. Dialogi ei tässä tapauksessa tarkoita tavanomaista dialogia vaan lausuman sisäisiä dialogisia suhteita. Volosinovin mukaan kieltä ei voi käsittää tai selittää irrallaan konkreettisesta tilanteesta, ja sanaa ei voi erottaa jatkuvasti muuttuvasta kanssakäymistilanteesta. Kieli on täysin sosiaalisesti suuntautunut. Tilanne muovaa puhunnan sellaiseksi, kun se on esimerkiksi vaatimukseksi, pyynnöksi tai oikeutensa puolustamiseksi. (Volosinov 1990, 107, 116–117.)

Volosinov väittää, että sanalla ei ole olemassa yhtä ja määrättyä merkitystä, vaan merkitys syntyy dialogissa, silloin, kun ollaan kanssakäymisessä toisen kanssa. Voidaan ajatella, ettei ole olemassa eräänlaista valmista kieltä tai tapaa puhua, joka olisi saman sosiaalisen kuulijakunnan sisällä ladattu valmiiksi täyteen merkityksiä.

Horace Newcombin mukaan päämääränä on ymmärtää kaikkien viestintämuotojen perimmäinen dialoginen luonne. Näin ollen "kielet" ja "sanat" ovat vuorovaikutuksessa keskenään muodostaen uuden kokonaisuuden. Tärkeää ei ole tekstin monien äänien paikantaminen (Newcomb 1987, 7.) Merkitykset siis syntyvät niin kielellisessä vuorovaikutuksessa eli dialogissa kuin siinä konkreettisessa yhteydessä ja tilanteessa, jossa lausumat esitetään.

Näin ollen A-studion tekijät voisivat periaatteessa tarjota omaa ideologiaansa ja yrittää saada omaa näkemystään esiin. Tämä ei kuitenkaan onnistu siksi, että kukin katsoja voi vetää ohjelmasta omat johtopäätöksensä ja saada näin ollen tukea omille mielipiteilleen. Silloin esimerkiksi tekijöiden tarjoamaa ideologiaa ei edes huomata tai se ei saa aikaan tekijöiden tarkoittamia tuloksia.

Bahtinin mielestä moniäänisyyttä ja dialogia ei voi erottaa toisistaan: polyfoninen romaani ja miksei mikä tahansa muukin teos on läpikotaisin dialoginen. Dialogiset suhteet kattavat kaiken inhimillisen puheen ja inhimillisen elämän suhteet ja ilmenemismuodot. Kaiken, missä on mieltä ja merkitystä. (Bahtin 1991, 68.)

Yksittäisten äänten paikantamista tärkeämpää on tarkastella niiden välisiä dialogisia suhteita ja havaita äänten dialoginen vuorovaikutus. Olennaista ei ole, millaisia kielellisiä tyylejä, sosiaalisia murteita tai muita sellaisia onnistumme kartoittamaan. Tärkeää on se, miltä

dialogiselta näkökannalta niitä rinnastetaan tai asetetaan toistensa vastakohtaksi. Dialogissa on mahdollista havaita muun muassa ajan hallitsevat, tunnusomaiset ja voimakkaat äänet siis hallitsevat johtavat ideat. (Bahtin 1991, 135, 264.)

Aineistonani olevassa A-studiossa tärkeää on siis se, kuka oikeastaan laitetaan ketäkin vastaan ja onko tuossa vastakkainasettelussa loppujen lopuksi voittajia tai häviäjiä. Onko kyseessä edes minkäänlainen taistelu?

Kun kielet ja sanat ovat vuorovaikutuksessa keskenään, ne muodostavat uuden kokonaisuuden. Tekstin tuottaja voi pyrkiä yhden kielen ylivaltaan toisesta, mutta Newcombin mukaan tämä ei onnistu koskaan täydellisesti. (Newcomb 1987, 7.)

Televisio-ohjelmassa on eräänlainen sisäinen dialogi sen henkilöhahmojen välillä. Newcomb on tarkastellut dialogia erityisesti televisiossa ja tämän perusteella hän esittää ajatuksen siitä, että televisiosarjoissa yleensä jokainen henkilöhahmo edustaa tiettyä ääntä. Jokainen henkilöhahmo lähestyy keskeisiä ideologioita eri näkökulmista ja muodostaa ideologian keskuksen johonkin muuhun kohtaan kuin missä sen voitaisiin ajatella olevan. (Mt. 9.)

Jos henkilöhahmon voidaan ajatella olevan jonkin tietyn äänen edustaja, silloin voitaisiin ajatella, että tällä äänellä olisi se oletettu kuulija, joka ymmärtäisi viestin täysin samalla tavalla kuin mitä lähettäjä on sen tarkoittanut. Koska kielen voidaan kuitenkin ajatella olevan jatkuvasti muuttuvaa ja syntyvän vuorovaikutuksessa, ei ole taattua, että se oletettu kuulijakaan ymmärtäisi viestin lähettäjän tarkoittamalla tavalla.

Ohjelman henkilöhahmot tuovat mukanaan omaan kokonaiskieleensä liittyviä merkitysten alueita ja nämä ovat vuorovaikutuksessa muiden alueiden kanssa. Vaikka tarkastelemassani aineistossa henkilöhahmot ovat oikeita ihmisiä eivätkä pelkästään esitä jotain tiettyä stereotyyppistä henkilöhahmoa, voidaan Newcombin ajatuksia mielestäni soveltaa mainiosti.

Ohjelmapätkässä esiintyy niin eri ammattiryhmiä, eri sukupuolia, eri poliittisia ideologioita ja jopa eri yhteiskuntaluokkia edustavia ihmisiä. Vaikka kaikki puhuvat periaatteessa samasta asiasta ja jopa toistavat vuorotellen samat sanat, tuo kukin keskusteluun oman panoksensa sen perusteella, millaista ryhmää ja samalla millaista kieltä hän edustaa.

”Epäjohdonmukainen” dialogin rivi, viittaus aiheeseen, joka ei ole juonen kululle välttämätön, voidaan nähdä väittämänä, merkityksen kantajana, ideologisena taittumisena ja särmäkohtana. (Newcomb ja Hirsch 1994, 10.) Tämän voisi ajatella olevan ikään kuin jonkinlainen merkki omalle sosiaaliselle kuulijakunnalle. Tällä tavalla puhuja oikeastaan viittaa omaan paikkaansa suhteessa muihin puhujiin.

Aineistossani on tällaisia epäjohdonmukaisia dialogin rivejä. Muun muassa Jouni Backman puhuu yhdessä kohdassa täysin epäjohdonmukaisesti entisestä työhuoneestaan ja toimittaja Martta Nieminen viittaa jatkuvasti toimituskäytäntöihin tai siihen, miten heidän toimituksestaan oli koko ajan paikalla niin ja niin monta henkilöä.

Silti yksilölliset erot eri äänten välisessä ”neuvottelussa” voivat olla aivan yhtä tärkeitä kuin lopputulokset. Nämä kenties tavanomaisesta poikkeavat näkökulmat saattavat muodostaa perustan ohjelman yksilöllisille vastaanotoille pikemminkin kuin ne ”kertomuskokonaisuudet”, jotka saavat osakseen kriitikkojen huomiota. (Mt. 10.)

Newcomb ja Hirsch ovat viitanneet tässä siihen, että televisio-ohjelmien hallitsevat ideologiat usein vähintäänkin hyväksyvät ohjelman ratkaisun. Siitä huolimatta ne eriävät mielipiteen voivat tuoda tähän loppuratkaisuun johtavaan neuvotteluun aivan yhtä tärkeän osan. Aineistossani tämä voisi tarkoittaa vaikkapa sitä, että jonkun ”ei niin tärkeän” henkilön sanomiset voisivat jollain tavalla täydentää asiaa tai tuoda esiin sen toisen puolen. Siitäkin huolimatta, että hän edustaa jotain muuta kuin hallitsevaa ideologiaa.

6. Millainen tarina on?

6.1. Ensimmäiset puheenvuorot

Ohjelmassa esiintyy kaikkiaan kymmenen toimijaa. Lasken toimijoiksi sellaiset henkilöt, jotka puhuvat ohjelmassa jotain. Jätän pois sellaiset henkilöt, jotka esiintyvät kuvissa, mutta eivät varsinaisesti ole viemässä tarinaa eteenpäin tai jotka eivät saa ohjelman aikana henkilöllisyyttä. Esimerkiksi arkistokuvissa esiintyvät poliitikot tai toimittajat eivät ole toimijoita.

Esittelen henkilöt siinä järjestyksessä, kun heidät ohjelmassa esitellään. En siis siinä järjestyksessä, kun he ensimmäisen kerran näkyvät kuvissa.

Ensimmäisenä tulee toimittaja Johanna Saukkomaa. Hän juontaa ohjelman alkaneeksi ja sysää tarinan liikkeelle. Häntä ei tituleerata ohjelmassa toimittajaksi, mutta hän ensimmäisessä repliikissään esittelee itsensä kertomalla, ketä hän edustaa.

”Hyvää iltaa A-studiosta. ---Me halusimme selvittää, mitä tapahtui...”

Vaikka ohjelmassa on jo tätä ennen kuultu yksi puheenvuoro, Saukkomaa sysää tarinan ihan selvin sanoin liikkeelle. Samalla hän antaa suuntaa sille, mitä katsojalle on luvassa.

”Tarina alkaa tiistai-iltana 17. päivä kesäkuuta.”

Huomattavaa on, että toimittaja nimittää tulevaa ohjelmaa nimenomaan tarinaksi. Hän ei käytä toimittajalle tyypillisiä termejä tapahtumaketju tai prosessi. Näin hän antaa katsojalle jo vinkin siitä, että tulossa on jotain, josta kukin voi vetää omat johtopäätöksensä.

Seuraavaksi ääneen pääsee Anneli Jäätteenmäki. Häntä ei esitellä samalla tavalla kuin muita ohjelman henkilöitä. Hänen nimeään, titteliään ja edustamaansa tahoja ei kerrota. Ennen hänen puheenvuoroaan tulee otsikko: 19.00 Jäätteenmäki kertoo ilmoituksesta.

”Tarkoituksena on, että huomennaamupäivällä annan pääministerin ilmoituksen asiasta.”

Vaikka häntä ei esitellä nimellä, hän esittelee itsensä tituleeraamalla itseään pääministeriksi. Nimi kerrotaan otsikossa. Katsoja toki tietää, kuka Jäätteenmäki on ja mikä hänen roolinsa on,

sillä Johanna Saukkomaa kertoi ensimmäisessä puheenvuorossaan myös sen, että koko ohjelma käsittelee entisen pääministerin Anneli Jäätteenmäen viimeistä pääministerivuorokautta.

Anneli Jäätteenmäkeä ei voi laskea ohjelmassa samankaltaiseksi toimijaksi kuin muita. Häntä voisi verrata esimerkiksi jossain rikossarjassa murhattuun ihmiseen, josta kaikki tapahtumat saavat alkunsa ja jonka ympärillä ne pyörivät. Vaikka hän tavallaan on varsin oleellinen henkilö, hän ei kuitenkaan osallistu ohjelman sisällä käytävään keskusteluun. Hän paremminkin antaa keskustelulle ja tapahtumille aiheen.

Seuraavaksi esitellään Sdp:n eduskuntaryhmän puheenjohtaja Jouni Backman. Hänen puheenvuoronsa tosin aloitti koko ohjelman, mutta silloin häntä ei vielä esitelty. Esittelytekstin kanssa kuvassa näkyy samaan aikaan Jouni Backman, joka kävelee eduskunnan käytävää pitkin. Backman siirtyy puhumaan pöytänsä taakse, ja hänen kanssaan kuvassa on Johanna Saukkomaa. Esitelty Backman avaa puheen kuvailemalla tunnelmaa.

”Kyl se hyvin vakava tunnelma. Ei ollut pienintäkään vahingoniloisuutta. Ja se vakavuus heijastui ehkä siihen, kun aamulla oli tullut ilmi vuotajan olevan presidentin kansliasta lähtöisin. ---”

Näiden sanojen aikana Backmania ei vielä näy kuvassa, vaan hänen sijastaan näytetään Eduskuntatalolle saapuvaa Sdp:n väkeä kuten Paavo Lipposta, Tarja Filatovia ja Erkki Tuomiojaa. Kuva siirtyy Backmaniin ja hän jatkaa repliikkiään.

”Asiat kaiken kaikkiaan vyöryivät kyllä muutaman päivän aikana niin nopeaa aikataulua, ettei ollut tällaista kokonaisvaltaista suunnitelmaa...”

Seuraavaksi ääneen pääsee miestoimittaja. Hän ei koko ohjelman aikana saa henkilöllisyyttä, sillä häntä ei esitellä eikä hän näy kuvissa.

Miestoimittajan rooli tarkentuu jo heti hänen ensimmäisessä puheenvuorossaan.

”Tiesittekö, mitä demarit sillä hetkellä päättivät tai puuhastelivat?”

Hänen roolinsa on siis vain esittää kysymyksiä. Hänen voisi ajatella olevan jopa jonkinlainen tekijän ääni, joka ohjaa keskustelua toivottuun suuntaan.

Seuraavaksi esitellään vihreiden puheenjohtaja Osmo Soininvaara. Hän kävelee käytävää pitkin ja astuu sisään huoneeseen. Poikkeuksellista on se, että seuraava repliikki on miestoimittajan, ei Soininvaaran. Tässä kohtaa nimettömäksi ja kasvottomaksi jäävä miestoimittaja kysyy Soininvaaralta, josko he tiesivät, mitä demarit sillä hetkellä päättivät tai puuhastelivat. Soininvaaran ensimmäinen repliikki on siis suora vastaus suoraan kysymykseen.

”No, meillä oli vaan huhuja siitä ja eivät he mitään ainakaan suoraan sanoneet, mutta...”

Soininvaara ei siis pääse ensimmäisessä puheenvuorossaan valitsemaan omia sanojaan, vaan hänelle toimittaja antaa aiheen, josta hän saa puhua. Huomattavaa on se, että vaikka Backmankin ensimmäisessä repliikissään puhuu toimittajalle, toimittaja ei ole ääneen esittänyt hänelle kysymystä. Jo näiden kahden ensimmäisen varsinaisen toimijan välillä saadaan suuntaa siitä, minkälainen rooli heillä tulee ohjelman aikana olemaan. Backman valitsee itse sanansa, Soininvaaraa johdatellaan, sillä hän ei varsinaisesti ole ollut tapahtumien keskiössä.

Seuraavaksi esitellään keskustan puoluesihteerin Eero Lankia. Tämä istuu eduskunnan tyhjällä parvella, ja hänen repliikkinsä alkaa jo tämän kuvan aikana. Kuva on parvella istuvassa Lankiassa ja hän sanoo:

”Kyllä siinä vaiheessa, sanotaanko koko keskustaryhmä eli siinä käsityksessä, että tässä selvittää vielä vanhalla johdolla kesälomille. Ja haluttiin kiirehtiä tämä asia eduskunnasta pois käsitellyksi ennen kesälomia.”

Kuva siirtyy Lankiaan, joka istuu pöydän ääressä. Toimittaja Johanna Saukkomaa istuu pöydän toisella puolella. Johanna Saukkomaa lukuun ottamatta. Eero Lankia myös osittain selventää asemaansa ensimmäisessä repliikissään, vaikkei varsinaisesti itseään esittele.

”---Sdp:n puoluehallitus piti kokoustaan ja sieltä hyvin myöhään kollega Heinäluoma soitti---”

Ne, jotka tietävät, kuka on Heinäluoma, tietävät myös Lankian aseman. Sen tietävät politiikkaa ainakin jonkin verran seuraavat.

Seuraavaksi esitellään Helsingin Sanomien politiikan toimittaja Martta Nieminen. Hän istuu myös parvella, suunnilleen samassa paikassa kuin missä Eero Lankia istui. Kuva muuttuu myös kesken repliikin. Nieminen istuu pöydän ääressä ja hänellä on edessään lehti auki pöydällä. Saukkomaa on hänen kanssaan samassa kuvassa.

”Olin menossa tuonne Bruce Springsteenin konserttiin ja oltiin päästy sinne paikoille niin siinä vaiheessa sain tekstarin, että Jäätteenmäki antaa tän ilmoituksen jo heti silloin seuraavana päivänä.”

Seuraavaksi esitellään siivooja Raili Hämäläinen. Hän luuttuaa lattiaa.

”Meillä työt alkaa aamulla kello kuusi ja päättyy tuossa 13.15 elikkä tämmönen on meidän työaika.”

Seuraavaksi esitellään virastoavustaja Seppo Salonen. Hän istuu eduskunnan parvella suunnilleen samassa paikassa kuin Lankia ja Nieminen. Kun hän alkaa puhua, hän seisoo kuvassa ja katselee parvelta alas istuntosaliin.

”Ensinnäkin koko aamusta lähtien aurinko paistoi ja oli hyvin lämmin ilma ja sitä mukaa tämä jännite kello kymmentä kohti niin alkoi kasvamaan.”

Viimeisenä esitellään eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen. Hän kävelee ensin käytävää pitkin.

”Siellä oli kevään lisäbudjetti lopullisessa päätöksenteossa aluksi ja sen jälkeen tuo pääministerin ilmoitus.”

Seuraavaksi kuvassa on Tiitinen hyvin läheltä ja hän jatkaa.

”Näitä on muutaman kerran vuodessa näitä tilanteita, joita voi niin kuvata, että kankikin seisoi aivan tukevasti omineen ilmassa.”

Tässä välissä on jo siirrytty näyttämään arkistokuvaa kesäkuulta, ja Anneli Jäätteenmäki on nousemassa puhujakorokkeelle. Myös seuraava otsikko näkyy jo ruudussa: 10.00 Pääministerin ilmoitus.

Kunin ensimmäinen repliikki kertoo jo paljon henkilöstä. Esimerkiksi Soininvaaran oppositioasema tulee esille hänen esittelytekstissään. Lisäksi toimittaja ei päästä Soininvaaraa heti mukaan keskusteluun vaan antaa kysymyksellään suunnan sille, mihin asiaan Soininvaara ottaa kantaa.

Martta Niemisen toimittajuus taas tulee esille muun muassa siinä, että hänellä on kuvassa mukana on välineensä eli sanomalehti. Lisäksi hän ensimmäisessä repliikissään muistuttaa siitä, että hän on töissä ja valppaana, vaikka olisikin periaatteessa viettämässä vapaa-aikaa. Hänhän sai tekstiviestin tulevista tapahtumista Bruce Springsteenin konserttiin.

Eero Lankian puheenvuoro taas kuvastaa tietynlaista toiveikkuutta ja sitä, että keskustalaiset eivät voi uskoa oman puoluejohtajansa toimineen väärin. Hän kertoo, että keskustan piirissä luotettiin siihen, että tapaus ei ole erityisen vakava. Tai ainakaan ei haluttu uskoa sen olevan niin vakava.

Jouni Backmanin ensimmäisessä repliikissä ei varsinaisesti viitata mitenkään hänen asemaansa. Se tulee kuitenkin esille siinä, että hän katsoo asiakseen mainita, ettei tilanteessa ollut minkäänlaista vahingoniloisuutta. Tilanne oli vakava, vaikka tulossa oli hallituskumppani ja periaatteessa samalla myös pahin kilpailija.

Raili Hämäläisen ensimmäisessä repliikissä korostetaan sitä, että hän ei ole yksi tavallisimmista eduskuntatalon työntekijöistä. Hän kertoo ensimmäisenä työaikansa, joka on varsin erilainen kuin suurimmalla osalla talossa työskentelevillä.

Seppo Salonen myös korostaa hieman ensimmäisessä repliikissään työaikaansa, sillä hän kertoo havainneensa, että jännitys nousi hiljaksen kello kymmentä lähestyttäessä ja samalla hän tässä repliikissään paljastaa sen, että hän on seurannut tilannetta jo aamusta alkaen.

Seppo Tiitisen asema taas tulee selville siinä, että hän tietää tarkalleen sanoa, mitä asiaa eduskunnassa tullaan tulevassa istunnossa käsittelemään. Lisäksi hän paljastaa, että on seurannut eduskunnan elämää jo pitkään, sillä hän tietää kertoa samanlaisia jännittäviä tilanteita olevan muutaman kerran vuodessa.

Henkilöiden ensimmäiset puheenvuorot ovat tärkeitä siksi, että niiden yhteydessä heidät esitellään ensimmäisen ja ainoan kerran nimeltä. Vaikka suurin osa heistä on varmasti katsojalle tuttuja, heitä käsitellään koko ohjelman loppuajan nimettöminä. Siis aivan niin kuin fiktiivisissä televisiosarjoissa. Niissäkään ei koskaan ilmesty ruutuun henkilöihahmon nimeä. Joskus harvoin alkutunnuksen aikana fiktiivisissä sarjoissa näkyy henkilön kuva, näyttelijän nimi ja ehkä roolinimikin.

Mielenkiintoista on, ettei muutenkaan koko ohjelman aikana viitata sanallakaan Irak-jupakkaan, joka todellakin on koko tapahtumaketjun alkusysäys ja joka pakottaa pääministerin antamaan ilmoituksen asiasta. Katsojan täytyy ikään kuin tietää, mistä on kysymys, jotta hän pystyisi jäsentelemään tapahtumia ja asettumaan mahdollisesti jonkun puolelle tai toista vastaan.

Dramaturgiassa tällaista tapahtumapaikkaan, ajankohtaan ja henkilöihin liittyvää tietoa on kutsuttu Roman Ingardenin alun perin tekemän jaottelun pohjalta sivutekstiksi. Draaman puhuttu teksti on pääteksti ja siihen liittyvä äänetön tieto on sivutekstiä. (Ingarden 1965, 220–222, Pohjola 1986, 394.) Usein sivuteksti on tekstin ymmärtämiselle ja sen kiinnostavuudelle yhtä tärkeä kuin päätekstin rakenne ja sisältö. Draaman kiinnostavuuden ymmärtäminen sisältää useimmiten myös sen sivutekstin, draaman tapahtumapaikan ja ajan, ymmärtämistä. (Kantola 1998, 128.)

Tarkastelemassani A-studion jaksossa sivuteksti on siis tuo Irak-jupakka kaikkine käänteineen. Sivutekstiä on kaikki se tieto, mitä meillä asiasta on. Sivuteksti saattaa koostua siitä, miten aihetta käsiteltiin tiedotusvälineissä ja minkälaista keskustelua siitä käytiin julkisuudessa samoin kuin vaikkapa kahvipöydässä ystävien kanssa.

Silloin sivutekstiä voisi siis olla vaikkapa kaikki se, mitä aiheesta on kerrottu uutisissa: Jätteenmäen haastattelut, Paavo Lipposen selittelyt siitä, mitä hän oli Yhdysvaltain presidentille luvannut tai asiantuntijoiden kommentit siitä, onko Jätteenmäki toiminut väärin.

Aineistossani sivuteksti on erittäin olennainen. Jollei katsoja tiedä, mistä aiheesta ohjelman henkilöt puhuvat, heidän on mahdotonta muodostaa omia käsityksiään asiasta. Toisaalta tämäkin vahvistaa entisestään aineistoni fiktiivisten sarjojen kaltaisuutta. Niissäkään ei usein kerrota, mikä on johtanut sarjan tapahtumiin. Siitä huolimatta, ettei katsoja tiedä tapahtumien taustoja, hänen on helppoa asettua jonkun toisen roolihenkilön puolelle enemmän kuin toisen. Toisaalta tämä sivutekstin olemassa olo erottaa aineistoni fiktiivisestä ohjelmasta – plus tietenkin se, että ohjelman henkilöt ovat oikeita ihmisiä, eivät roolihahmoja. Taatusti ohjelman esittämisen aikoihin kaikilla oli tiedossaan se, miksi Anneli Jätteenmäki oli vaarassa joutua jättämään pääministerin tehtävät.

Toisaalta voidaan puhua myös tekstin kontekstista, niistä olosuhteista, joissa teksti esitetään. Erotuksena sivutekstistä konteksti voidaan käsittää kulttuurisena kontekstina tai konteksteina, jotka liittyvät yleisempään yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja sosiaaliseen maailmaan. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 29–33.)

6.2. Mitkä asiat asetetaan vastakkain ja missä kielen ideologisuus näkyy?

Kun ohjelmassa esitellään henkilöitä, erilaisten maailmojen vastakkainasettelu alkaa heti. Eero Lankia antaa ymmärtää olleensa vielä myöhään illalla työssä, sillä hän oli ottanut vastaan kollega Heinäluoman puhelun. Hän puhuu poliitikkokollegasta, joka on myös ollut myöhään illalla työssä. Hän antaa vaikutelman kiireisestä ja tunnollisesta poliitikosta, jolla ei ole mitään säännöllisiä työaikoja vaan hän tekee työtä silloin, kun asiat niin vaativat. Tämä on kaiken lisäksi Lankian ensimmäinen puheenvuoro. Hänen nimensä ja tittelinsä on juuri näkynyt ruudussa.

Toimittaja Martta Nieminen taas kertoo, että hän on ollut Bruce Springsteenin konsertissa samana iltana, kun Lankia paiski töitä. Hän oli kuitenkin saanut tekstiviestin kännykkäänsä, joka oli ollut päällä, kuten aina valppaalla ja uutisnälkäisellä toimittajalla ainakin. Tämä on myös Martta Niemisen ensimmäinen puheenvuoro, ja myös hänen nimensä ja ammattinsa on juuri näkynyt ruudulla.

Siivooja Raili Hämäläinen taas kertoo työaikansa alkavan aamulla kuudelta ja päättyvän vartin yli yksi. Myös hänen nimensä ja ammattinsa on katsojalla tuoreessa muistissa, sillä tämä on hänen ensimmäinen puheenvuoronsa. Lisäksi hänet on juuri nähty kuvassa luuttuamassa lattiaa.

Näissä kolmessa puheenvuorossa on asetettu vastakkain kolmen eri ammattikuntaa edustavan ihmisen päivärytmi ja erityisesti työaika. Siinä myös asetetaan vastakkain myös työn tärkeys. Hämäläinen kertoo tekevänsä säännöllistä päivää, Niemiselläkin on jonkinlainen työaika–vapaa-aika -jako, mutta siitä huolimatta hän on valppaana vapaa-ajallakin. Lankian puheenvuorosta taas saa sellaisen kuvan, että hän tekee töitä aina. Tämä heijastelee erinomaisesti sitä mielikuvaa, mikä näistä kolmesta hyvin erilaisesta ammattikunnasta ihmisillä usein on. Poliitikko hoitaa äänestäjiensä asioita, tekee aate- ja kutsumustyötä ja on siten aina töissä. Toimittaja taas on valppaana ja seuraa asioita. Hän harrastaa mahdollisesti kulttuuria, kuten Nieminenkin Springsteenin konsertissa, mutta pitää siitä huolimatta silmät ja korvat auki. Ja puhelimen. Siivooja taas on tavallinen duunari, joka tekee työtä saadakseen palkkaa. Hän tulee töihin silloin, kun työaika alkaa ja jättää työasiat taakseen sillä kellonlyömällä, kun kello tulee piikkiin.

Millaisia asioita ohjelmassa asetetaan vastakkain vai asetetaanko mitään? Raili Hämäläinen kertoo omista havainnoistaan. Hän kertoo, miten on törmännyt Anneli Jätteenmäkeen Eduskuntatalon käytävällä ja toivottanut tsemppiä. Lisäksi hän kertoo, miten Eduskuntatalossa oli niin paljon ihmisiä käytävällä, että työnteko vaikeutui.

Raili Hämäläisen asema koko jupakassa on sikäli yksinkertainen, ettei tapauksella ole suoraa vaikutusta häneen. Hän edustaa siinä mielessä tavallista televisionkatsojaa, tavallista työläistä, jonka elämää päätös suuntaan tai toiseen ei välttämättä erityisesti liikuta. Hän vaikuttaa kuitenkin olevan tavallista vähemmän edes kiinnostunut, mitä tapahtuu. Häntä liikuttaa se, että käytävillä parveilevat toimittajat vaikeuttavat hänen työntekoaan. Se saattaa viivästyttää hänen kotiin pääsyään illalla tai se saattaa estää häntä tekemästä työtään kunnolla. Anneli Jätteenmäki taas tuntuu olevan hänelle vain yksi Eduskuntatalossa työskentelevistä ihmisistä. Jätteenmäki on ehkä käyttäytynyt siivoojaa kohtaan lämpimästi, kun he ovat törmänneet Eduskuntatalon käytävillä. Siksi Hämäläinen saattaa katsoa asiakseen, että nyt on hänen vuoronsa sanoa lämmin sana ihmiselle, joka on yleisen huomion ja syytösten keskipisteessä. Hämäläinen ei kerro, millaisia tunteita tapahtuma hänessä herättää.

Martta Nieminen taas seuraa tapahtumia niiden keskiössä, mutta häneenkään ne eivät suoraan vaikuta. Hänen tehtävänä on tehdä tapahtumista uutinen. Hän seuraa tapahtumia niin tarkasti kuin mahdollista, jottei mikään tärkeä asia mene ohi. Mitä suurempia asioita tapahtuu, sitä mehevemmän uutisen hän voi tapahtumista kirjoittaa. Sikäli sillä, onko Jätteenmäki syyllinen tai syytön, ei ole hänelle merkitystä. Ratkaisu suuntaan tai toiseen ei muuta hänen asemaansa.

Hän todennäköisesti osaa seurata tapahtumia varsin objektiivisesti, sillä hän on toimittajan työssään siihen oppinut. Nieminen havainnoi tapahtumia ja sitä, miltä Jätteenmäki näytti. Hän kertoo ohjelmassa lähinnä havaintojaan. Hän ei oikeastaan missään vaiheessa kerro sitä, miltä hänestä itsestään tuntui. Ainoa, missä hän vähääkään kertoo omista tunteistaan, on kohta, jossa hän toteaa monenlaisia poliitikkojen kohtaloja olevan olemassa, mutta tämän Jätteenmäen tapauksen olevan niiden joukossa aika erikoinen.

Nieminen tuo keskusteluun uusia aiheita ja muistuttaa tapahtumista. Esimerkkinä tästä on Jouni Backmanin kirjoittama lappu, josta Backman sitten itse alkaa kertoa Niemisen otettua asian esiin. Nieminen myös ottaa puheeksi välikysymysasian, johon Soininvaara sitten vastaa.

Eero Lankia taas on tapahtumien keskipisteessä ja vielä syytettyjen leirissä. Nyt on kyse hänen puolueensa maineesta. Lankia kertoo tapahtumista alusta asti tunteikkaasti. Hän kuvailee omia ja puoluetovereiden tunteita. Hän on aluksi varsin toiveikas, mutta ohjelman edetessä toivo alkaa hiipua. Siitä huolimatta hän ei ala leimata Jätteenmäkeä syylliseksi vaan kertoo, ettei hänkään tiedä asioiden todellista laitaa. Ohjelman lopussa hän kertoo, kuinka häntä surettua Jätteenmäen kova kohtalo ja se, että tämä oli niin yksin tulella.

Lankia puhuu johtopäätösten tekemisestä ja siitä, kuinka Jätteenmäki lopulta miehuullisesti veti omat johtopäätöksensä. Näin hän ei missään vaiheessa syyttele tai puolustele Jätteenmäkeä. Lankialle tilanne on sellainen, jossa totuutta ei välttämättä saada selville, mutta jossa pitää toimia jotenkin, että tilanne selviää.

Jouni Backman taas kertoo heti ohjelman alussa sen, miten vakavana hän tapausta piti. Lisäksi hänen puheistaan tulee sellainen mielikuva, että hän haluaa korostaa, ettei tapaus ollut Sdp:n puolelta mitenkään suunniteltu ansa. Hän korostaa, ettei hänellä jäänyt liikaa aikaa ryhmäpuheenvuoron valmistelemaan. Backman myös sanoo ääneen sen, että hallituksen ei ole

mahdollista jatkaa entisellä kokoonpanollaan vaan joitain ratkaisuja on tehtävä. Jollei niitä tehdä keskustaleirissä, niin sitten niitä tehdään Sdp:n puolella.

Osmo Soininvaaran rooli taas on olla jonkinlainen totuudentorvi. Hän sanoo suoraan, että pääministerin ilmoituksen jälkeen ei ollut montaa sellaista, joka uskoi Jäätteenmäen jatkavan pääministerinä. Lisäksi hän ihmettelee ääneen sitä, mikseivät muut oppositiopuolueet lähteneet mukaan välikysymykseen. Lopuksi hän vielä sanoo, että Jäätteenmäkeä kohdeltiin tämän sukupuolen takia jotenkin hellempin. Soininvaara on opposition edustaja ja hän esittää sitä roolia hyvin. Hän on vastavoimana hallituspuolueille, mutta kuitenkin sivussa ratkaisevista päätöksistä, kuten oppositiossa aika usein ollaan.

Seppo Tiitinen taas edustaa Irak-jupakassa tahoja, jolla ei varsinaisesti ole jupakassa mitään pelissä. Hän tarkkailee tapahtumia eduskunnan työntekijänä, joka on pitkään päässyt seuraamaan jos jonkinlaisten tapahtumien käsittelyä. Hän huomauttaa, että Irak-jupakkaan liittyvän pääministerin ilmoituksen kaltaisia jännittäviä tilaisuuksia on muutama vuodessa. Lopussa hän pääsee vielä arvioimaan sitä, miten koko tapaus hänen mielestään hoidettiin.

Tiitinen ei ohjelmassa esiintyvien henkilöiden keskuudessa lukeudu muiden niin sanottujen duunarien eli toimittajan, siivoojan tai virastoavustajan joukkoon, sillä hän on selvästi paremmin perillä eduskunnan tavoista hoitaa asioita ja muutenkin paremmin tietoinen siitä, miten koko systeemi toimii. Toisaalta hän ei missään mielessä lukeudu poliitikkojenkaan kanssa samaan kastiin, sillä hänellä ei näyttäisi olevan mitään omaa intressiä pelissä. Tiitisen voisikin ajatella olevan eräänlainen puolueeton tarkkailija, joka on selvästi hyvin perillä siitä, miten tällaiset asiat tavataan hoitaa.

Seppo Salosen asema ohjelmassa on samantapainen kuin Raili Hämäläisen. Hänen elämänsä tapahtumat eivät suoraan vaikuta, mutta ne vaikuttavat hänen työntekoonsa. Lisäksi Salonen edustaa ohjelmassa duunarimiestä Hämäläisen tuodessa esiin tavallisen naisen ääntä. Salonen myös kertoo lopussa, että hän lähti sinä iltana kotiin sekavissa tunnelmissa. Hän kertoo, miltä tapaus hänestä itsestään tuntui. Sekavissa tunnelmissa oli varmasti moni muukin tavallinen ihminen. Vaikkei tapauksella ollutkaan suoraa vaikutusta omaan elämään, sitä ei voinut olla huomaamatta ja samalla pohtimatta.

Vastakkain asetetaan ensinnäkin kolme erilaista poliittista arvomaailmaa: keskusta, Sdp ja vihreät. Poliitikkojen Jouni Backmanin, Eero Lankian ja Osmo Soininvaaran puheenvuorot kertovat siitä, millainen merkitys etukäteen kullakin poliitikolla tulevasta istunnosta oli. Backman on jo aikaisemmin sanonut asioiden vyöryneen niin nopeaa aikataulua, ettei ollut kokonaisvaltaista suunnitelmaa. Samanlainen epävarmuus ja epätietoisuus jatkuvat hänen seuraavassa puheenvuorossaan. Hän saa vasta aamulla oman eduskuntaryhmän kokouksessa tietää, että tunnin päästä alkavassa istunnossa pidettäisiin ryhmän puheenvuorot.

Osmo Soininvaara taas tunnustaa, että alkava kesäloma ja mahdollinen varattu lomamatka saattaa olla tärkeämpi kuin alkava istunto. Hän puhuu kevyesti ja naureskellen. Ihan kuin edessä oleva istunto ei loppujen lopuksi olisi kovin paljoa hänen elämänsä hetkauttanut.

Eero Lankia taas myöntää avoimesti olevansa jännittynyt. Hän uskoo kritiikkiä tulevan, mutta samalla hän uskoo pääministerin hoitavan hommat.

Tässä vaiheessa kaikkien kolmen poliitikon suhtautuminen edessä olevaan keskusteluun heijastelee sitä, millainen merkitys tulevilla on juuri heidän puolueelleen. Oppositiopuolueen edustajana Soininvaara ei usko tapahtuman vaikuttavan ainakaan hänen elämäänsä juurikaan. Vaikka hallituspuolueet kinastelevat keskenään, lomalle päästään. Tuleva istunto herättää enemmän uteliaisuutta kuin huolta. Hän muistuttaa, että moni oli matkoja varannut ja sitten joutui perumaan. Kävi istunnossa miten kävi, tuomio ei kosketa oppositiota ja vihreitä. Päänsärky on aivan muiden.

Keskustan hallituskumppanin Sdp:n Backman taas voi luulla, että asia ei selviä yhdessä istunnossa. Hän uskoo, että tapaus on sen verran vakava, että sitä voidaan vielä. Hän ei ole valmistautunut edes pitämään ryhmän puheenvuoroa. Hän saattaa olla huolestunut hieman omankin puolueen asemasta, sillä hän on kuullut vuotajan olevan presidentin kansliasta lähtöisin. Onhan presidenttikin puoluekumppani ja kovin hurjat paljastukset voivat hyvin liata myös Sdp:n maineen.

Lankialla ja keskustalla taas on kaikkein eniten pelissä. Niin sanottu pääsyytetty on oman puolueen jäsen ja jos kritiikki on oikein kovaa, hallitus saattaa kaatua. Näin ollen tilanne on vakava. Lankia kuitenkin uskoo pääministerin, puoluetoverin hoitavan tilanteen. Hän varmasti haluaa uskoa ja uskookin tässä vaiheessa pääministerin syyttömyyteen ja näin ollen hän uskoo keskustelun puhdistavan ilmaa.

Sen lisäksi, että on asetettu vastakkain kolme erilaista poliittista ideologiaa, vastakkain on asetettu näiden kolmen puolueen asema eduskunnassa. Soininvaara, jolla on vähiten hävittävää, on kohtuullisen huoleton eikä ota tulevaa istuntoa turhan vakavasti. Lankian puolueella on käytännössä eniten hävittävää, mutta hän uskoo vielä Jätteenmäen syyttömyyteen ja vilpittömyyteen ja näin ollen hän jännittää, muttei ole erityisen huolissaan. Backmanin puolueella taas on tilaisuus sekä hyökätä että hävitä. Tapahtuma voi osoittautua Sdp:lle tilaisuudeksi nousta jopa pääministeripuolueeksi, jos keskusta kokonaisuudessaan katsotaan syylliseksi. Toisaalta tilaisuus voi koitua Sdp:lle kunnan häviöksi, jos vuotaja osoittautuu presidentille hyvinkin läheiseksi. Se voisi pilata koko Sdp:n maineen.

Ohjelmassa asetetaan vastakkain miehen ja naisen maailma. Raili Hämäläisen puheenvuorot ylläpitävät mielikuvaa siitä, että nainen tarkkailee tarkemmin toisen käytöstä ja tekee siitä havaintoja. Lisäksi nainen on stereotyyppisesti miestä empaattisempi. Myös Hämäläinen osoittaa olleensa empaattinen toivottaessaan Jätteenmäelle tsemppiä tulevaan tilaisuuteen. Verrattuna toiseen samankaltaisessa asemassa olevaan, Seppo Saloseen, Hämäläinen on tehnyt tarkempia havaintoja, vaikka hän ei olekaan päässyt seuraamaan esimerkiksi eduskunnan istuntoa.

Kolmanneksi vastakkain asetellaan eräänlainen inhimillisyyden ja tunteen maailma sekä kova poliittinen peli. Tapauksen inhimillinen puoli tulee A-studiossa vahvasti esille. Ensimmäisenä Martta Nieminen tarttuu siihen, kuinka yksinään Jätteenmäki joutui asiasta vastaamaan. Eero Lankiakin myöntää, että Jätteenmäki oli yksin asiassa. Lankian mielestä muilla ei kuitenkaan ollut siihen asiaa, sillä debatti kohdistui nimenomaan Jätteenmäen henkilökohtaisiin tekemisiin.

Seppo Tiitinen huomauttaa, että tapauksessa käytettiin hyvin poikkeuksellista kieltä. Sali nimittäin alkoi kohista ja huudella Jätteenmäelle heti, kun tämä oli sanonut, ettei ollut pyytänyt muistioita. Jouni Backman näkee tapauksen inhimillisen puolen siinä, että kenessäkään sen paremmin Sdp:n kuin keskustankaan joukoista ei ollut sanomaan Jätteenmäelle, että nyt ei ole mitään muuta mahdollisuutta kuin erota pääministerin tehtävästä. Nieminen surkuttelee jälleen Jätteenmäen kohtaloa ja Osmo Soininvaara puolestaan uskoo, että Jätteenmäki sai sukupuolensa takia olla paikallaan näinkin pitkään, eli puoli päivää. Jätteenmäki sanoo vielä itsekin viimeisessä puheenvuorossaan, että tilanne on muodostunut sietämättömäksi.

Kun muut edellä mainitut toimijat säälittelevät Jätteenmäen kovaa kohtaloa, puoluetoveri Lankialle jää selittelijän rooli. Hän myöntää itsekin tilanteen olleen Jätteenmäelle vaikean, mutta puoluetoverit eivät siitä huolimatta menneet avuksi. Vaikka keskustalaiset pitivät erilaisia palavereita eri kokoonpanoilla, kukaan ei mennyt Jätteenmäen avuksi helpottamaan tämän päätöksentekoa ja sanomaan, että nyt on pakko erota. Tai kukaan ei lausunut tämän puolesta puolustelevia sanoja. Tämän huomasi niin pahimman kilpailijan eli Sdp:n edustaja, opposition edustaja, naissukupuolen ja median edustaja sekä puolueeton tarkkailija. Ja tietenkin kohde eli Jätteenmäki itse.

Vaikka kaikki ohjelman henkilöt ovat jollain tapaa Jätteenmäen puolella, kova poliittinen peli antaa kovan vastuksen inhimillisyydelle. Loppujen lopuksi tapahtumat kuitenkin ratkeavat niin, että Jätteenmäki joutuu jättämään tehtävänsä. Säälivätpä muut poliitikot ja kansa häntä tai eivät.

Neljänneksi vastakkain asetellaan tietenkin poliitikon ja tavallisen ihmisen maailma. Poliitikot Lankia, Backman ja Soininvaara valottavat sitä poliittista prosessia, jonka seurauksena Jätteenmäki joutui eroamaan. He kertovat, millaisia palavereita on pidetty, kuinka lomamatkoja on peruttu tapauksen takia ja kuinka paitsi puolueiden välillä myös niiden sisällä on täytynyt kuohua. Tavallinen ihminen taas seuraa helposti tapauksen inhimillistä puolta, sillä hänellä ei välttämättä ole käsitystä siitä, millaisia vaikutuksia tapahtumalla voi olla Suomen poliittiseen kenttään ja sen toimintaan. Poliitikot tekevät kaikkensa, että tapaus hoidetaan mahdollisimman siististi ja niin, ettei siitä seuraa suuria ongelmia. Silloin se kansan ehkä kaipaama inhimillinen tapa ei ole se varmin ja tuloksiin johtava.

Mikä sitten voisi olla ohjelmassa se niin sanottu tavallinen näkökulma ja mikä poikkeama siitä? Ensinnäkin vallitsevaa on ajatus siitä, että on tapahtunut virhe tai vääryys, ja sen aiheuttamat seuraukset ovat tavalla tai toisella saatava mahdollisimman pieniksi. On tapahtunut siis jotain poikkeavaa. Tästä kaikki ohjelman henkilöt ovat yhtä mieltä. Keskustelua käydäänkin siitä, mikä on oikea tapa hoitaa tilanne. Tietyllä tavalla vallitseva on poliitikkojen näkemys siitä, että Jätteenmäki ei voi jatkaa tehtävässään. Tähän näkemykseen taipuu loppujen lopuksi myös Lankia. Hänet on ohjelman kuluessa taivuteltu uskomaan, että muuta ratkaisua ei ole. Hän mainitsee, että Jätteenmäki halusi säilyttää keskustan aseman pääministeripuolueena, joten silloin ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin Jätteenmäen ero. Ohjelmassa on siis käyty keskustelua tästä aiheesta, ja lopun ratkaisussa pääministerin ero on todettu oikeaksi ratkaisuksi. Ohjelman henkilöt ovat hyväksyneet sen siitäkin huolimatta, että Jätteenmäen kohtalo suretti.

Tämä on ehkä tärkein ohjelman aikana käyty neuvottelu. Salonen ja Hämäläinen taas tuntuvat olevan ihmismäisen kohtelun ja inhimillisyyden puolella. Seppo Tiitinen taas lohduttaa heitä, että näin se systeemi toimii. Että nytkin oikeus kävi toteen ja tapahtumat hoidettiin niin kuin ne pitikin hoitaa. Samalla Tiitinen myös lohduttaa katsojaa, joka saattaa surra Jäätteenmäen kovaa kohtaloa.

Martta Niemisen rooliksi tässä keskustelussa jää lähinnä se, että hän muistuttaa tapahtuman käännteistä ja tuo keskusteluun uusia aiheita. Hän edustaa siinä mielessä erinomaisesti tiedotusvälineitä, sillä niiden rooli ei ole asettua puolesta tai vastaan vaan niiden tehtävä on nostaa asioita keskusteluun.

7. Kenen tarina kerrotaan?

7.1. Miten ohjelma sijoittuu draaman kaarelle?

Seuraavaksi muodostan ohjelmasta draaman kaaren. Sen avulla tarkastelen, kuka henkilöihahmoista pääsee ääneen missäkin kohdassa, ja kuinka merkittävässä kohdassa kukin saa puheenvuoron. Draaman kaaren rakentaminen on tärkeää siksi, että pidän toisia draaman kaaren osia tärkeämpänä kuin toisia. Pidän syventämisjaksoa aineistoni kannalta kaikkein tärkeimpänä. Syventäminen on yleensäkin ohjelman se osa, jolloin katsoja samastuu henkilöihin. Tutkimusongelmani kannalta tämä on siis erittäin tärkeä jakso. Silloin katsoja valitsee puolensa ja valitsee sen toimijan, kenen tarinaan hän eniten uskoo. Tietenkin on mielenkiintoista ottaa huomioon myös se, kuka loppujen lopuksi saa viimeisen sanan ja kenelle jää katsojan rauhoittelijan tehtävä.

Apunani käytän Ola Olssonin mallia draaman rakenteesta. Ola Olssonin mallin mukaan ohjelma jakautuu kuuteen vaiheeseen: alkusysäykseen, esittelyyn, syventämisjaksoon, ristiriidan kärjistymiseen, ratkaisuun ja häivytykseen. (Aaltonen 2002, 64–65.)

7.1.1. Alkusysäys

Alkusysäys saa katsojan kiinnostumaan ohjelmasta, kysymään, mistä on kysymys tai miten tässä käy. Alkusysäys on myös eräänlainen ilmoitus siitä, että ohjelma tai tarina alkaa. Ajallisesti alkusysäys on lyhyt, ja hyvä alkusysäys on yhteydessä ohjelman perusristiriitaan. (Mt. 65.)

Tarkastelemani A-studion jakson alkusysäys on Jouni Backmanin puheenvuoro, jolla koko ohjelma alkaa.

”Sen takia se oli oman eduskuntaurani 17 vuoden aikana niin hyvin ainutlaatuinen tapaus. Todennäköisesti on koko Suomen historiassa.”

Backmania sen paremmin kuin ohjelmaakaan ei vielä esitellä, mutta kommentti saa totisesti katsojan odottamaan jotain mullistavaa. Backman lienee suurimmalle osalle katsojista tuttu, joten jos kokenut poliitikko sanoo tapahtuman olleen jotain hyvin ainutlaatuista, katsoja voi odottaa sen todellakin olevan sitä.

7.1.2. Esittelyjakso

Esittelyvaiheessa eli ekspositiossa katsojalle kerrotaan, mistä ja keistä on kysymys. Esittelyjaksossa käydään läpi, keitä henkilöt ovat, missä henkilöt ovat, milloin kaikki tapahtuu ja mitkä ovat nykyiset ja menneet henkilöiden väliset suhteet. Esittelyjaksossa katsojalle esitellään myös ohjelman pääongelma. (Aaltonen 2002, 65.)

Ohjelman esittelyjakso alkaa ohjelman otsikosta, jota seuraa toimittaja Johanna Saukkomaan puheenvuoro. Esittelyjakso päättyy Seppo Tiitisen esittelyyn ja puheenvuoroon.

Ohjelman otsikko kertoo jo hyvin yksinäänkin, mitä tuleman pitää. Johanna Saukkomaa syventää sitä vielä omassa puheenvuorossaan.

Esittelyjakson aikana Johanna Saukkomaalla on yksi puheenvuoro samoin kuin Anneli Jätteenmäellä. Jouni Backmanilla, Osmo Soininvaaralla ja Eero Lankialla on kaksi puheenvuoroa kullakin. Martta Nieminen pääsee ääneen kerran, Raili Hämäläinen kahdesti, Seppo Salonen kerran ja Seppo Tiitinen kerran. Myös miestoimittaja, jota ei näy kertaakaan kuvassa ja jota ei esitellä, lausuu yhden repliikin.

Jätteenmäki antaa tulevalle keskustelulle aiheen kertomalla, että hän aikoo antaa seuraavana päivänä pääministerin ilmoituksen asiasta. Vaikka Jätteenmäki vihjaa asiaa, josta hän aikoo ilmoituksen antaa, asiasta ei kerrota enempää.

Backman taas toisaalta sekä vastaa Jätteenmäen kommenttiin että avaa oman keskustelunsa. Miestoimittaja tarttuu Backmanin kommenttiin siitä, ettei ollut olemassa mitään kokonaisvaltaista suunnitelmaa. Samalla hän ohjaa Osmo Soininvaaran puhumaan Backmanin kommentista sen sijaan että tämä voisi liittyä Jätteenmäen avaamaan keskusteluun.

Eero Lankia taas viittaa sekä Jätteenmäkeen että otsikkoon 20.30 SDP:n puoluehallitus. Lankia uskoo Jätteenmäkeen ja uskoo myös siihen, että sekä hallitustoverit että eduskuntatoverit uskovat pääministerin sanaan. Lankia myös vastaa Backmanille, että hän oli saanut Heinäluomalta kuulla Sdp:n leirissä vallinneesta kireästä tunnelmasta.

Tässä vaiheessa siis Backman ja Lankia puhuvat tunnelmasta, joka hallituspuolueiden leirissä vallitsee. Backmanin mielestä tilanne on vakava ja tunnelma on kaikkea muuta kuin vahingoniloinen. Lankia taas kertoo, että keskustan leirissä oltiin toiveikkaita ja asiaa pidettiin niin vähäpätöisenä, että asia saataneen käsiteltyä alta pois ennen kesälomia.

Koska Anneli Jätteenmäkeä ei ole ohjelmassa esitelty minkään puolueen edustajaksi, voidaan sekä Backmanin että Lankian puheenvuoroja pitää samanarvoisina siinä mielessä, että kummankaan ei leimata ikään kuin olevan syytetyn kanssa samassa puolueessa. Toinen esittää arvion, että tilanne on vakava ja toinen taas arvion, että ei tässä mitään. Lankia tosin mainitsee olevansa tietoinen siitä, että toisessa leirissä asiaan ei missään tapauksessa suhtauduta kevyesti.

Martta Nieminen vastaa Jätteenmäen kommenttiin ja kertoo saaneensa tiedon siitä vapaa-ajallaan, Bruce Springsteenin konsertissa.

Otsikko 6.00 Eduskunta 18. kesäkuuta jatkaa esittelyosuutta. Raili Hämäläinen kommentoi tuota otsikkoa toteamalla, että hän on jo silloin paikalla, sillä hänen työaikansa alkaa kello kuusi. Samalla hän vastaa myös Jätteenmäen puheenvuoroon kertomalla olevansa paikalla vielä silloin, kun Jätteenmäki antaa ilmoituksensa.

Anneli Jätteenmäki: ”---huomenaamupäivällä annan pääministerin ilmoituksen asiasta---”

Raili Hämäläinen: ”--- päättyy tuossa 13.15 elikkä tämmönen on meidän työaika.”

Seppo Salonen kommentoi myös sekä otsikkoa että Jätteenmäkeä. Hän kommentoi aikaista ajankohtaa ja muistaa, että aamu oli kaunis. Katsoja ei vielä tiedä, mitä kello kymmeneltä tapahtuu, mutta hän voi Jätteenmäen puheenvuoron perusteella arvata, että silloin on aika pääministerin ilmoitukselle.

Backman täydentää Salosen puheenvuoroa ja selvittää katsojalle istunnon aikataulun. Hän kertoo, että heidän eduskuntaryhmänsä kokousti yhdeksältä ja istunto alkaisi kymmeneltä.

Lankia toivoi puheenvuorossaan, että asia saataisiin ennen lomaa pois päiväjärjestyksestä. Osmo Soininvaara taas on huolissaan siitä, että moni matkoja varannut joutui ne perumaan.

Eero Lankia. ”--- ja haluttiin kiirehtiä tämä asia eduskunnasta käsitellyksi pois ennen lomia---”

Osmo Soininvaara: ”No ei ainakaan kukaan sitä kehdannut sanoa, että näin iso asia voisi ikään kuin väistyä henkilökohtaisen lomamatkan alta, mutta tietysti on varmaan niin, että moni oli matkoja varannut ja joutui perumaan.”

Eero Lankia korostaa seuraavassakin puheenvuorossaan sitä, että hän lähti luottavaisena istuntoon ja uskoi, että pääministeri hoitaa asian. Hän myös tunnustaa hieman jännittäneensä.

Raili Hämäläinen viittaa edelleen Jätteenmäen puheenvuoroon.

Raili Hämäläinen: ”--- hän oli samalla tavalla kuin yleensä aina hyväntuulinen ja ystävällinen ja toivotin hänelle tsemppiä lopuksi tulevaan tilanteeseen.”

Hämäläinen ei kerro, kenet hän on tavannut. Hän olisi yhtä lailla voinut tavata kenen tahansa aiemmista puhujista ja toivottaa heille tsemppiä. Kuitenkin puheenvuoron loppu paljastaa, että hän tarkoitti juuri Jätteenmäkeä. Vaikka toki muillakin henkilöillä on tulossa tiukat paikat, tuleen joutuu nimenomaan pääministeri, joka silloin tarvitsee sitä tsemppiä.

Esittelyjaksossa ääneen pääsee vielä Seppo Tiitinen, joka kommentoi Jätteenmäen ilmoitusta siitä, että pääministerin ilmoitus on luvassa. Hän lisää keskusteluun vielä sen, mitä muuta tulevassa istunnossa on luvassa. Tiitinen myös ottaa osaa keskusteluun siitä, millaisessa tunnelmassa keskustelua odotettiin.

Seppo Tiitinen: ”---voisi niin kuvata, että kankikin seisoi aivan tukevasti omineen ilmassa.”

Esittelyjakson päätteemana on se, millaisin tunnelmin pääministerin ilmoitusta odotetaan. Kaikki tunnelmaa kommentoineet siis vastaavat Jätteenmäen ensimmäiseen replikkiin.

Tunnelmaa kuvataan esimerkiksi sanoin vakava ja kriittinen. Näitä ilmaisuja käyttävät Backman ja Lankia silloin, kun hän kuvailee Sdp:n leirin tunnelmia sen perusteella, mitä hänelle oli kerrottu. Jännittyneestä tunnelmasta puhuvat taas Lankia, Salonen ja Tiitinen.

Lankia antaa myös ymmärtää, että ei ole syytä huoleen. Saman käsityksen antaa Hämäläinen, joka oli nähnyt pääministerin vielä aamulla hyväntuulisena ja ystävällisenä. Soininvaara taas kuvaa tulevaa tapahtumaa sanalla iso.

Tapaukseen suhtaudutaan siis sekä positiivisesti että negatiivisesti. Osa henkilöistä on sitä mieltä, ettei ole mitään hätää, mutta osa on selvästi huolissaan. Karkeasti henkilöt voidaan jakaa niin, että Backman samoin kuin sdp:läiset ovat huolissaan. Jännittyneeksi tunnelman kokevien voidaan ajatella olevan huolissaan eli huolestuneiden joukkoon voidaan lisätä vielä Salonen ja Tiitinen. Soininvaara voidaan myös laskea heihin, sillä hän ymmärtää käsiteltävän asian olevan iso.

Lankia antaa ymmärtää, että hän uskoo asioiden selviävän. Siitä huolimatta hänkin tunnustaa jännittävänsä. Koska hän kuitenkin lieventelee tapahtumaa niin paljon, voisi hänen ajatella olevan enemmän toiveikas kuin peloissaan.

Täysin luottavaisten joukkoon voidaan laskea siis vain Hämäläinen, sillä hän ei esitä minkäänlaisia epäilyksiä tai osoita huolestuneisuuttaan. Päinvastoin: hän on tavannut pääministerin aamulla ja koska tämä ei ollut huolissaan, hänelläkään ei ole mitään syytä.

Vaikka Nieminen ei itse kommentoi mitenkään varsinaista tilannetta, hänen repliikkinsä päälle alkaa soida musiikkia, jonka sanat kuuluvat ”it’s allright”, kaikki on hyvin. Näin katsojalle tulee mielikuva, että myös Nieminen on luottavainen.

Voimme siis huomata, että naiset ovat luottavaisia, miehet eivät. Ammatin mukaan jaettuna toimittaja ja siivooja ovat luottavaisia, poliitikkoja ja virastoavustajaa jännittää. Oppositio jännittää, kilpailevan hallituspuolueen edustaja pitää tilannetta kriittisenä ja syytettynä olevan puolueen jäsen on toiveikas vaikkakin hitusen jännittynyt. Katsojalle siis jätetään ainakin vielä valinnanvaraa, sillä kaikki henkilöt eivät suhtaudu tilanteeseen samalla tavalla.

Esittelyjakson perusteella ohjelman perusongelma on pääministerin ilmoitus ja etenkin se, miten ilmoitukseen suhtaudutaan. Ohjelman perusongelma ei loppujen lopuksi ole se, kuka on Irak-jupakan syyllinen ja kuka ei vaan se, onnistuuko pääministeri vakuuttamaan eduskunnan ja kansan siitä, että hän on toiminut oikein Irak-jupakan aikana ja että hänen toimintansa on ollut tilanteessa oikeutettua ja perusteltua. Erityisen tärkeää ilmoituksessa on se, nauttiiko pääministeri luottamuksesta.

7.1.3. Syventäminen

Syventämisvaiheessa katsojat yritetään saada samastumaan henkilöihin. Esimerkiksi pitkissä elokuvissa tähän vaiheeseen sijoitetaan usein kohtaus, joka herättää katsojassa sympatiaa päähenkilöä kohtaan. (Aaltonen 2002, 66.)

Syventämisjakso alkaa otsikosta ”10.00 Pääministerin ilmoitus” ja jatkuu aina keskustan ja Sdp:n salaiseen palaveriin asti. A-studion jakson syventämisvaiheessa katsoja saattaa tuntea sympatiaa Jätteenmäkeä kohtaan juuri sen takia miten yksin hän oli tullessa.

Syventämisjaksossa Seppo Salosella on yksi puheenvuoro, Martta Niemisellä viisi, Anneli Jätteenmäellä kaksi, Osmo Soininvaaralla kaksi, Eero Lankialla neljä, Jouni Backmanilla neljä ja Seppo Tiitisellä yksi.

Syventämisjakson aluksi Salonen kuvailee toimittajajoukkoa. Näin hän vahvistaa sen, että kyseessä todellakin on jokin suuri ja odotettu tapahtuma. Olihan paikalla toimittajia ulkomaita myöten.

Martta Nieminen taas kommentoi tapahtumaa ja kertoo siitä, miltä Jätteenmäki hänen mielestään vaikutti. Niemisen puheenvuoro vahvistaa käsitystä siitä, että hän on luottavainen ja uskoo Jätteenmäen hoitavan homman kotiin.

Jätteenmäen ilmoitus antaa lopullisesti suunnan sille, mihin tapahtumat alkavat mennä. Jätteenmäki kieltää syyllistyneensä mihinkään epäilyttävään toimintaan. Hän vakuuttaa, ettei hänellä ole mitään tekemistä sen kanssa, että salaiset asiakirjat ovat päätyneet hänelle. Hän oli vain ottanut vastaan sen, mitä hänelle oli pyytämättä lähetetty. Jätteenmäki ei siis ota minkäänlaista vastuuta tapahtumista.

Osmo Soininvaara kommentoi seuraavassa puheenvuorossaan Jätteenmäen ilmoitusta. Hän lausuu ilmi monen yhteisen mielipiteen ja kuvailee samalla tunnelmaa, jonka Jätteenmäen repliikki pyytämättä tulleista papereista kuulijoissa aiheutti.

Osmo Soininvaara: ”...niitä, jotka kuvitteli, että Jätteenmäki istuu syksyyn asti niin sitten ei monta sitten eduskunnasta löytynyt.”

Soininvaara vihjaa näin myös siihen, että Jätteenmäki tuskin pystyi vakuuttamaan edes omiaan. Keskustahan oli tuolloin eduskunnassa ja näin myös kuulijajoukossa enemmistönä.

Lankia vahvistaa omalla repliikillään Soininvaaran epäilyn. Hän myöntää, ettei edelleenkään tiedä, mikä asiassa on totuus. Lankian epäilyksen voidaan uskoa olleen varsin vahvan, sillä hän kutsuu Jätteenmäkeä paitsi omaksi puheenjohtajaksi myös hyväksi ystäväksi. Jollei hyvän ystävän todistelu vakuuta, ei sitten mikään. Jollei Lankia voi uskoa hyvän ystävänsä vakuuttelua, kuinka sen voisi uskoa silloin kukaan muukaan? Kuinka sen voisi uskoa varsinkin sellainen kuulija, joka jo lähtökohtaisesti ajattelee Jätteenmäen olleen syyllinen?

Jouni Backman taas siirtää keskustelun ryhmäpuheenvuoroihin. Hän mainitsi jo esittelyvaiheessa, ettei hän tiennyt, että istunnossa on tarkoitus pitää myös ryhmäpuheenvuorot. Nyt hän kertoo, että hän lähti kesken istunnon valmistelemaan puheenvuoroaan.

Jouni Backman: ”...sitä ei nähnyt kukaan muu kuin puoluesihteerini ja hänkään ei kokonaan, koska tein sen loppuun samanaikaisesti, kun kuuntelin Jätteenmäen puheenvuoroa salissa.”

Seuraavaksi Backman vain toteaa, että ilmoitus ei ollut riittävä ja tyydyttävä.

Backmanilla siis oli jo puheenvuoroa valmistellessaan ajatus siitä, että Jätteenmäki ei ole ainakaan täysin syytön. Hän mahdollisesti luotti ennakkoavistukseensa ja sen perusteella valmisteli puheenvuoronsa osittain valmiiksi. Kun hän salissa kuuli Jätteenmäen pesevän itsensä täysin puhtaaksi koko sotkusta, hän luotti ennakkoajatukseensa eikä uskonut Jätteenmäen vakuutteluun. Aina voidaan tietenkin spekuloida, olisiko ilmoitus ollut sen tyydyttävämpi, jos Jätteenmäki olisi tunnustanut, että hänellä sittenkin on jotain tekemistä papereiden hankkimisen kanssa. Vaikkei Backman ehkä ennen ilmoitusta ollut valmis tuomitsemaankaan Jätteenmäkeä, hän ei myöskään tainnut uskoa, etteikö asiassa olisi jotain hämärää.

Martta Nieminen kommentoi Backmanin laatimaa ryhmäpuheenvuoroa ja sanoo ääneen ilmeisen.

Martta Nieminen: ”Backmanilta tuli todella todella selkeä viesti Jätteenmäelle, että luottamus on mennyt.”

Nieminen vihjaa, että nyt on tosiaankin kysymys vain Jätteenmäen luottamuksesta eikä koko keskustapuolueen luottamuksesta.

Lankia kommentoi myös Backmanin puheenvuoroa ja toteaa lausunnon yllättävän kovaksi. Hänen voidaan ajatella ainakin toivoneen, jollei odottaneen, että pääministeri vakuuttaisi ainakin hallituskumppanin ja asia saataisiin näin pois päiväjärjestyksestä.

Jätteenmäen seuraava puheenvuoro osaltaan vain lietsoo epäluuloisuuden ilmapiiriä. Jätteenmäki saarnaa avoimuudesta ja demokraattisesta keskustelusta, joiden pohjalta voidaan kehittää ja vahvistaa jotain. Emme saa tietää, mitä, sillä loppu Jätteenmäen puheenvuorosta on häivytetty pois.

Jätteenmäki sai ottaa vastaan eduskunnan kohun ja valehtelija-syytökset jo siinä vaiheessa, kun hän sanoi, ettei ollut papereita pyytännyt. Hänen täytyi jo itsensäkin puheenvuoronsa aikana tajuta se, että luottamus on mennyt. Siinä vaiheessa tuntuu lähinnä huvittavalta, kun hän jatkaa edelleen avoimuudesta puhumisesta. Oli hän sitten syyllinen tai ei, hän varmasti saattoi itsekin arvata, ettei moinen todistelu millään tavalla ainakaan paranna hänen tilannettaan.

Toisaalta Jätteenmäen sinnikäs yritys vastaa hyvin sitä mielikuvaa, minkä Nieminen sai Jätteenmäestä.

Martta Nieminen: ”--- sama ilme, samat eleet et hän oli yksin siellä---”

Jätteenmäki oli yksin sekä ihan konkreettisesti että myös ajatustensa kanssa. Niemisen puheenvuorosta saa sen kuvan, että edelleen hän tuntee vähintäänkin sääliä Jätteenmäkeä kohtaan. Hän tyytyy toteamaan, että Jätteenmäki oli todella yksin. Tukea ei siinä vaiheessa tullut edes oman puolueen riveistä.

Saman toteaa Lankia. Hän puhdistaa seuraavalla repliikillä puolueensa jupakasta. Hän toteaa, että debatti kohdistui tosiaankin vain Jätteenmäkeen ja hänen henkilökohtaisiin tekemisiinsä. Lopuksi hän ikään kuin vastaa Niemisen kommenttiin ja vihjaukseen siitä, ettei edes oman puolueen riveistä herunut tukea.

Eero Lankia: ”---eipä siihen oikeastaan kukaan olisi voinut mennä avuksi taikka vastailemaan.”

Backman puhuu seuraavassa puheenvuorossa tunteista, jotka kuulijoilla ja puhujilla olivat hänen mukaansa hyvin vahvasti pinnassa. Hän ei erittele noita tunteita, mutta ymmärtää varmasti, että ilmassa on sekä syytösmieltä että sääliä. Hän kuitenkin haluaa muistuttaa, että Jätteenmäki itse ajoi itsensä tuohon tilanteeseen.

Jouni Backman: ”---Ja siinä varmasti vaikutti hyvin paljon pääministerin, Jätteenmäen, puheenvuoro, jossa esitettiin hyvin varmasti sellaisia käsityksiä, joihin sali välihuutojen myötä reagoi.”

Seppo Tiitinen tuo taas esiin kokemustaan erilaisista tilanteista, sillä hän toteaa aiemmin käytetyn hyvin poikkeuksellista kieltä. Kun hän on ensin korostanut kokemustaan hän vielä vahvistaa käsitystä siitä, että tapaus todellakin oli jotain hyvin poikkeuksellista.

Seppo Tiitinen: ”---Tuskin koskaan aikaisemmin vastaavaa.”

Myös Nieminen vakuuttaa vielä, että hänkään ei ole koskaan aiemmin istuntosalissa mitään vastaavaa kokenut.

Sen paremmin Nieminen kuin Tiitinenkään eivät erittele sitä, mikä tapauksessa oli niin kovin poikkeuksellista. Tiitinen sanoo sen verran, että käytetty kieli oli hyvin poikkeuksellista samoin kuin tunnelma. Uskon Niemisenkin tarkoittavan istunnon tunnelmaa. Onhan se tokin varsin poikkeuksellista, että omankaan puolueen jäsenet eivät ole valmiita enää tukemaan omaa poliittikkoaan, joka kaiken lisäksi on vielä puolueen johtaja.

Myös Backman liittyy seuraavassa puheenvuorossaan ihmettelemään sitä, miten erityinen tilanne tosiaan oli kyseessä. Vaikka hän oli juuri hetkeä aiemmin ilmaissut puolueensa kannan, että pääministerin luottamus oli mennyt, ei hänkään tiennyt, miten siitä jatketaan.

Jouni Backman: ”--- ei ollut olemassa mitään valmista käsikirjoitusta. Ei ollut ennakkotapauksia, joista olisi voinut todeta, että nyt menetellään sitten näin.”

Martta Nieminen muistaa, että välillä hän oppositio puuhasi välikysymystä hallitukselle asiasta. Tapauksen erityislaatuudesta kertoo myös se, että välikysymys, joka yleensä esitetään, kun hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta, on nyt vain sivuseikka. Tässä tapauksessa luottamus oli mennyt ainoastaan pääministeriltä ja hän ei siinä tilanteessa nauttinut enää edes hallituksen luottamusta.

Soininvaara korostaa, että hän olisi ollut valmis välikysymykseen.

Osmo Soininvaara: ”Mä olin erittäin yllättyneenä, että muut oppositiopuolueet eivät tähän välikysymykseen lähteneet ja he itse asiassa joistakin aika kummallisista puoluetaktisista syistä katsoivat, että opposition tehtävä ei oo auttaa hallitusta selviämään ikävästä tilanteesta...”

Soininvaara vertaa puheenvuorostaan hallituspuolueita gladiaattoreihin, jotka jäävät keskenään taistelemaan jatkosta. Oppositiopuolueet vetäytyivät sivuun koko jupakasta.

Eero Lankia vastaa, millaista se gladiaattorien taistelu kentällä sitten oli. Hän kertoo, että keskustalla ja Sdp:llä oli useita palavereita pienillä kokoonpanoilla. Ajan kuluessa tilanne meni siihen suuntaan, että Sdp ei enää selvästikään ollut valmis jatkamaan hallitusyhteistyötä ainakaan Jäätteenmäen ollessa hallituksen johdossa.

Eero Lankia: ”---Sdp:n ote pääministeri Jäätteenmäkeen, hänen mahdollisuuksiinsa jatkaa, kiristyi.”

Syventämisjaksoa leimaa erityisesti sen todistelu ja päivittely, miten erityislaatuinen tapaus oli. Salonen viittasi siihen mainitessaan, että istuntoa oli seuraamassa jopa ulkomaisia toimittajia. Seppo Tiitinen mainitsi käytetyn kielen olleen poikkeuksellista ja tunnelman harvinaislaatuista. Samoin Martta Nieminen kertoo, ettei hän ollut koskaan aikaisemmin kokenut istuntosalissa samanlaista tunnelmaa. Loppujen lopuksi myös Backman liittyy ihmettelemään tilanteen erityisyyttä. Lankia sen sijaan ihmettelee sitä, miten kovasanaisesti hallituskumppani Sdp tuomitsee pääministerin ja heti toteaa tämän selityksen riittämättömäksi.

Poliitikoista Soininvaara olisi ollut valmis toimimaan tilanteessa niin kuin yleensä oppositio toimii silloin, kun hallituksen luottamus on koetuksella. Hän olisi ollut valmis tekemään hallitukselle välikysymyksen ja ihmetteli sitä, etteivät muut oppositiopuolueet lähteneet mukaan tähän. Tästä voidaan ajatella, että Soininvaara ei pitänyt tilannetta niin erityisenä kuin muut ohjelman henkilöt. Jo esittelyjaksossakin hän vain toivoi asian saatavan pois päiväjärjestyksestä ennen kesälomaa.

Tilannetta ihmetteli Jäätteenmäen lisäksi tässä jaksossa ainoa puheenvuoron saanut nainen eli Nieminen. Hallituspuolueen edustajat ihmettelivät tilannetta, opposition edustajan mielestä siinä olisi voinut menetellä samalla tavalla kuin muissakin kiistakysymyksissä. Eduskunnassa työskentelevät Salonen ja Tiitinen pitivät tilannetta poikkeuksellisenä.

Toinen asia, joka syventämisyksikössä tulee esiin, on se, että Jätteenmäki joutui vastaamaan asiaan yksin ilman esimerkiksi puolueensa tukea. Asia sekä ihmetyttää että on hyväksyttävä. Nieminen asettuu tavallaan Jätteenmäen puolelle, kun hän kiinnittää huomiota siihen, miten yksin tämä joutuu eduskunnan kohtaamaa. Nieminen saattoi odottaa, että vähintään oman puolueen edustajat asettuisivat puolustamaan Jätteenmäkeä.

Tähän aiheeseen puuttuu lisäksi vain Jätteenmäen puoluetoveri. Lankia haluaa erottaa tässä tapauksessa puolueen sen johtajasta. Hänen kommenttinsa siitä, että debatti kohdistui Jätteenmäen henkilöön alleviivaa sitä, että nyt Jätteenmäkeä ei välttämättä syytetäkään yhtenä keskustalaisista vaan häntä syytetään yksittäisenä ihmisenä. Lankian vastauksesta tulee sellainen kuva, että hän ei puolustelulla halua vetää koko puoluetta mukaan sotkuun, vaikka Jätteenmäki puolueen johtajana onkin vahva keulakuva puolueelle. Vaikka Jätteenmäki on niin Lankian kuin varmasti monen keskustalaisen henkilökohtainenkin ystävä, tilanne on niin arkaluonteinen, ettei siinä ole varaa puolustelulla vetää koko puoluetta mukaan soppaan. Tämä kielii siitä, että kyllä Lankiakin jo tässä vaiheessa tajusi, että peli oli aika lailla menetetty ja ehkä sen takia hän halusi turvata sen, mikä turvattavissa oli eli keskustan aseman hallituspuolueena.

Tiedotusvälineen edustaja siis ihmettelee poliitikon käytöstä ja poliitikko puolustelee.

7.1.4. Ristiriidan kärjistyminen

Ristiriidan kärjistymisvaiheessa ristiriidat alkavat todella kärjistyä. Usein se tapahtuu niin, että toinen osapuoli tekee jotakin, johon toinen reagoi. Jatkuvat hyökkäykset ja vastahyökkäykset vievät toimintaa kohti käännekohtaa. (Aaltonen 2002, 66.)

Tarkastelemassani ohjelmassa ristiriidan voidaan ajatella kärjistyvän kolmessa vaiheessa. Ensimmäinen ristiriitakohta on se, kun keskusta ja Sdp pitävät salaista palaveriaan. Tässä vaiheessa Sdp antaa jo aika vahvasti ymmärtää, että keskustan on tehtävä jotain ratkaisuja, jotta yhteistyö voisi jatkua.

Toinen ristiriitakohta on Mannisen tiedotus siitä, että Jätteenmäki pyysi papereita. Kolmas ristiriitakohta on puolueiden kokoontuminen.

Ensimmäisessä ristiriidan kärjistymiskohdassa Sdp tekee siirron. Aikansa odoteltuaan Sdp pyytää keskustaa kanssaan salaiseen palaveriin. Sdp halusi, että asiassa päästään jotenkin eteenpäin ja että asiaa voidaan jatkaa jotenkin.

Jouni Backman: "Yritettiin antaa aikaa tehdä omat johtopäätökset siellä puolella ja kun mitään ei alkanut tapahtua niin itse menin iltapäivällä kollegani Timo Kallin luo..."

Kun palaveri saatiin viimein aikaan ja Sdp antoi keskustalle mahdollisuuden harkita, miten asiassa edetään, tapaus sai uuden, hyvin painavan käänteen: Manninen tiedotti, että Jätteenmäki oli pyytänyt salaisia papereita.

Toisessa ristiriidan kärjistymiskohdassa Seppo Salosen mielipidettä kysytään ensimmäisenä. Miestoimittaja kysyy, missä tämä kuuli ensimmäisen kerran Mannisen esiintulosta. Manninen korostaa nostaa esiin toimittajien aseman koko jupakassa ja kertoo, että toimittajilta hän ensimmäisen kerran kuuli asiasta. Seuraavaksi tieto oli jo televisiossa eli jälleen medialla oli suuri rooli.

Jouni Backman toteaa, että Mannisen esiintulon jälkeen viimeistään kuoli kaikki toivo siitä, että vanhaan malliin ei enää ole mahdollisuutta jatkaa. Tämä oli Backmanin puheenvuoron mukaan myös se hetki, jolloin keskustan omassa leirissä oli aika ruveta tekemään johtopäätöksiä.

Martta Nieminen ymmärsi saman kuin Backman: viimeistään Mannisen lausunnon jälkeen oli selvää, että Jätteenmäki joutuu jättämään paikkansa. Nieminen sanoo asian suurempaan kuin Backman. Backman vielä edellisessä puheenvuorossaan puhuu johtopäätöksistä. Nieminen ikään kuin lausuu julki sen, mitä Backman johtopäätöksillä tarkoittaa. Nieminen täyttää toimittajan roolin ja lausuu kansan kielellä julki sen, mitä poliitikko tarkoittaa.

Lankia pitää edelleen linjansa ja korostaa sitä, että pallo on nimenomaan Jätteenmäellä, ei koko keskustapuolueella.

Eero Lankia: "---se kulminoitui sitten siinä vaiheessa, kun suurin hallituskumppanimme Sdp suoraan ilmoitti, että jos pääministeri Jätteenmäki ei vedä johtopäätöksiä niin he vetävät."

Kolmannen ristiriidan huipentumiskohdan aluksi Nieminen nostaa jälleen keskusteluun aiheen, joka puhutti ihmisiä ja tiedotusvälineitä kovasti Irak-jupakan jälkeen: Backmanin kirjoittaman lapun. Nieminen puhuu pelkästään kuuluisasta lapusta. Hän ei mainitse lapun sisältöä tai kirjoittajaa. Hän ikään kuin olettaa, että ainakin tämä on koko jupakasta jäänyt mieleen. Lappu, jonka sisältöä arvailtiin pitkään ja joka viimein päättyi sellaisenaan lehtien sivuille.

Backmanin seuraava puheenvuoro paljastaa kuitenkin sen, että lappu oli hänestä lähtöisin. Lisäksi hän valottaa vielä hieman lapun sisältöä, ettei kenellekään jäisi luuloa, että siinä olisi jotain salakähmäistä.

Jouni Backman: "---siinä lapussa ei kyllä ollut mitään uutta poliittista viestiä tai sisältöä liittyen itse asiaan vaan tähän aikatauluun.

Raili Hämäläinen muistuttaa väliin, että tapaus todellakin kiinnosti erityisesti tiedotusvälineiden edustajia. Heitä oli paikalla niin paljon, että muiden eduskunnassa työskentelevien työ vaikeutui, kun heistä ei meinannut päästä eduskunnan käytävillä edes läpi.

Martta Nieminen vahvistaa, että heidänkin toimituksestaan paikalla oli ympäri taloa.

Martta Nieminen: "---sitten pidettiin yhteyttä kännyköillä ja jotkut oli kuppiloissa ja eri ovilla.

Nieminen ei kerro, monellako ovella toimittaja oli passissa, mutta katsojalle ainakin välittyä sellainen viesti, että todennäköisesti pelkästään Helsingin Sanomista oli paikalla kunnon joukko sekä toimittajia että varmasti myös kuvaajia. Lisäksi Nieminen mainitsee eduskunnan kuppilan, joka on perinteisesti ollut paikka, jossa eduskunnan tapahtumista saa tietoa ja jossa tapahtuu. Eräänlainen ydin.

Backman muuttaa puheenaiheen jälleen siihen, miten yksin Jäätteenmäki oli asiassa. Hänen mielestään on inhimillistä, että Jäätteenmäen oli kovin vaikeaa tehdä ratkaisuja tällaisessa asiassa. Backmanin mielestä tuntuu olevan traagista myös se, miten kukaan ei hennonut sanoa Jäätteenmäelle, että nyt on aika luovuttaa. Backmanille ei tunnu tulevan juuri edes mieleen, että Jäätteenmäki saattoi tosiaan olla syytön ja että hän oli vilpittömästi esittänyt aikaisemmin päivällä rehellisen puheenvuoron. Backmanille tuntui olevan itsestään selvää, että Mannisen tiedotusvälineille välittämä tiedote oli totta ja näin ollen Jäätteenmäen puhe valetta. Backmanille ei tässä vaiheessa tuntunut tulemaan edes mieleen, että Manninenkin saattoi valehdella pelastaakseen oman nahkansa tai ainakin lievittääkseen omaa tekoaan.

Lankia taas antaa Jäätteenmäelle tunnustusta siitä, että tämäkin – voisiko sanoa vihdoinkin – veti asiasta samat johtopäätökset kuin mitä Lankia itse oli vetänyt jo aikaa sitten.

Eero Lankia: "Hän halusi pelastaa hallituspohjan, keskustan aseman pääministeripuolueena ja uhraisi siinä itsensä."

Lankia puhuu kyllä nyt uhraamisesta, mutta koko ajan edellisissä puheenvuoroissaan hän on korostanut sitä, että tulla on nyt nimenomaan Jäätteenmäki.

Nieminen taas tarttuu Lankian ajatukseen siitä, että Jäätteenmäki jotenkin uhraisi itsensä puolueensa takia. Hän pitää Jäätteenmäen tapausta erikoisena ja korostaa samalla, että hän on kiinnittänyt kyllä huomiota muihinkin kohtaloihin.

Soininvaara taas uskoo, että Jäätteenmäkeä kohdeltiin sukupuolensa takia lempeämmin kuin häntä olisi kohdeltu, jos hän olisi ollut mies.

Osmo Soininvaara: "---ainakaan oppositiosta ei kehdattu hyökätä pääministerin kimppuun sillä tavalla..."

Kysymykseksi jää se, miten esimerkiksi oppositio olisi vielä enemmän voinut hyökätä. Olisiko välikysymyksen tekeminen sitten ollut se pahempi hyökkäys? Olisiko Soininvaara siinä tapauksessa ollut valmis itse hyökkäämään kovemmin, sillä hänhän oli välikysymyksen kannalla? Kaiken lisäksi Soininvaara totesi aiemmin, että välikysymyksellä muut oppositiopuolueet eivät halunneet auttaa hallitusta vakavasta tilanteesta pois. Olisiko välikysymys sitten ollut Jäätteenmäkeä kohtaan kovempi hyökkäys?

Lankia taas viimein sanoo, että häntä suretti se, että Jäätteenmäki oli niin yksin tulla. Lankia oli puoluetoveri, ja puoluetoverit olivat oikeastaan ainoita, jotka olisivat mitenkään

voineet mennä avuksi. Tosin Lankia aiemmin sanoi, ettei tilanteeseen oikein voinut mennä väliin, sillä debatti kohdistui Jätteenmäen henkilökohtaisiin tekemisiin. Edes ystävänä ei voinut mennä väliin. Lankia on selvästi nostanut puheenvuoroissaan esiin sen, että hän toimi ennen kaikkea poliitikkona ja keskustapuolueen jäsenenä oman puolueen hyväksi kuin ihmisenä, joka olisi mennyt puolustamaan ystäväänsä, joka kaiken keskellä oli kovin yksin vastaamassa syytöksiin.

7.1.5. Ratkaisu

Ratkaisu on Olssonin mallin mukaan ohjelman pääkohtaus. Siinä niin sanotusti pannaan kaikki kortit pöytään. Ratkaisuvaiheessa konflikti ratkeaa ja jompikumpi osapuoli saa tahtonsa läpi ja voittaa. (Aaltonen 2002, 67.)

Tarkastelemani ohjelman ratkaisu on se, että pääministeri eroaa. Ohjelman pääongelma eli pääministerin ilmoitus ja se, miten ilmoitukseen suhtauduttiin, ratkesi loppujen lopuksi niin, että pääministeriin ei enää luoteta. Jo tähän asti on puhuttu paljon niistä tunteista, mitä pääministerin ilmoitus herätti. On myös puhuttu siitä, miten muut ihmiset ovat suhtautuneet ilmoitukseen.

Koko ajan on vähitellen menty kohti väistämätöntä eli sitä, että pääministerin luottamus on mennyt. Siitä huolimatta lopullinen ratkaisu on vielä puuttunut. Vaikka keskusteluun osallistuneet ovat olleet yhtä mieltä siitä, että pääministerin luottamus on mennyttä, ratkaisun avaimet ovat siitä huolimatta olleet pääministerin omissa käsissä.

Jätteenmäki kuitenkin aloittaa puheenvuoronsa kiitoksella. Ihan kuin hän kiittäisi edellisiä puhujia sympatiasta. Tai selityksistä.

Anneli Jätteenmäki: "---tilanne on muodostunut kestävämmäksi, joten jätän hallitukseni eronpyynnön vielä tämän illan aikana."

Jätteenmäki viittaa siihen, että tilanne on muodostunut kestävämmäksi. Hän ei erittele, mikä erityisesti siinä. Vaihtoehtoja on monia: häntä on eduskunnan istunnon aikana kutsuttu suoraan valehtelijaksi, omat puoluetoverit eivät ole olleet valmiita asettumaan hänen puolelleen ja mediassa hänen yhteistyökumppaninsa Manninen on kaatanut syyn Jätteenmäen niskoille.

Hän ei viittaa hallituksensa eronilmoituksessa mitenkään siihen, että olisi syyllinen. Hän ei sano, että kiertely on enää turhaa tai että nyt kun totuus on Mannisen suulla tullut julki. Hän vain toteaa tilanteen kestävämmäksi.

7.1.6. Häilytys

Häilytys on ohjelman päätösjakso, jossa katsoja voi vielä hetken jakaa päähenkilöiden tunteet. Katsoja rauhoitetaan ja ristiriitojen ja jännityksen aiheuttama tunnekuuhu tasaantuu. (Aaltonen 2002, 67.)

Televisiouutisten lähetykset loppuvat usein säätiedotukseen. Ihmiset ovat tottuneet siihen, että olivatpa uutislähetykset vakavia tai iloisia, säätiedot tulevat joka tapauksessa. Tämä on siis myös eräänlainen rituaali, jolla vahvistetaan ajankohtaisohjelmien genreä uutisineen ja ajankohtaisohjelmineen.

Myös tämä A-studion lähetys loppuu katkelmaan uutisista. Vaikka kuvassa ei sääkarttoja näykään, voimme kuulla säätietojen tunnusmusiikin ja samalla kuulla tutun tekstin ”Ilmatieteen laitoksen sääennusteen mukaan juhannus on suuressa osassa maata epävakainen. Ruotsista saapuva sadealue leviää viimeistään torstai-illan aikana...”

Häivytyksessä toimijoista pääsevät ääneen vielä virastoavustaja Seppo Salonen ja pääsihteeri Seppo Tiitinen. Tiitinen arvioi, miten koneisto tässä tapauksessa niin sanotusti hoiti homman. Hän arvioi tapahtumaa ammattilaisena, jonka kuuluukin osata tällaisessa tilanteessa esittää arvio siitä, miten asiat hoidettiin. Seppo Salonen taas arvioi tapauksen inhimillistä puolta ja sen seurauksia. Hän kertoo, miltä nyt tuntuu. Hän kertoo, miltä sivustaseuraajasta tuntuu. Sellaisesta ihmisestä, jonka elämään eduskunnan tapahtumat eivät suoraan vaikuta. Sellaisesta ihmisestä, joka katsoo tapahtumaa paremminkin ihmisten välisenä selvittelynä kuin puolueiden välisenä arvovaltataisteluna.

7.1.7. Yhteenveto

Mitä tarinan jakaminen draaman kaarelle paljasti? Se paljasti ainakin sen, että toiset tarinan henkilöistä pääsevät selvästi enemmän esittämään mielipiteitään kuin toiset.

Olen laskenut, kuinka monta kertaa kukin toimija pääsee ääneen. Laskin saman henkilön erillisiksi puheenvuoroiksi haastattelupuheenvuoron ja arkistomateriaalin puheenvuoron, vaikka ne esitettäisiinkin aineistossani peräkkäin.

Eniten puheenvuoroja oli Jouni Backmanilla. Hän pääsi ääneen 11 kertaa. Toiseksi eniten puheenvuoroja oli Martta Niemisellä, 10. Eero Lankia pääsi ääneen yhdeksän kertaa ja Osmo Soininvaara viisi kertaa. Seppo Salosella ja Anneli Jätteenmäellä oli kummallakin neljä puheenvuoroa. Seppo Tiitisellä, Raili Hämäläisellä ja miestoimittajalla puheenvuoroja oli kolme. Naistoimittaja puhui ohjelmassa yhden kerran.

Tärkeimpänä pitämässäni syventämissaksossa eniten puheenvuoroja oli Martta Niemisellä. Jouni Backmanilla ja Eero Lankialla oli puheenvuoroja toiseksi eniten. Samalla kolmikolla on eniten puheenvuoroja myös koko ohjelmassa.

Tietyllä tavalla tämän kolmikun puheita on helpoin uskoa ja heitä on helppo pitää eräänlaisena ydinkolmikkona. Kuitenkaan pelkästään se, että he saavat paljon puheenvuoroja, ei merkitse, että he olisivat jotenkin tärkeämpiä.

Karkeasti ohjelman henkilöt voi jakaa poliitikot vastaan kansa. Backman ja Lankia edustavat hallituksen ydintoimijoita, keskustaa ja Sdp:tä. Lankia edustaa tietyllä tavalla myös Anneli Jätteenmäkeä, sillä he molemmat edustavat pääministeripuoluetta.

Martta Nieminen taas edustaa kansaa. Toimittajana hänen käsissään on se, mitä kansa saa tietää tapauksesta.

Seppo Salosen ja Raili Hämäläisen rooliksi jää luoda ohjelman tunnelmaa. He eivät tiedä, mitä puolueiden sisällä tapahtuu, vaikka he seuraavatkin asioita hyvin läheltä. He kertovat sen, mitä he näkevät. He edustavat tavallisia ihmisiä, jotka eivät ole sisällä politiikan kiemuroissa, mutta pääsevät silti seuraamaan niitä varsin läheltä. He pitävät poliitikkoja ennen kaikkea ihmisinä ja vasta toisena poliittisen pelin pelinappuloina. He siis seuraavat tapausta sellaisin silmin kuin todennäköisesti kuka tahansa meistä tavallisista pulliaisista.

Osmo Soininvaaran rooli ohjelmassa on suunnilleen samanlainen kuin opposition rooli koko tapauksessa. Eli lähes olematon. Soininvaara toki kuljettaa tarinaa osaltaan eteenpäin, mutta mitään varsinaista uutta hän ei siihen tuo. Jäätteenmäki-jupakassa opposition osuus loppui siihen, kun oppositiopuolueet päättivät jättää välikysymyksen tekemättä. Samalla tavalla Soininvaaran osuus käytännössä loppuu siihen, kun tapahtumissa edetään välikysymys-kohtaan asti. Sen jälkeen Soininvaara enää lausuu ennen loppuratkaisua arvionsa tapahtumista.

Seppo Tiitisen rooli taas on eräänlaisen asiantuntijan rooli. Hän palauttaa mieleen, mitä pitäisi tapahtua ja miten tähän asti on toimittu. Hän myös lopussa esittää oman arvionsa siitä, miten koko jupakka hoidettiin.

Toimittajien rooli ohjelmassa on loppujen lopuksi pitää yllä rituaaleja ja tuoda katsoja ajankohtaisohjelmien maailmaan. Sen tekee Johanna Saukkomaa alkujuonnossaan. Toimittajia voi tietysti pitää eräänlaisena muistutuksena tekijän äänestä. Vaikka miestoimittaja esittää koko ohjelman aikana kolme kysymystä ääneen ja naistoimittaja ei yhtään, Saukkomaa on kuitenkin monessa kohtaa kuvassa. Heidän roolinsa on tässä kuuntelijan osassa vähäinen. Katsoja saattaa ymmärtää, että pöydän toisella puolella istuu toimittaja. Katsoja saattaa ymmärtää senkin, että tämä esittää joissakin kohtia keskustelua ohjaavia kysymyksiä. Sitä ei kuitenkaan tässä nimenomaisessa ohjelmassa näytetä, joten pidän näiden kahden toimittajan roolia tutkimukseni kannalta merkityksettömänä. Edustaakseen tekijän ääntä, he ovat ohjelmassa liian näkymättömiä. Liian hiljaa.

7.2. Mitä kuvassa on?

Moniäänisyys tarkoittaa sitä, että vastakkain asetellaan kokonaisia tietoisuuksia. Jokaisessa äänessä kuuluu ja ilmenee koko ihminen. (Bahtin, 1991, 139–140.) Näin ollen kaikki, mitä saamme ihmisestä tietää, on osa häntä ja ilmaisee jotain hänen maailmankatsomuksestaan.

7.2.1. Toimintaympäristöt

Millaisessa ympäristössä ja millaisina aineistoni henkilöt sitten esitetään? Kuten Pietilä virkaanastujaispuheessaan muistutti, media luo tietynlaisia toimintaympäristöjä, joissa ihmiset saavat esittää itseään. (Pietilä 1998, 97–98.)

Nämä toimintaympäristöt ovat olennaisia, sillä niiden perusteella saamme vihjeitä siitä, millainen ihminen on. Ne tuovat henkilöstä ilmi sellaisia asioita, jotka eivät välttämättä ilmene hänen puheestaan.

Jouni Backman esiintyy ohjelmassa työhuoneessa, joka on ilmeisesti hänen oma työhuoneensa. Huoneessa on televisio, työpöytä ja työpöytä täynnä papereita. Huoneessa on pieni ikkuna ja seinällä on presidentti Tarja Halosen kuva. Backman on pukeutunut tummaan pukuun, valkoiseen paitaan ja kravattiin.

Backman on pukeutunut juuri sillä tavalla kuin voimme kuvitella poliitikkojen pukeutuvan. Hän on pukeutunut siististi, sillä hän on poliitikkona suhteellisen korkeassa asemassa ja joutuu päivittäin tapaamaan ihmisiä ja edustamaan sekä itseään että puoluettaan. Pukeutumisen perusteella voimme päätellä, että Backman haluaa kunnioittaa tapaamiaan ihmisiä siistillä ja asiallisella pukeutumisella. Backmanin työhuone taas on juuri sellainen kuin poliitikon työhuoneen voi kuvitella olevan: hirvittävästi papereita ja tietokone. Lisäksi Backmanin huoneessa on televisio, mikä kertoo, että Backmanin on työssään oltava ajan tasalla. Lisäksi seinällä oleva Tarja Halosen kuva muistuttaa sekä Backmanin asemasta että puolueesta: presidentti on hänen puoluetoverinsa ja Backman ei ole poliittisen vallan ylintä kastia. Tämän perusteella katsojalle esitellään siis poliitikko-Backman.

Johanna Saukkomaa taas esiintyy ensin Eduskuntatalon portaiden edessä. Myöhemmin hän istuu haastateltavan pöydän toisella puolella. Hänen edessään näkyvät usein kysymyspaperi.

Saukkomaan toimittajuutta korostavat mikrofoni ja kysymyspaperi. Vaikka katsoja tietää jo esittelytekstin perusteella Saukkomaan olevan toimittaja, sitä korostetaan vielä asioilla, jotka ihmiset helposti yhdistävät tähän ammattikuntaan kuuluviksi.

Anneli Jätteenmäki taas esiintyy kaikissa kuvissa Eduskuntatalossa. Hän on joko istuntosalissa, käytävällä tai jossain pienemmässä huoneessa. Hän on pukeutunut hyvin hillitysti jakkupukuun.

Osmo Soininvaaraa haastatellaan myös ilmeisesti hänen omassa huoneessaan. Hänen työpöytänsä on myös täynnä kirjoja ja papereita. Hänen taustallaan on iso ikkuna, josta näkyy ulos. Soininvaara on pukeutunut siniraitaiseen Marimekon paitaan ja mustaan pikkutakkiin.

Eero Lankia on myös työpöydän ääressä. Työpöytä on täynnä papereita, ja huoneessa näkyy myös televisio ja tietokone. Lankia on myös pukeutunut tummaan pukuun, valkoiseen paitaan ja kravattiin.

Martta Niemistä haastatellaan oletettavasti hänen työpöytänsä ääressä. Pöytä on täynnä papereita samoin kuin taustalla oleva ilmoitustaulu. Niemisen edessä pöydällä on avonainen lehti, jota hän selailee. Nieminen on pukeutunut mustiin housuihin ja vaaleaan takkiin.

Raili Hämäläinen puolestaan on Eduskuntatalon käytävällä. Hänellä on yllään siivoojan univormu.

Seppo Salonen seisoo Eduskuntatalon istuntosalin parvella ja katselee alhaalla avautuvaan istuntosaliin. Hän on pukeutunut tummaan pukuun, valkoiseen paitaan ja kravattiin.

Seppo Tiitinen taas istuu tuolissa huoneessa, joka voisi olla kirjasto. Hänen takanaan on suuri hylly täynnä kirjoja ja myös Tiitisen sylissä on avoin kirja. Kädessään hän pyörittelee silmälaseja. Hän on pukeutunut tummaan pukuun, valkoiseen paitaan ja kravattiin.

Mitä tästä voi päätellä? Ensiksikin kaikkien ohjelmassa esiintyvien henkilöiden pukeutuminen kertoo jotain siitä, mitä he tekevät työkseen. Miespoliitikoista Lankia ja Backman esiintyvät tummassa puvussa, valkoisessa paidassa ja kravattissa. Soininvaaralla taas on pikkutakin alla Marimekon paita eikä ollenkaan kravattia. Tämä kuvastaa hyvin sitä, että vihreiden ajatellaan olevan vapaamielisempiä kuin vaikkapa keskustalaisten. Jäätteenmäellä on yllään hyvin hillittyjä, perustyylisiä jakkupukuja.

Eduskunnassa työskentelevät Seppo Salonen ja Seppo Tiitinen ovat myös pukeutuneet pukuun, valkoiseen paitaan ja kravattiin. Puku on asuste, jonka voi ajatella olevan Eduskuntatalossa työskentelevän asu.

Toimittajat Martta Nieminen ja Johanna Saukkomaa ovat pukeutuneet perussiisteihin vaatteisiin, joissa voisi hyvin esiintyä vaikkapa juuri Eduskuntatalossa.

Siivooja Raili Hämäläinen on pukeutunut juuri sellaiseen asuun kuin siivoojat yleensäkin.

Entä työympäristöt? Poliitikot Jäätteenmäkeä lukuun ottamatta ovat työhuoneissa, jotka ovat juuri sellaisia kuin poliitikkojen työhuoneiden kuvittelisikin olevan. Siellä on hirvittävästi papereita ja tietenkin tärkeä työväline tietokone. Lankian ja Backmanin huoneessa näkyy myös televisio. Backmanin seinällä komeilee vielä Tarja Halosen kuva, joka jatkuvasti muistuttaa hänen puoluekannastaan.

Myös Martta Niemisen pöytä ja sen ympäristö on täpötäysi erilaisista papereista ja muistilapuista. Lisäksi pöydälle levitetty lehti kuvastaa sitä, miten toimittajan täytyy jatkuvasti pysyä ajan tasalla ja hakea lisää tietoa.

Seppo Salonen on Eduskunnan parvella, työpaikkansa yhdessä osassa.

Seppo Tiitinen taas on kirjojen ympäröimänä, mikä korostaa sitä, että hän on korkeassa asemassa ja hänen täytyy tietää paljon.

Raili Hämäläinen luuttua Eduskuntatalon käytäviä, kuten hän tekee tavallisesti työkseen.

Toimintaympäristöjen perusteella vastakkain on siis esitelty poliitikon ja työntekijän maailma. On poliitikkoja, toimittajia ja niin sanottuja duunareita. On Eduskuntatalossa työskenteleviä ja sellaisia, joiden työhön kuuluu myös Eduskuntatalossa työskentely. Vaikka sekä Backman, Lankia ja Soininvaara edustavat kaikki poliitikkoja, heidän toimintaympäristönsä kielii heidän erilaisista maailmankatsomuksistaan. Tarja Halosen kuva Backmanin seinällä kertoo Backmanin puoluekannasta ja Soininvaaran pukeutuminen kertoo oman tarinansa hänen puoluekannastaan.

Vaikka sekä Nieminen että Saukkomaa ovat molemmat naistoimittajia, Nieminen on tässä niin sanottu asiantuntija, joka on seurannut tapahtumia läheltä. Vaikka hän on ammatiltaan toimittaja ja seurannut tapahtumia toimittajan näkökulmasta, hän ei ole tämän ohjelman toimittaja vaan haastateltava.

7.2.2. Sanan ja kuvan vuorovaikutus

Veikko Pietilä muistuttaa, että televisio-ohjelman analyysissä on pidettävä silmällä erityisesti kahta asiaa: yhtäältä sanan ja kuvan vuorovaikutusta ja toisaalta juttujen kokonaisrakenteen merkityksellistävää toimintaa. (Pietilä 1995, 15.)

Aineistossani kuva pääosin tukee sanaa. Suurin osa kuvastosta koostuu siitä, kun joku tarinan henkilöistä joko puhuu kuvassa tai sitten liikkuu jossain päin Eduskuntataloa. Tämä tukee osaltaan sitä, että he toimivat omassa toimintaympäristössään, omalla työpaikallaan. Poikkeus on ainoastaan Martta Nieminen, jonka normaali työpaikka ei ole Eduskuntatalo vaan Helsingin Sanomien toimitus. Siitäkin huolimatta, että hän politiikantoinittajana viettää mitä ilmeisimmin ison osan työajastaan Eduskuntatalossa. Etenkin silloin, kun jotain merkittävää tapahtuu suomalaisessa poliittisessa elämässä.

Paitsi haastattelukuvasta, ohjelman kuvasto koostuu vuoden 2003 kesäkuussa kuvatusta arkistomateriaalista, satunnaisista kuvista Eduskuntatalosta ja lisäksi kuvista, joissa esiintyy kesäisen kaupungin elämää.

Arkistomateriaali ja Eduskuntatalossa kuvatut kuvat tukevat kertomusta siitä, että tapahtumat sijoittuvat nimenomaan Eduskuntataloon. Ne tukevat kertomusta ja kuljettavat tarinaa omalta osaltaan eteenpäin. Esimerkiksi kun otsikko kertoo, että keskustan ja Sdp:n salainen palaveri alkaa, kuvissa näkyy Eduskuntatalon käytävillä kiiruhtavia ihmisiä. Tai itse asiassa vaan jalkoja ja salkkuja. Joka tapauksessa tästäkin kuvastosta välittyy se, että ihmisillä on kiire. Koska kenenkään kasvoja ei näy, tulee tosiaankin se mielikuva, että toiminta on salaista. Kukaan ulkopuolinen ei saa tietää, keitä salaiseen palaveriin osallistuu.

E erityisen mielenkiintoisia ohjelman kuvastossa ovat nuo kesäiset kaupungilla kuvatut kuvat, joissa ihmiset ottavat aurinkoa, syövät jäätelöä ja purjehtivat. Toisaalta ymmärrän niiden tukevan sitä oletusta, että tapaus ei tavallisen ihmisen elämää juuri liikuta vaan ihmiset nauttivat kuumasta kesästä kuten ainakin. Silti ihmiset seurasivat kiinnostuneina televisiosta tuota titaanien taistelua. Siitäkin huolimatta, että ulkona oli ihana kesä.

Siksi näistä kesäkuvista tulee kokonaisuudessaan hieman sellainen olo, että niillä halutaan tehdä pilkkaa. Näitä kuvia on sekä alussa että lopussa. Alussa ne toimivat toki muistuttamassa siitä, millaiseen ajankohtaan kaikki tapahtui. Juhannuksen alla, kun ihmiset taustalla soivan Kesäillan valssin tahdissa valmistautuvat keskikesän juhlaan. Lopussa ne taas luovat sellaisen mielikuvan, että valmistautuminen juhlaan jatkui, vaikka siinä välillä nyt sattui tapahtumaan yksi Suomen poliittisen historian mieleenpainuvimmista tapahtumista. Tästä kesäkuvastosta tulee auttamatta sellainen olo, että nyt riittää. Asiaa on puitu jo tarpeeksi. Etenkin, kun emme tiedä, tapahtuiko oikeus vai ei.

Ehkä tämän tarkoituksena on juuri rauhoittaa katsojaa, joka saattaa koko tapauksen jälkeen jäädä surkuttelemaan Jätteenmäen kovaa kohtaloa.

Tätä kesäkuvastoa ei tosin esitetä kenenkään ohjelman toimijan repliikin päälle, joten kenenkään puheenvuoroa ei tällä tavalla leimata naurettavaksi.

Television eri lajityypeillä on oma tyypillinen kuvastonsa ja ilmaisunsa. (Hietala 1993, 14.) Uutisille ja ajankohtaisohjelmille tyypillinen kuvasto koostuu usein niin sanotuista puhuvista päistä. Kuvassa on siis usein ihminen joko lähikuvassa tai puolilähikuvassa. (esim. Ellis 1992, 131.) Tämä puhuva pää vaikuttaa kooltaan realistiselta, mikä korostaa katsojalle arkisuuden ja tasa-arvon tuntua. (Hietala 1993, 126.)

Aineistossanikin suurin osa kuvastosta on nimenomaan näitä puhuvia päitä. Kaikki ohjelman henkilöt esitetään jossain vaiheessa puhuvana päänä. Ketään henkilöistä ei esitetä muihin verrattuna poikkeavissa kuvakoissa vaan kaikki henkilöt esitellään aivan samalla tavalla. Kun henkilö esitellään katsojalle, häntä näytetään yleiskuvassa jossakin hänelle tyypillisessä ympäristössä. Siivooja luuttuamassa Eduskuntatalon käytävää, toimittaja istuntosalin parvella, poliitikko käytävällä matkalla työhuoneeseensa.

Yleensä televisiossa vain toimittajat ja mahdollisesti valtionpäämiehet puhuvat suoraan kameralle. Niin sanotuilta tavallisilta ihmisiltä se on jopa kielletty. (Ellis 1992, 134.)

Niin myös aineistossani. Toimittaja Johanna Saukkomaa on ainoa henkilö, joka saa puhua suoraan kameralle. Hän hoitaa ensimmäisessä puheenvuorossaan uutisankkurin virkaa, kun hän esittelee ohjelman katsojille. Hän on vielä rajattu puolilähikuvaan, mikä on uutisankkuria kuvattaessa tyypillinen kuvakoko. (Korvenoja 2004, 46.)

Televisio ottaa katsojan mukaan maailmaansa. Suoralla puhuttelulla, yhteisillä jutuilla – esimerkiksi vitseillä – ja jostain kolmannesta puhumalla televisio vetää katsojan omaan maailmaansa. (Ellis 1992, 134–139.) Suoralla puhuttelulla on tärkeä ideologinen merkitys, koska vain muutamille henkilöille on varattu oikeus puhutella katsojaa suorassa sinä-minä-suhteessa. Suoralla puhuttelulla pyritään luomaan televisiokatsojan kanssa yhteinen todellisuus, jossa katsojan ja puhuttelijan näkökulmat asioihin yhtenevät. (Hietala 1993, 125–126.)

Aineistossani ainoastaan toimittaja Saukkomaa puhuttelee katsojaa suoraan. Sen sijaan koko ohjelma on tuota kolmannesta puhumista. Kaikki ohjelman toimijat – Jätteenmäkeä lukuun ottamatta – puhuvat Jätteenmäestä.

Ohjelmassa soi kaiken kaikkiaan kolme erilaista musiikkia, jollei A-studion tunnusmelodiaa lasketa. Ensinnäkin on Kesäillan valssi, joka soi alussa ja lopussa. Musiikki kolme taas soi ainoastaan silloin, kun on eduskunnan istunto, jossa Jätteenmäki antoi pääministerin ilmoituksen. Musiikki kolme on kaikkein dramaattisin ja pelottavin ja se kuvaa hyvin sitä, että kyseinen istunto oli tapahtumien eräänlainen kulminaatiopiste. Se kohta, mistä ei enää ollut paluuta. Musiikki kaksi soi silloin, kun henkilöitä esitellään. Kesäillan valssi taas on varattu alkuun ja loppuun. Alussa se luo kesän tunnelman, lopussa rauhoittaa katsojan. Ja osaltaan luo sellaisen mielikuvan, ettei tämä nyt tainnutkaan olla maailmaa mullistava tapaus. Viesti on ristiriitainen, sillä muuttihan tapaus monta asiaa.

Musiikit eivät muutu sen mukaan, kuka on äänessä vaan sen mukaan, mitä ohjelmassa tapahtuu. Tässä pätee siis sama kuin kesäkuvaston kanssa: ketään ohjelman toimijoista ei ainakaan taustamusiikin avulla aseteta naurettavaan tai kyseenalaiseen valoon.

8. Yhteenveto

Millainen tarina siis on? Ensiksikin se on kronologinen kertomus siitä, mitä kesäkuun 17. ja 18. päivä vuonna 2003 tapahtui. Se kertoo tapahtumia aikajärjestyksessä eri ihmisten suulla. Tapahtumia eri asemasta seuranneet kertovat oman näkemyksensä tapahtumien kulusta. Toisilla kertojilla, kuten Eero Lankialla ja Jouni Backmanilla, oli tapahtumissa paljon pelissä. Muun muassa asema hallituksessa ja suhde omaan puoluetoveriin. Toiset taas, kuten Raili Hämäläinen ja Seppo Salonen, seurasivat tapahtumia niin sanotusti tavallisten ihmisten näkökulmasta.

Toiseksi se on moniääninen tarina. Tarinan yleissävy ei ole sen paremmin syyttävä kuin puolustelelevakaan. Se jättää mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin.

Ainoa viite yksinäisyydestä ja niin sanotusta tekijän äänestä on miestoimittajan muutamassa kohdassa esittämät kysymykset. Kuinka merkittäviä ne sitten ovat? Ja ennen kaikkea, kuinka merkittäville toimijoille ne esitetään?

Miestoimittaja on äänessä kolme kertaa. Yksi kysymyksistä esitetään Osmo Soininvaaralle, kaksi Seppo Saloselle. Soininvaara sen paremmin kuin Salonenkaan ei ole keskeinen hahmo tarinan eteenpäin viemisessä. Näistä kahdesta Soininvaara on tärkeämpi, ohjelman ainoa oppositiopuolueen edustaja. Hänelle kysymys esitetään kuitenkin jo tarinan alussa ja sellaisesta aiheesta, että se ei vielä vaikuta Soininvaaran rooliin koko tarinassa. Toki kysymys antaa suuntaa sille, millainen oppositiopuolueiden rooli oli koko jupakassa, eli he eivät juuri tienneet, mitä tapahtuu.

Tarina jättää myös mahdollisuuden muodostaa omia mielipiteitä ja samastua jonkin toimijan käsityksiin. Esimerkiksi minä itse sekä sukupuolen, ammatin että luultavasti myös ikäryhmän puolesta samastun eniten toimittaja Martta Niemiseen. Minulla ei ole erityisiä puoluekantaan liittyviä intressejä, jotta haluan tulkinnassani jotenkin sitoutua johonkin puolueeseen.

Nieminen tuntuu pitävän tapausta jollain tapaa säälistävänä. Se vahvistaa omia näkemyksiäni tapahtumasta. Sen kummemmin ottamatta kantaa syyllisyyden tai syyttömyyden puolesta, tapaus antaa mahdollisuuden myös surkutella poliitikon ankeaa kohtaloa. Sitä, miten joku leimataan syylliseksi ja sen jälkeen kaikki mahdolliset tahot omia puoluetovereita myöten jättävät yksin kärsimään.

Kenen tarinan aineistonani oleva A-studio siis kertoo? Koska totesin ohjelman olevan analyysini perusteella moniääninen, se ei voi varsinaisesti kertoa kenenkään tarinaa. Moniäänisessä ohjelmassahan minkään ryhmän merkitysten ei voida katsoa olevan jotenkin oikeampia kuin toisten.

Ohjelman punainen lanka on toki tarina Anneli Jäätteenmäen viimeisestä pääministerivuorokaudesta. Tämä tarina on kuin kehystarina, josta kaikki lähtee. Tätä tarinaa kaikki ohjelman henkilöt kommentoivat ja tämän tarinan he omissa puheenvuoroissaan kertovat. Vaikka Anneli Jäätteenmäen Irak-jupakka on ohjelman katsojalle tuttu kaiken sen sivutekstin ansiosta, jota hänellä on, ohjelman henkilöt tuovat siihen vielä uudenlaisen lisän. He kertovat, miten itse sen kokivat. Miltä tapahtumaketju heidän mielestään vaikutti ja miltä se tuntui.

Eniten äänessä ohjelmassa ovat Eero Lankia, Jouni Backman ja Martta Nieminen. He kuljettavat tarinaa tärkeissä kohdissa, mutta varsinaisesti ei voida sanoa heidän osuutensa olevan muita merkittävämpi.

Tavallaan Eero Lankian voisi ajatella olevan ohjelmassa eräänlainen päähenkilö: hän on se, kenen ajatukset ohjelman kuluessa pyritään muuttamaan ja siinä aika hyvin onnistutaankin. Hän on ikään kuin se, jota pyritään käännättämään. Toisaalta, jos asia olisi näin, hänen mielipiteensä eivät silloin voisi olla niitä vallitsevia ja hänen näkökulmansa muita vahvempi: hän ei siis ole kovin vahvasti mitään mieltä, jos hän on valmis muuttamaan mielipidettään.

Kuka Lankian sitten käännättää? Ei kukaan yksittäinen toimija. Hän käsityksensä muuttuvat tarinan edetessä. Hän saa uusia todisteita ja tapahtumat kulkevat tiettyyn suuntaan. Toki tähän voi vaikuttaa aivan yhtä hyvin Seppo Tiitisen vakuuttelut siitä, että näin systeemin pitää toimia ja näin asioiden pitää tällaisissa tilanteissa mennä. Tai yhtä hyvin Lankia mielipiteisiin voi vaikuttaa Osmo Soininvaaran vakuuttelut siitä, että Anneli Jäätteenmäen eduskunnan istunnossa esittämän puheenvuoron jälkeen moni salissa ei enää uskonut hänen syyttömyyteensä. Näin ollen kaikkien ohjelmassa esiintyvien henkilöiden mielipiteillä on merkitystä. Niillä on merkitystä tuohon Eero Lankian orastavaan epävarmuuteen kuin katsojien mielipiteen muodostamiseen.

9. Johtopäätökset

Yksi Newcombin ja Hirschin ajatuksista on se, että yksilöillä ja ryhmillä on mahdollisuus luoda omia merkityksiään televisiotekstistä. (Newcomb ja Hirsch 1983, 511.) Yhtenä tavoitteenani oli tarkastella, millaisen kulttuurisen foorumin aineistonani ollut A-studio tarjoaa.

Analyysini perusteella voidaan sanoa, että aineistonani oleva A-studio todellakin tarjoaa kullekin ryhmälle mahdollisuuden vahvistaa omia mielipiteitään ja käsityksiään. Ensinnäkin ohjelmassa on mielipiteiden kirjo, josta voi valita sen argumentin, johon on itse helpointa samastua. Vaikka Lankiakin saadaan loppujen lopuksi käännytettyä sille kannalle, että Jätteenmäen ero pääministerin tehtävistä oli ainoa oikea ratkaisu, ei Jätteenmäen syyttömyydelle tai syyllisyydelle lyödä minkäänlaista sinettiä. Se jää katsojan itsensä päätettäväksi.

Mitkä voisivat olla ne ryhmät, jotka tämän ohjelman perusteella voisivat vahvistaa omia mielipiteitään tai käsityksiään tai luoda niitä? Esimerkiksi poliitikkoja tai niin sanottuja tavallisia ihmisiä, miehiä tai naisia, Jätteenmäen kannattajia tai vastustajia. Poliittisesti aktiivisia tai niin sanottuja nukkuvia. Työläisiä tai herroja.

Tutkimukseni tavoitteena oli ennen kaikkea löytää vastaus kahteen kysymykseen: millaisen tarinan ja kenen tarinan aineistoni kertoo.

Analyysin perusteella voidaan sanoa, että tarina on moniääninen. Se tarjoaa erilaisille katsojille tarttumapintaa. Se tarjoaa mahdollisuuden Anneli Jätteenmäen säälittelyyn samoin kuin syytelyyn.

Lisäksi ohjelma tarjoaa katsojalle mahdollisuuden muodostaa asiasta omia mielipiteitä. Tätä vahvisti jo sekin, että ohjelma esitettiin ennen Jätteenmäen ja vuotaja Martti Mannisen oikeudenkäyntiä ja oikeuden päätöstä.

Antaako aineistoni pohjaa julkisen mielipiteen syntymiselle? Varmasti, muttei vain yhdenlaisen mielipiteen. Moniäänisyytensä takia se tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisiin tulkintoihin. Se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella jupakkaa pelkästään siltä kantilta. Se tarjoaa tietysti mahdollisuuden kiinnittää huomiota myös siihen, mitä koko jupakka teki Anneli Jätteenmäelle. Kun pääministeri istuu toimittajajoukon eteen naama stressinäpyistä kukkien ja selvästi väsyneen näköisenä, harva voi olla miettimättä, että olipa rankka tapaus.

Kukaan ohjelman henkilöistä ei missään vaiheessa sano suoraan, onko Jätteenmäki heidän mielestään syyllinen vai syytön. Tämä vahvistaa moniäänisyyden tuntua.

Lisäksi yhteistä kaikille on tietynlainen sympatia Jätteenmäen henkilöä kohtaan. Mielipiteet tuntuvat eriyvän lähinnä siinä, miten Jätteenmäen olisi tilanteessa pitänyt toimia ja milloin.

Karkeasti ohjelma edustaa eräänlaista jokaiselle jotakin -ajatusta. Eri sukupuolet, eri ammattiryhmät, erilaiset poliittiset ideologiat... Yhteistä on toki se, että tässä nousee esiin koulutetun ihmisen näkökulma. Niin sanotut tavalliset ihmiset, kuten Raili Hämäläinen, eivät analysoi tapahtumia. He ovat vain silminnäkijöitä.

Tutkimukseni perusteella ei voi yleistää, että A-studio on ohjelmassa aina sellainen kulttuurinen foorumi, joka haastaa ihmisen pohtimaan ja muodostamaan omia mielipiteitään. Se pätee ainoastaan tutkimaani A-studion jaksoon.

Kyseinen ohjelma oli A-studioksi muutenkin varsin poikkeuksellinen, sillä tällaisia erikoisjaksoja on vain harvoin. Tavallisesti A-studio on makasiini, joka käsittelee monia ajankohtaisia aiheita samassa lähetyksessä. Ehkä tämäkin kertoo jotain siitä, miten poikkeuksellinen tapahtuma koko Jätteenmäki-jupakka oli. Siitäkin huolimatta, että ohjelman voi ajoittain ajatella olevan kannanotto sen puolesta, että eiköhän asiaa ole jo puitu tarpeeksi.

Vaikka tarkastelemani A-studion jakso ei ole tyypillistä A-studiota – ainakaan muodoltaan – se osoittaa osaltaan sen, että ajankohtaisohjelmakin voi välillä ottaa toisenlaisen näkökulman asioihin. Ajankohtaisohjelman ei aina tarvitse olla yksinäinen totuudentorvi, joka kertoo, miten asiat ovat tai kommentoi sitä, miten niiden pitäisi olla. Ajankohtaisohjelmakin voi heittää pallon katsojalle ja haastaa tämän miettimään – jos ei muuta, niin ainakin omaa kantaansa asioihin.

Mikään sääntö tällainen miettimään haastaminen ei tosin voi olla. Jätteenmäki-jupakka oli ainutlaatuinen tapaus, sillä siitä oli niin monia mielipiteitä ja miksei monia totuuksiakin. Siihen tällainen miettimään haastaminen sopii. Millä tahansa aiheella ajankohtaisohjelmakaan ei voi lähteä leikkimään tällä tavalla. On varmasti monia aiheita, joissa ei ole kuin se yksi totuus. Huolimatta siitä, millaisesta ja kenen näkökulmasta asiaa tarkastelee.

Horace Newcombin ja Paul Hirschin ajatus televisiosta kulttuurisena foorumina sopi erinomaisesti aineistooni. Ohjelma ei tosiaan tarjonnut vastauksia vaan herätti yhä lisää kysymyksiä. Osaan näistä kysymyksistä on tietysti saatu vastaus ohjelman esittämisen jälkeen. Anneli Jätteenmäki on ainakin virallisesti todettu syyttömäksi.

Newcombin ideologisen kielen ajatus on, että kullakin yhteisöllä on ikään kuin oma tapansa puhua, oma kielensä, joka ei aina ole täysin sopusoinnussa muiden kielten kanssa. Tämä ”oma kieli” on vaikea paikantaa – ainakin aineistossani. Vaikka lähtökohtaisesti ohjelman kaikki henkilöt ovat varsin erilaisia, mukana on poliitikkoa, työläistä, miestä, naista ja niin edelleen, puhuvatko he eri tavalla? On vaikea sanoa, mikä on sitä omaa kieltä.

Itse olen mitä luultavimmin lähimpänä Martta Niemisen sosiaalista kuulijakuntaa niin sukupuolen, iän, ammatin kuin koulutuksen perusteella. Mistä silloin voin tietää, missä kohtaa vaikkapa Eero Lankian puheessa ilmenee kielen ideologisuus? Voiko ryhmän ulkopuolinen yleensä edes paikantaa kielen ideologisuuden ja ymmärtää viestin?

Kaikkien ohjelmassa esiintyneiden henkilöiden puheesta Martta Niemisen puhe nousi omalla kohdallani ylitse muiden. En silti hetkeäkään väitä, että hänen puheensa on kaikkien kohdalla ylitse muiden. Jonkun toisen saattaa taas vaikuttaa paljon paremmin jonkun poliitikon puhe. Tai miehen puhe. Tai ajatus siitä, että esimerkiksi Lankia ja Backman ovat seuranneet jupakkaa jollain tapaa sen osana. Heillä, tai ainakin heidän puolueellaan, on ollut pelissä paljon.

Kielen ideologisuutta on siis vaikea tunnistaa, jollei ole se puhujan ”sosiaalinen kuulijakunta”. On mahdotonta olla kaikkien ohjelmassa esiintyneiden henkilöiden sosiaalinen kuulijakunta. Silloin tulkinta kielen ideologisuudesta ja siitä, missä se näkyy, perustuu lähinnä mielikuviin siitä, millaiseksi kuvittelee vaikkapa keskustalaispoliitikon tai naissiivoojan.

Lähteet

Aaltonen, Jouko (2002) Käsikirjoittajan työkalut. Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Bahtin, Mihail (1991) Dostojevskin poetiikan ongelmia. Orient Express. Helsinki.

Eco, Umberto (1985) Matka arkipäivän epätodellisuuteen. Wsoy. Porvoo.

Ellis, John (1992) Visible Fictions. Cinema: television: video. Routledge. Lontoo.

Hietala, Veijo (1993) Kuvien todellisuus. Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan. Kirjastopalvelu. Helsinki.

Hietala, Veijo (1996) Ruudun hurma. Johdatus tv-kulttuuriin. YLE-opetuspalvelut. Helsinki.

Hujanen, Taisto (1993) Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa. Tulkintoja TV2:n ajankohtaisohjelmista ja journalistisesta kulttuurista. Tutkimusraportti 9/1993. Yleisradio. Helsinki.

Ingarden, Roman (1965) Das literarische Kunstwerk. Mit einem Anhang von den Funktionen der Sprache im Theaterschauspiel. Niemeyer. Tübingen.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (1993) Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.

Järvinen, Heli (1993) Kuvan ja äänen suhde Ajankohtaisessa kakkosessa. Ajankohtaisohjelmien kuva- ja äänimateriaalin käyttöön liittyvien genreominaisuuksien hahmottelua. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

Kantola, Anu (1998) Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. Artikkeliteoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka ja Väliverronen, Esa (toim.) (1998) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. S 122 – 148. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Lahti.

Korvenoja, Pekka (2004) Tv-kameratyön perusteet. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Helsinki.

Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino. Tampere.

Newcomb, Horace M. Joukkoviestinnän dialogisista piirteistä. Artikkelitiedotustutkimus 1/1987. s. 4 – 19.

Newcomb, Horace M. ja Hirsch, Paul (1994) Television as a Cultural Forum. Artikkelitiedotustutkimus teoksessa Horace Newcomb (toim.) Television. The Critical View. Oxford University Press. New York. s. 503–514

Pietilä, Veikko (1998) Journalismi saapasnahkatornista katsoen. Artikkelitiedotustutkimus 4/1998. s. 93 – 98.

Pietilä, Veikko (1995) Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopisto. Tampere.

Pietilä, Veikko (1997) Maailma kehysten vankina. Tv-uutisten kerronnallisesta dynamiikasta. Artikkelitiedotustutkimus teoksessa Hietala, Veijo ja Koivunen, Anu (toim.) Kanavat auki! Televisiotutkimuksen lukemisto. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A: 61. Turku. s. 121 – 141.

Pietilä, Veikko (1995) Tv-uutisista, hyvää iltaa. Merkityksen ulottuvuudet televisiojutuissa. Vastapaino. Tampere.

Piminäinen, Kirsti ja Tihveräinen, Marja-Leena (1997) A-studion jutun anatomiaa. Tiedotustutkimus pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

Pohjola, Riitta (1986) Näytelmäkirjallisuus – dramatiikka. Teoksessa Palmgren, Marja-Leena (toim.) Johdatus kirjallisuustieteeseen. Wsoy. Helsinki.

Reitala, Heta ja Heinonen, Timo (2001) Dramatisoitua todellisuutta. Artikkelitiedotustutkimus teoksessa Reitala, Heta ja Heinonen, Timo (toim.) Dramaturgioita. Näkökulmia draamateorian, dramaturgian ja draama-analyysin ongelmiin. Palmenia-kustannus. Helsinki.

Steinbock, Dan (1990) Poliittinen tv-dramaturgia. Esseitä politiikasta ja dramaturgisesta sosiologiasta. Oy Yleisradio Ab. Tutkimus- ja kehitysosasto. Sarja B 4/1990. Helsinki.

Torniainen, Marja-Liisa (2002) Draaman elementit television ajankohtaisohjelmassa. Ajankohtaisohjelman katsojien näkemyksiä. Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto. Vaasa.

Volosinov, Valentin (1990) Kielen dialogisuus. Marxismi ja kielifilosofia. Vastapaino. Tampere.

Väkeväinen, Riitta (1993) Ajankohtaisen kakkosen ja A-studion sisältövertailu 1992. Kaksi tapaa taustoittaa ajankohtaisia asioita. Toimittajatutkimuksen tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

Liitteet

A-studio 1.3.2004: Jäätteenmäen viimeinen vuorokausi pääministerinä

	Kuka sanoo ja mitä?	Kuvassa	Äänet
	Jouni Backman: ”Sen takia se oli	A-studion tunnari	
lk	oman eduskuntaurani 17 vuoden aikana niin hyvin ainutlaatuinen tapaus. Ja todennäköisesti koko Suomen historiassa.”	Jouni Backman katsoo oikealta vasemmalle.	
		Jäätteenmäki kävelee eduskunnan käytävää pitkin.	Musiikki 1 alkaa.
		Ohjelman otsikko: JÄÄTTEENMÄEN VIIMEINEN VUOROKAUSI PÄÄMINISTERINÄ	
plk	Johanna Saukkomaa: ”Hyvää iltaa A-studiosta. Ylihuomenna alkaa oikeudenkäynti, jossa entinen pääministeri Anneli Jäätteenmäki joutuu vastaamaan tekemisistään eduskuntavaalikampanjan aikana. Oikeus päättää aikanaan, tapahtuiko rikos vaiko ei. Me halusimme selvittää, mitä tapahtui juhannuksen alla sinä päivänä, kun pääministeri menetti luottamuksensa eduskunnan edessä ja joutui eroamaan. Seitsemän tässä talossa työskentelevää ihmistä kertoo, miten he näkivät ja kokivat tuon ainutlaatuisen päivän Suomen poliittisessa historiassa. Tarina alkaa tiistai-iltana 17. päivä kesäkuuta.”	Eduskuntatalon pylväät, kuva liikkuu vasemmalle alaviistoon, jossa toimittaja Johanna Saukkomaa. Katsoo suoraan kameraan, rintamasuunta hieman oikealle. Kuvassa viipyy hetken esittelyteksti. ”JOHANNA SAUKKOMAA”. Esittelypalkissa lukee myös A-studio. Kun Saukkomaa lopettaa repliikkinsä, kuva siirtyy Eduskuntatalon portaita alas.	Ei musiikkia.
yk		Eduskuntatalo kesällä kolmesta eri kuvakulmasta.	Musiikki 1 alkaa: Kesäillan valssin alkusoitto.
yk		Ihmisiä torilla.	
yk		Ihmisiä rannalla.	
yk		Mies uimassa.	
yk		Nainen mattopykillä.	
yk		Lapsi katsoo vedessä uivia sorsia.	
yk		Mies jäätelökioskilla.	
yk		Purjeveneitä.	
plk		Anneli Jäätteenmäki, pysäytyskuva. Teksti: 19.00 JÄÄTTEENMÄKI KERTO OILMOITUKSESTA.	
plk	Anneli Jäätteenmäki: ”Tarkoituksena on, että huomenaamupäivällä annan pääministerin ilmoituksen tästä asiasta.”	Jäätteenmäki kuvan vasemmassa laidassa, katsoo vasemmalta oikealle. Arkistokuva kesäkuulta.	Ei musiikkia.
yk		Jouni Backman kävelee	Musiikki 1.

		vasemmalta oikealle. Esittely: PUHEENJOHTAJA JOUNI BACKMAN SDP:N EDUSKUNTARYHMÄ.	
yk		Paavo Lipponen kävelee sisään Eduskuntataloon. Teksti: 20.00 SDP:N PUOLUEKOKOUS	
yk	Jouni Backman: ”Kyl se oli hyvin vakava tunnelma. Ei ollut pienintäkään vahingoniloisuutta tilanteeseen. Ja se vakavuus	Tarja Filatov nousee autosta, Erkki Tuomioja nousee autosta.	
spk	heijastui ehkä siihen, että kun aamulla oli tullut ilmi vuotajan olevan presidentin kansliasta lähtöisin...	Jouni Backman istuu pöydän takana kuvan oikeassa reunassa, naistoimittaja vasemmalla reunassa puolittain selin.	
pk	Asiat kaiken kaikkiaan vyöryivät kyllä muutaman päivän aikana niin nopeaa aikataulua, ettei ollut tällaista kokonaisvaltaista suunnitelmaa ja...”	Jouni Backman yksin. Katsoo oikealta vasemmalle.	
yk		Osmo Soininvaara kävelee käytävää vasemmalta oikealle. Esittely: PUHEENJOHTAJA OSMO SOININVAARA VIHREÄT (OPP.)	Musiikki 2.
yk	Miestoimittaja: ”Tiesittekö, mitä demarit sillä hetkellä päättivät	Soininvaara astuu ovesta sisään.	
pk	tai puuhastelivat?”	Soininvaara istuu työpöydän ääressä. Katsoo oikealta vasemmalle.	
pk	Osmo Soininvaara: ”No, meillä oli vaan huhuja siitä ja eivät he mitään ainakaan suoraan sanoneet, mutta...”	Soininvaara.	Musiikki 2 vaimenee.
		Kuvaa Eduskuntatalon sisältä. Jalat kävelevät oikealta vasemmalle. Hissit. Otsikko: 20.30 KESKUSTAN PALAVERI.	Musiikki 2 voimistuu.
yk -> kk	Eero Lankia: ”Kyllä siinä vaiheessa sanoisinko	Eero Lankia istuu Eduskuntatalon tyhjällä parvella. Esittely: PUOLUESIHTTEERI EERO LANKIA KESKUSTA.	
spk	koko keskustaryhmä eli siinä käsityksessä, että tästä vielä selvittää vanhalla johdolla kesälomille. Ja haluttiin kiirehtiä tämä asia eduskunnasta pois käsitellyksi ennen kesälomia.	Lankia pöydän ääressä kuvan vasemmalla reunassa, katsoo vasemmalta oikealle. Naistoimittaja Johanna Saukkomaa alhaalla kuvan oikeassa reunassa osin selin kameraan.	
pk	SDP:n puoluehallitus piti kokousta ja sieltä hyvin myöhään kollega Heinäluoma soitti minulle ja kertoi hyvin kriittisistä tunnelmista.”		
yk -> kk	Martta Nieminen: ”Olin menossa tuonne Bruce Springsteenin konserttiin ja ja...”	Martta Nieminen istuu Eduskuntatalon tyhjällä parvella. Esittely: POLITIIKAN TOIMITTAJA	Musiikki 1 alkaa.

		MARTTA NIEMINEN HELSINGIN SANOMAT.	
spk	oltiin päästy sinne paikoille niin siinä vaiheessa sain tekstarin, että Jäätteenmäki antaa tän ilmoituksen jo heti silloin seuraavana päivänä.”	Nieminen istuu pöydän ääressä vasemmassa reunassa lehti auki pöydällä edessään. Naistoimittaja kuvan oikeassa reunassa.	Bruce Springsteenin musiikki alkaa.
elk		Bruce Springsteenin keikalta kuvaa.	Springsteen laulaa: ”It’s allright.”
yk		Eduskuntatalo pimeällä.	
kk -> pk		Raili Hämäläinen luuttuaa lattiaa. Tulee oikealta. Otsikko: 6.00 EDUSKUNTA 18. KESÄKUUTA.	Musiikki 3.
	Raili Hämäläinen: ”Meillä työt alkaa aamulla kello kuusi	Esittely: SIIVOOJA RAILI HÄMÄLÄINEN	
pk	ja päättyy tuossa 13.15 eli tämä tällainen on meidän työaika.”	Raili Hämäläinen.	Musiikki lakkaa.
yk -> skk	Seppo Salonen: ”Ensinnäkin koko aamusta lähtien aurinko paistoi ja oli	Seppo Salonen laskeutuu Eduskuntatalon parven portaita ja jää katsomaan saliin ja katsoo kelloa. Esittely: VIRASTOAVUSTAJA SEPPO SALONEN EDUSKUNTA.	Musiikki 3.
lk	hyvin lämmin ilma ja sitä mukaa tämä jännite kello kymmentä kohti niin alkoi kasvamaan.”	Seppo Salonen kuvan vasemmassa reunassa, katsoo oikealle istuntosaliin.	Musiikki lakkaa.
pk	Jouni Backman: ”No, aamulla meillä ensinnäkin oli oma eduskuntaryhmän kokous aamuyhdeksältä ja tuossa kokouksessa vasta itse esimerkiksi kuulin, että kymmeneltä alkavassa istunnossa pidetään ryhmän puheenvuorot.”	Jouni Backman.	
plk	Osmo Soininvaara: ”No ei ainakaan kukaan kukaan sitä kehdannut ääneen sanoa että että näin iso asia voisi ikään kuin väistyä henkilökohtaisen lomamatkan alta, mutta tietysti oli varmaan niin, että moni oli matkoja varannut ja joutu perumaan ja...”	Osmo Soininvaara.	
pk	Eero Lankia: ”No, kyllä minä läksin tietysti jännittyneenä, mutta sillä sillä odotuksella, että että se ilmoitus ja siitä käytävä keskustelu puhdistavat ilman ja että kritiikkiä tulee, mutta että pääministeri hoitaa asian.”	Eero Lankia.	
lk	Raili Hämäläinen: ”Sattumalta satuin näkemään hänet ja muutaman sanankin pääsin vaihtamaan ja hän oli ihan samalla tavalla kuin yleensä aina hyväntuulinen, ystävällinen, ja toivotin hänelle tsemppiä lopuksi, kun hän lähti tilaisuuteen.”	Raili Hämäläinen	
yk -> pk	Seppo Tiitinen: ”Siellä oli kevään lisäbudjetti lopullisessa päätöksenteossa	Seppo Tiitinen kävelee käytävää oikealta vasemmalle. Esittely: PÄÄSIHTEERI SEPPO TIITINEN EDUSKUNTA	Musiikki 3 alkaa.
lk	aluksi ja sen jälkeen tuo pääministerin ilmoitus.	Seppo Tiitinen kuvan keskellä, katsoo vasemmalle.	Musiikki vaimenee.
yk	Näitä on muutaman kerran vuodessa näitä tilanteita,	Jäätteenmäki kävelee puhujakorokkeelle istuntosalissa. Otsikko: 10.00	Musiikki voimistuu jälleen.

		PÄÄMINISTERIN ILMOITUS.	
plk	joita voi kuvata, että kankikin seisoi aivan tukevasti omineen ilmassa.”	Seppo Tiitinen	Musiikki vaimenee ja loppuu.
lk	Seppo Salonen: ”Tämähän oli suora televisiolähetys ja median edustajaa oli tuolla aitiassa pilvin pimein ihan ulkomaita myöten.”	Seppo Salonen katsoo parvelta saliin ja osoittaa toista reunaa näyttäessään, missä median edustajat olivat.	
pk	Martta Nieminen: ”Kyl se niinku oli aika semmosta niinku lopullisen oloista, mutta siinä se, että Jätteenmäki oli sen verran kumminki niinku itsevarman oloinen, että siinä vaiheessa ei... et jos tästä nyt sitten jotenkin päästäänkin sitten eteenpäin.”	Martta Nieminen katsoo pöydällään olevaa lehteä.	
pk	Anneli Jätteenmäki: ”En ollut näitäkään muistioita pyytänyt ja ne tulivat minulle yllätyksenä.	Arkistokuvaa kesäkuulta. Jätteenmäki puhuu eduskunnalle kuvan vasemmasta reunasta.	
pk	En ollut pyytänyt ja ne tulivat minulle yllätyksenä.”	Jätteenmäki edestäpäin.	Eduskunta kohisee.
lk	Osmo Soininvaara: ”Sen virkkeen jälkeen se tilanne sähkösty huomattavasti ja ja tuota niitä, jotka kuvitteli, että Jätteenmäki istuu syksyyn asti niin ei sitten enää monta eduskunnasta löytynyt.”	Osmo Soininvaara.	
lk	Eero Lankia: ”Tänäkään päivänä minä en tiedä, mikä on objektiivinen totuus. Totta kai lähtökohtaisesti uskoin omaa puheenjohtajaa, hyvää ystävää ja tänäkään päivänä en tiedä, mikä on totuus.”	Eero Lankia.	
plk	Jouni Backman: ”Läksin kesken ryhmäkokouksen noin puoli 10, puoli tuntia ennen istuntoa valmistelemaan ryhmäpuheenvuoroa ja sitä ei nähnyt kukaan muu kuin puoluesihteeri ja...	Jouni Backman.	
	hänkään ei kokonaan, koska tein sen loppuun samanaikaisesti, kun kuuntelin Jätteenmäen puheenvuoroa salissa.”	Backman istuu salissa paikallaan puoluetovereidensa kanssa.	
kk		Arkistokuvaa kesäkuulta. Jouni Backman puhujakorokkeella.	
pk	Jouni Backman: ”Valittaen on todettava, että äsken kuultu ilmoitus ja selvitys ei tältä osin ole riittävä ja tyydyttävä.”	Backman ja puhemies Lipponen.	
lk		Jouni Backman.	
pk	Martta Nieminen: ”No sehän oli ihan selkeä viesti. Backmanilta tuli todella todella selkeä viesti Jätteenmäelle, että luottamus on mennyt.”	Martta Nieminen.	
pk	Eero Lankia: ”Se oli yllättävän kova. Se antoi aineksia kyllä sitten jo odottaa, että asia ei siinä istunnossa selviä.”	Eero Lankia.	
spk	Anneli Jätteenmäki: ”Maamme on osa muuttuvaa maailmaa. Vain demokraattisen keskustelun ja avoimuuden pohjalta voimme kehittää ja vahvistaa...”	Arkistokuvaa kesäkuulta. Jätteenmäki puhujakorokkeella edestäpäin.	
	Martta Nieminen: ”Hän oli koko ajan... hän oli melkein tämä – siis mun muistikuvien mukaan – sama ilme ja samat eleet... hän oli yksin siellä	Jätteenmäki istuu yksin hallitusaitiossa.	
	eikä... Tietenkin se, et siellähän hallitusaitiossa ei ollut tietenkään ketään. Et hän oli todellakin yksin.”	Jätteenmäki kauempaa. Martta Nieminen.	
lk	Eero Lankia: ”Debatti kohdistui pääministeri Jätteenmäkeen. Hänen henkilöönsä, hänen henkilökohtaisiin tekemisiinsä sillä tavalla, että eipä siihen oikeastaan kukaan olisi voinut mennä avuksi taikka vastailemaan.”	Eero Lankia.	
lk	Jouni Backman: ”No kyllä siinä oli jollain tavalla tunteet pinnassa sekä varmasti puhujilla että kuuntelijoilla. Niin silloisella pääministerillä kuin	Jouni Backman.	

	myöskin meillä siellä salissa istuvilla.		
yk	Ja siinä varmasti vaikutti hyvin paljon pääministerin, Jätteenmäen, puheenvuoro,	Kuvaa eduskunnasta: kokouksen väkeä.	
yk	jossa esitettiin hyvin	Demareita ja vihreitä.	
yk	varmasti sellaisia käsityksiä, joihin sali välihuutojen myötä reagoi.”	Vasemmistoliittolaisia.	
	Seppo Tiitinen: ”Siinä siinä	Lipponen puhemiehen istuimella.	
pk	käytettiin kyllä suomalaisen mentaliteettiin nähden niin hyvin poikkeuksellista, poikkeuksellista kieltä ja ja ja se tunnelma oli kyllä harvinaislaatuinen. Tuskin koskaan aikaisemmin vastaavaa.”	Seppo Tiitinen keskellä kuvaa.	
spk	Martta Nieminen: ”Siis mä en oo koskaan tuolla istuntosalissa koskaan sellaista tunnelmaa kokenut.”	Martta Nieminen kuvassa vasemmalla, toimittaja Johanna Saukkomaa oikealla.	
yk		Kuvaa istuntosalista. Otsikko: 12.33 ISTUNTO PÄÄTTYÄ.	Musiikki 1 alkaa.
yk	Jouni Backman: ”Itse asiassa siinä oli hyvin pitkä hiljainen	Joku astuu hissiin ja menee sillä ylös.	Musiikki lakkaa.
plk	hetki. Hämmennys ja epätietoisuus, mitä nyt tapahtuu, oli ei vain toimittajien keskuudessa vaan myöskin meidän poliitikkojen keskuudessa, koska ei ollut olemassa mitään valmista käsikirjoitusta. Ei ollu ennakkotapauksia, joista olisi voinut todeta, että nyt menetellään sitten näin.”	Jouni Backman.	
pk	Martta Nieminen: ”Niin ja siinä vaiheessa oli jossain vaiheessa, että nää oppositiopuolueiden ryhmänjohtajat pohtivat välikysymystä.”	Martta Nieminen.	
plk	Osmo Soininvaara: ”Mä olin erittäin yllättynyt, että muut oppositiopuolueet eivät tähän välikysymykseen lähteneet ja he itse asiassa joistakin aika kummallisista puoletaktisista syistä katsoivat, että opposition tehtävä ei oo auttaa hallitusta selviämään ikävästä tilanteesta, että kun...”	Osmo Soininvaara.	
lk	Siis kun muut oppositiopuolueet olivat päättäneet, että että välikysymystä ei tehdä, meidän äänethän ei siihen riittäneet, niin tavallaan oppositio... tää oli jäänyt sitten opposition käsistä pois koko kysymys ja sitten me vähän niinku siirryttiin katsomoon katsomaan, miten gladiaattorit taistelee kentällä.”	Osmo Soininvaara.	
lk	Eero Lankia: ”Keskustan ja SDP:n välillä oli monia palavereita pienillä kokoonpanoilla, jossa jossa koko ajan tilanne meni siihen suuntaan, että että SDP:n ote suhteessa pääministeri Jätteenmäkeen, hänen mahdollisuuksiinsa jatkaa, kiristyi.	Eero Lankia.	
yk		Jalkoja Eduskuntatalon käytävillä. Otsikko: 15.30 KESKUSTAN JA SDP:N SALAINEN PALAVERI.	Musiikki 1 alkaa.
yk		Joku juoksee rappuja ylös.	
yk		Salkkuhmissiä käytävällä.	
lk	Jouni Backman: ”Yritettiin antaa aikaa tehdä omat johtopäätökset siellä puolella kun sitten mitään ei alkanut tapahtua niin itse menin iltapäivällä kollegani Timo Kallin luo ja kysyin, mitä on tapahtumassa ja pyysin, että onko mahdollista pitää sellainen palaveri niin sanotusti paineenkestävästi ilman julkisuutta, jossa on sekä keskustan että sosialidemokraattien puolelta sellaiset henkilöt paikalla, jotka voivat tehdä johtopäätöksiä tilanteesta.	Jouni Backman.	Musiikki lakkaa ja alkaa uudelleen.
yk	Ja tuo palaveri pidettiin tuolla B-siiven alakabinetissa	Backman astumassa	

	ilman julkisuutta eli 15.30 kyseisenä päivänä.	hissiin, kameramiehiä. Backman vaihtaa hissiä, hissin ovet kiinni.	
lk	Siis meidän puolelta todettiin, että ei oo edellytyksiä jatkaa tällä tavalla ja ja kysyttiin keskustalta, että mitä johtopäätöksiä heidän puolellaan voidaan tilanteesta tehdä. Ja keskustalaiset pyysivät 15 minuutin mietintätaukoa ja kun läksimme huoneesta pois siihen viereen Antti Kalliomäen työhuoneeseen, joka on oma entinen työhuoneeni, niin meille tuli silloin STT:n printti.”	Jouni Backman.	Musiikki lakkaa.
yk		Kuvaa Eduskuntatalosta. Myös pysähtyminen kielletty -liikennemerkki. Otsikko: 15.47 MANNINEN TIEDOTTAA: JÄÄTTEENMÄKI PYYSI PAPEREITA.	Musiikki 1 alkaa.
		Eduskuntatalo edelleen kuvissa.	Musiikki lakkaa.
lk	Miestoimittaja: ”Mistä itse kuulit ensimmäisen kerran Mannisen esiintulosta?”	Seppo Salonen Eduskuntatalon parvella.	
lk	Seppo Salonen: ”Kahvilan takahuoneessa, tupakkahuoneessa toimittajilta. Samalla sitten teksti-tv laitettiin päälle ja siellä se näkyi.”	Seppo Salonen.	
lk	Jouni Backman: ”Et kyl se sillä tavalla niinku jos hakee ratkaisevaa hetkeä niin oli se ratkaiseva hetki ja eräällä tavalla lopullinen niitti sille johtopäätökselle, ettei oo mitään mahdollisuutta enää jatkaa ja tämän jälkeen keskustalaiset ryhtyivät omalla puolellaan tekemään omia johtopäätöksiään eduskuntaryhmässä ja pienemmissä joukoissa.”	Jouni Backman.	
pk	Martta Nieminen: ”Et sithän sen jälkeen, kun tämä tuli tämä tietoon tää Mannisen Mannisen lausunto niin silloin se oli niinku ihan selvää, että että tuota Jätteenmäki joutuu jättämään paikkansa.”	Martta Nieminen katsoo koko ajan lehteä pöydällä.	
lk	Eero Lankia: ”Vain semmoinen usko siihen, että vanha hallitus vanhassa muod... kokoonpanossaan voisi jatkaa niin siihen usko hiipui. Ja se se kulminoitui sit siinä vaiheessa, kun suurin hallituskumppanimme SDP suoraan ilmoitti, että jos pääministeri Jätteenmäki ei vedä johtopäätöksiä niin he vetävät.”	Eero Lankia.	
yk		Arkistokuvaa kesäkuulta. Jätteenmäki kävelee Eduskuntatalon käytävää. Otsikko: 18.00 PUOLUEET KOKOONTUVAT.	
pk	Martta Nieminen: ”Yks tämmöinen mielenkiintoinen tapahtuma oli tietenkin se, kun SDP:n eduskuntaryhmän pääsihteeri Sisko Seppä tuli tämän kuuluisan lapun kanssa keskustan eduskuntaryhmän ovelle.”	Martta Nieminen	
elk -> lk - > plk	Jouni Backman: ”Lähetin kollegalleni lapun siitä, jos... viestistä, että nyt, jo sen päivän aikana, pitää tulla tieto nimenomaan eduskunnan aikatauluihin liittyen sellaisesta ratkaisusta, että voidaan seuraavalle viikolle tarvittaessa kutsua eduskunta koolle ja tämän takia siinä lapussa ei kyllä ollu mitään uutta poliittista viestiä tai sisältöä itse asiaan liittyen vaan tähän aikatauluun.”	Jouni Backman.	
lk	Raili Hämäläinen: ”Jossain vaiheessa päivää täällä oli toimittajia valtavasti, että kulkeminen... läpikulkeminen näistä käytävistä oli vähän hankalaa.”	Raili Hämäläinen.	

yk	Martta Nieminen: ”Kyl mä muistan, että täällä	Matti Vanhanen ja toimittajajoukko. Arkistokuvaa kesäkuulta.	
pk	meidänkin toimituksen väkeä niin meitäkin oli sitten ympäri taloa eri paikoissa ja sitten pidettiin yhteyttä kännyköillä ja jotkut oli kuppiloissa ja eri eri ovilla.”	Martta Nieminen.	
plk	Jouni Backman: ”Inhimillinen tekijä tässä koko asiassa oli, että totta kai pääministeri Jätteenmäelle oli hyvin vaikea tehdä tällaista johtopäätöstä ja samalla tavalla inhimillistä on, että varsinkin hänen omista joukoistaan, mutta ei myöskään meistä ollut kovinkaan monta henkilöä hänelle sitä kertomaan, että nyt ei ole mitään muuta mahdollisuutta.”	Jouni Backman.	
lk	Eero Lankia: ”Hän veti – voisiko sanoa miehuullisesti – omat johtopäätöksensä palaverissa, jossa meitä oli hänen lisäksi muistaakseni Timo Kalli, Matti Vanhanen ja minä. Ja keskustan johdon ja ryhmän johdon piirissä hän hän sitten veti johtopäätöksen. Hän halusi pelastaa hallituspohjan, keskustan aseman pääministeripuolueena ja uhrasi siinä itsensä.”	Eero Lankia.	
pk	Martta Nieminen: ”Onhan näitä tietenkin ollut kaikenlaisia poliitikkojen kohtaloita, mutta tuota oli tää kumminkin niinku aika erikoinen... että näin se näin se sitten niinku päättyy.”	Martta Nieminen.	
pk	Osmo Soininvaara: ”Mä luulen, että tässä tapauksessa niinku Jätteenmäki istu pitempään kuin hän olisi istunut jos... kun hän oli nainen. Että että ainakaan oppositiosta ei niin kehdattu hyökätä pääministerin kimppuun sillä tavalla ja...”	Osmo Soininvaara.	
lk	Eero Lankia: ”Ainakin henkilökohtaisesti suretti tavallaan se, että pääministeri Jätteenmäki oli niin yksin tulella.”	Eero Lankia	
plk	Anneli Jätteenmäki: ”Kiitoksia ja omasta puolestani tervetuloa. Olen omalle eduskuntaryhmälle ilmoittanut, että minun on mahdotonta hoitaa Suomen, Suomen kansalaisten asioita tässä tilanteessa. Tilanne on muodostunut kestävämmäksi, joten jätän hallitukseni eronpyynnön vielä tämän illan aikana.”	Arkistokuvaa kesäkuulta. Jätteenmäki istuu tiedotustilaisuudessa. Otsikko: 19.00 JÄÄTTEENMÄKI ILMOITTAA EROSTAAN.	
yk		Kuvaa Eduskuntatalosta.	Musiikki 2 alkaa.
yk		Kadulta.	
yk		Puistosta.	
yk		Rannalta.	
yk		Mereltä.	Musiikki lakkaa.
yk	Säänainen: ”Ilmatieteen laitoksen	Mereltä.	
yk	sääennusteen mukaan juhannus on suuressa osassa maata epävakainen.	Kadulta.	
yk	Ruotsista saapuva sadealue leviää viimeistään torstai-illan aikana...”	Rannalta ja rantakalliolta.	
yk	Seppo Tiitinen: ”No, minun mielestäni	Sorsien syöttämistä.	
pk	koneisto toimi hyvin ja niin kuin sen odotetaan toimivan.”	Seppo Tiitinen.	
elk	Miestoimittaja: ”Missä tunnelmissa lähdit työpaikalta?”	Seppo Salonen parvella. Katsoo oikealle alas istuntosaliin.	
elk	Seppo Salonen: ”Aika sekavissa. Sekavissa tunnelmissa eiku ei tuollaista toivo kovin useasti tapahtuvan.”		
yk		Leijoja lennättäviä lapsia.	Musiikki 2.
yk		Purjeveneitä. Tekijät.	